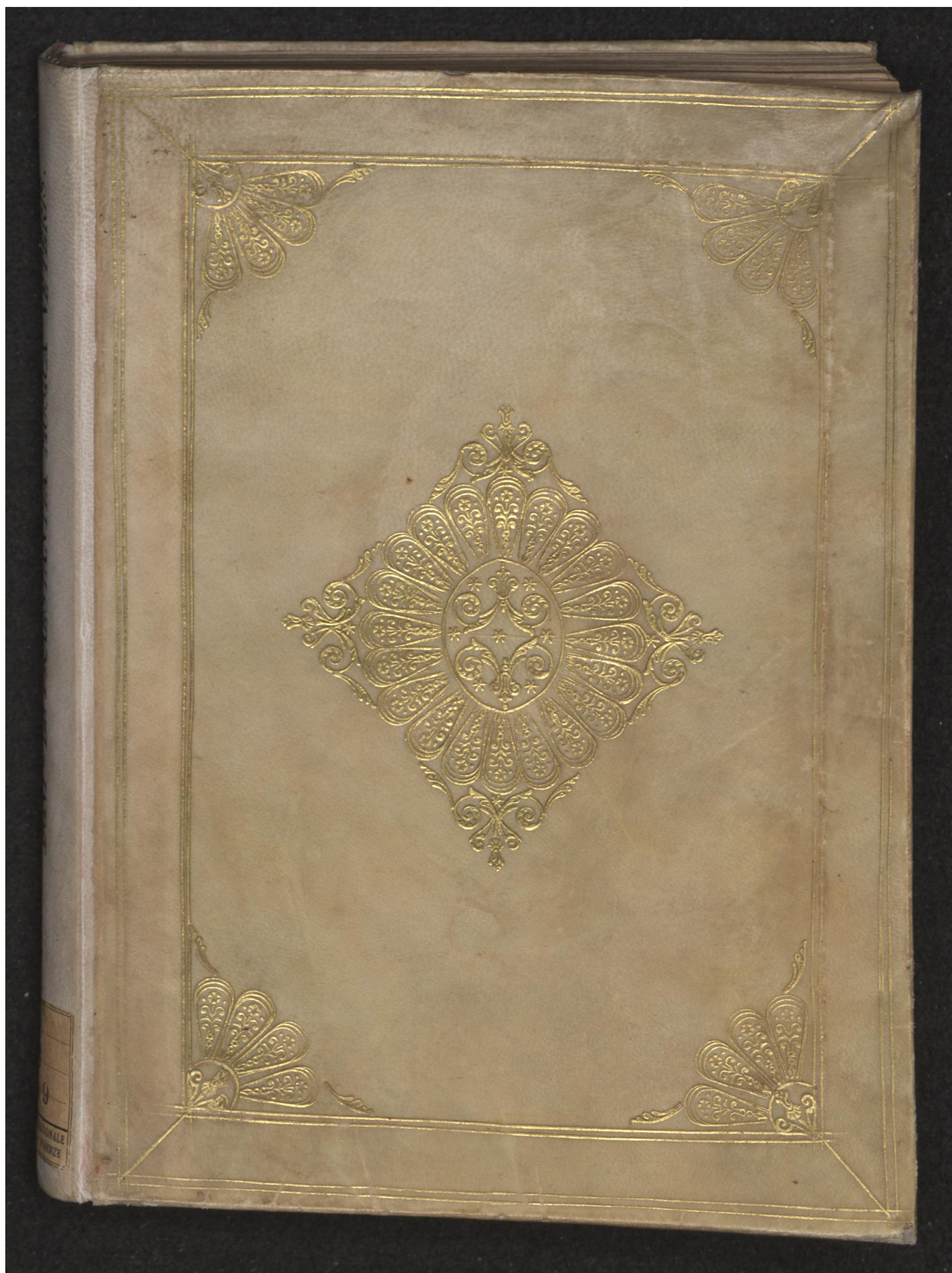

DONI - DE PRAESTANTIA MUSICA VETERIS.

IO: BAPTISTAE DONI PATRICII FLORENTINI

DE PRAESTANTIA Musicæ Veteris

LIBRI TRES

Totidem Dialogis comprehensi

In quibus vetus ac recens Musica, cum singulis earum partibus, accurate inter se conferuntur.

Adiecto ad finem Onomastico selectorum vocabulorum, ad hanc facultatem cum elegantia, & proprietate tractandam, pertinentium.

AD EMINENTISS. CARDINALEM

MAZARINVM

FLORENTIÆ

Typis Amatoris Massæ Foroliuien. M.DC.XLVII.

Superiorum Permissu.

EMINENTISS. AC REVERENDISS. PRINCIPI

IVLIO MAZARINO

S. R. ECCLESIAE DIACONO CARDINALI.

OGITANTI mihi Cardinalis Amplissime quonam potissimum obsequij genere contestari apud posteros possem, quantum Eminentiæ Tuæ Deuotionis eximiæ vinculis me iam pridem deuinxerit tot excellentium istarum, ac plane Heroicarum virtutum admiratio; nihil potius visum est, quam si elegantioris alicuius argumenti scripto, te vnicum elegantiarum omnium, ac Musarum patronum, & vindicem conuenirem; hoc est nouum aliquem, quamquam tenuis ingenij mei fœtum allegarem, qui ad sacram istam purpuram mea vice venerabundus accederet. Adibunt alij scilicet, quos florens ætas, atque opportunitas sinet, & coram suspicient, ac venerabuntur, Quem Dij *(vt cum veteri Poeta loquar)* omnibus ornatum voluere excellere rebus. *Me, quamquam loco dissitum, animo certe, si non oculis, intueri iuuabit,* Quem Gallia doctis Ciuibus, & toto stipauit Roma Senatu. *Cuius animi candor eximius, fides egregia, prudentia singularis, ingenium vegetum, atque erectum, omniumque maximarum rerum capacissimum promeruere, vt Inuictus ille Optimusq; Rex, vltimis pene vocibus successorem suum, ac filium fidei illius, tutelæque commendaret. Quem,* Terrarum Dea, gentiumque Roma, *ideo potissimum extulisse videtur in lucem, vt Transalpinis gentibus, tamquam illustre aliquod, ac salutare sidus affulgeat. Quo ad clauum sedente, non aduersas tempestates, non vllos restantis fortunæ impetus antiquissimum nobilissimumq; regnum reformidat: sed eius potissimum prouidis, salubribusque consilijs tutum, tranquillumque degit; nouisque quotidie incrementis feliciter efflo-*

† 2 *rescit.*

rescit. Enimuero multum tibi (Cardinalis Amplissime) idcirco Gallia debet: sed nec Italia fortasse minus: cui perquam gloriosum est, porroque erit, extitisse è gremio suo virum, qui, quamquam aduena, & adhuc iuuenis, tot sapientissimis senibus, acerrimę, atque omni laude præstantis Nationis, in tutela Regni, Regisque pueri antehabitus fuerit. In perennem seculorum memoriam eloquentur annales, vnicum repertum esse CARDINALEM MAZARINVM, qui exteras inter gentes ad summum pene potestatis fastigium euectus, magnæ potentiæ comitem Inuidiam (ó pulchram, inusitatamq; victoriam!) compresserit, ac superauerit. Quid mirum enim? an ei quisquam inuideat, vt alienigenæ, qui omnes Galliæ indigenas, non secus ac ciues, & populares suos, verissime diligit; seque vnum ex ijs putat? Qui ius suum integrum cuique tribui præcipue studet? Qui non immensas opes ad ostentationem, ac luxum; sed mediocres ad inopum subsidia, magnorumque operum effectus adamauit? Qui non inani fastu, cæterorumque contemptu sese ambitiose attollit; sed omnibus obuius, atque expositus, incredibili comitate pene ex æquo cum omnibus degit? Qui in omnium affluentia rerum somni cibique parcissimus, inter assiduos labores, curasque districtus, in commune bonum vigilantissime semper excubat? aut, siquid in tanta negotiorum mole, otij, atque auocamenti conceditur, nunquam stationis suæ oblitus, vel in ipsis remissionibus reperit, quod publice sit profuturum? Omitto reliqua, felicioribus ingenijs opportunius celebranda; neque in vnius Epistolæ angustias congerere conabor, Quæ nec numero comprendere fas est. & Quæ nec ventura silebunt Lustra; nec ignota rapiet sub nube vetustas: *ac potius quid in hoc munusculo tibi tali, tantoq; Catholicæ Ecclesiæ Principi offerendo, sequutus sim paucis aperiam. Cum multos iam annos restituendæ, illustrandæque veteri Musicæ; quoad per domesticas, aut grauiores occupationes licuit, non mediocrem operam impenderim; neque editis ea super re libris tantum profecerim, quantum vel illius iucunditas, ac nouitas; vel certe vtilitas postulare videbatur; minime tamen propterea animum despondi; aut omnem prorsus melioris successus spem in posterum abieci: quippe præter alias huius* ἀποτυχήματος *causas, præcipueque quorumdam maleuolentiam, atque inuidiam; nimiumque properanter, &* ἀπροσδιονύσως *nouantiquæ illius melopœiæ specimina à nonnullis*

Romæ

Romę exhibita (quod ob leuem Practicæ vsum præstare per me non potui) non satis ex sententia cecidisse cognoui vernaculo sermone conceptos à me fuisse eos commentarios, in nostratium artificum gratiam: qui, vt vere dicam, destituuntur ferme ijs litteraturæ subsidijs, quæ, cum ad eos probe intelligendos, tum ad hanc artem pro ipsius dignitate tractandam pernecessaria sunt. Huc accedebat, quod doctiores etiam, verùm in reconditioribus eiusmodi studijs parum exercitati minus fortasse quam par est, hac in parte tribuunt antiquis; nostroque huic sęculo paulo impensius fauent. Quod cum animaduertissem, prospiceremque, quasi ex alto susceptæ à me nauigationi Remoram sane importunam non mediocriter aduersaturam; quam longe istorum ratio à vero aberret, primo quoque tempore demonstrandum putaui. Multis igitur, atque ijs, vt arbitror, non infirmis rationibus, quanto interuallo veterum musicorum, vel industria, vel felicitas, recentiorum diligentiam antecesserit, tribus hisce libellis satis copiose, vt opinor, probaui: nec minus, vt reor, fideliter, seduloque collegi, atque digessi quæ aduersus meam sententiam à nonnullis disputari solent: vt nemo me nimio vetustatis amore; aut studiorum meorum fiducia præuaricatum suspicari posset. Hanc igitur meam lucubrationem, cum rem Musicam tractantibus præcipue destinarem; nec ingratam penitus Eminentiæ Tuę futuram credidi: nec vnam ob causam tuis potissimum felicissimis auspicijs publicandam existimaui. Primum, vt quemadmodum donaria templis appensa, etsi sępe vilia, & contempta, pretium ac decus ex ipsa sanctitate loci comparare solent; sic illa, quamuis suopte pretio vilis atque aspernabilis, ex clarissima nominis tui luce fiat illustrior; multoque plus publici fauoris, ac dignationis adsciscat: &, cui omnes, quacumque latissimi Galliarum fines patent, ob summam autoritatem, & gratiam (quam meritis in gentem istam amplissimis consequutus es) gratificari student; eiusdem intuitu, & probatior vulgo; & aduersus malignorum obtrectationes tutior, ac munitior sit. Suadebat hoc etiam singularis illa tua, ac prope incredibilis humanitas: quam sapientissimus Philo virtutum reginam prędicare non dubitauit; qua cunctorum animos, qui modo te aspexerint, aut loquentem audiuerint, sic deuinctos tenes vt tamquam ex veteri Gallorum instituto se totos tibi libentissime deuoueant. Tum vero eximius ille in litteratos amor; atque omnium

bono-

bonarum artium, easque profitentium certissimum patrocinium: quos honoribus, præmijs, atque omni officiorum genere fouere non cessas: vt quantum bellicis laudibus Regnum istud florentissimum cęteris hoc tempore antistat; tantum doctrinæ gloria, doctorumque frequentia, tua potissimum opera, curaque præcellat. Eius rei sane non mediocrem gustum hausi nuper; cum optimus, meique amicissimus Naudæus tuus, litterarum gloria nemini secundus hospitium meum dedignatus non est. Nam, cum is librorum catalogum intra hoc biennium Lutetiæ editorum mihi ostendisset, facile animaduerti (nec sine stupore quodam, & rerum nostrarum miseratione) vnica ex vrbe Galliæ, tantum fere bonorum librorum prodire, quantum vix Italia tota ex suo gremio proferre possit. Quid dicam de copiosissima illa bibliotheca, quam ex omni autorum genere vndique collectam, ac maximis sumptibus comparatam, apud Regiam istam Vrbem, in commune omnium commodum, non ciuium tantum, sed exterorum quoque, magno quotidie numero istuc confluentium (quod Gallicæ humanitatis, tuæque est) breui publicaturus, ac dedicaturus diceris? In quà priscos illos Asiæ, atque Ægypti reges; & maximos quosque Romani Imperij Principes, Augustos scilicet, Vespasianos, Traianos, Hadrianos, æmulari ne dicam, an superare instituisti? Quid de compluribus illustriorum artium professoribus, Musicę præsertim, atque Picturę (quarum, vt ingenij solertia præcipue polles, acerrimus æstimator es) ex Italia accitis; magnoque stipendio autoratis: vt ad cæteras laudes tuas, hęc etiam accederet; per quam effecisti, vt Gallorum natio propagatis late imperij finibus non modo formidabilior, & gloriosior foris; sed ascitis quoque externis lautitijs, simul domi cultior, ac beatior esset? Memor scilicet huiusmodi illustres, atque ingenuas artes, tunc præcipue apud Græcos, Romanosque viguisse, cum potentia, atque opibus, cæteroque cultu gentes illę maximè floruerunt. Quid quod hoc ipso tempore euocatis ab Vrbe Roma, Florentiaque præstantissimis cantoribus, musicisq. clarissimis, modulata Dramata, ignotum Gallicis proscenijs spectaculum, maximo, planeque regali apparatu instruis, atque adornas? Quà in re, vt est Gallorum genus, testimonio C. Cæsaris, hodiernæque experientiæ, ad omnia imitanda mire solers, ac docile; antiquæ eruditionis amans; nouorum inuentorum fæcundum, minime equidem dubito quin hanc pulcherrimam disciplinam, quinquaginta circiter ante annos è

tene-

*tenebris vetustatis à meis ciuibus erutam, nouis accessionibus, ac luculentis incrementis locupletatura sit: multaque quæ adhuc ei desunt (vt vel hæc scriptiuncula palam faciet) veterum Græcorum ac Romanorum exemplo felicissime vsurpatura. Quod nisi te Gallici Regni fortuna, Dei Immortalis nutu, in hæc tempora reseruasset, quibus ad plenam illius summamque felicitatem omnia confluunt; nunquam fortasse contigisset. Et sane æquum, iustumque fuerat tunc maxime modulatis carminibus Gallica personare theatra, cum Gallicarum victoriarum nuntijs omnia late circumsonant. Itaque obuersantur iam oculis meis alacres, frequentesque spectantium coetus: adstrepunt auribus lætæ fauentium voces; concordes plausus; festæ acclamationes; fausta religiosaque omina in Christianissimum Regem; in pijssimam Reginam; in te (*Cardinalis Amplissime*) quæ absolutis magnificentissimis ludis, vt mos est, vsurpabuntur. Reliquum est vt compressis per tam crebras, illustresq. victorias æmularum gentium animis; sedatisq. tot funestissimis Europæ bellis, exoptata firmaque Pax Christianam Remp. aliquando respiciat: vt Græcorum gente, quæ omnium harum elegantiarum parens, atq. inuentrix perhibetur; & nunc maxime sub Turcarum acinace gemit infelix, ab vltima propemodum internecione vindicatá; Italiáque totá propinqui, atque imminentis periculi liberatá metu, non vnius quantumuis maximæ Vrbis; non vnius quamlibet latissimi regni plausus; sed Christianæ Reipublicæ vniuersæ victricia Gallorum arma mereantur, ac referant. Faxit prępotens ille Devs, vt non tam mea, quam piorum omnium vota, lętos, prosperosque sortiantur euentus; teque Galliæ tuæ, quam tueri, quam augere, quam exornare non cessas, diutissime seruet incolumem.*

Eminentiæ Tuæ

Deuotiss. & Obsequentiss. Seruus

Io: Baptista Donius.

DE PRÆSTANTIA MVSICÆ VETERIS

Liber Primus.

PERSONÆ DIALOGI.

Charidorus, Philoponus, Polyænus, Eumolpus.

VM mihi semper excellens atq; eximia visa est Græcorum veterum in omni disciplinarum genere subtilitas ac diligentia; tum admirabilis, ac propè diuina videri solet, siquando eorum monumenta perscrutor, ea solertia atque industria, quam Musicæ facultati, ac singulis eius partibus, permultis seculis adhibuerunt. Nam cum ambitu suo permagnam rerum copiam complectatur; multoq; etiam longius ac latius olim patuerit; adeo subtiliter accurateq; omnia eius vestigia persecuti sunt, vt ne minimum quidem reliquisse videantur eius amplificandæ apud posteros locum. Eoq; minus mirandum est tam multa de huius artis præstantia; peritia artificum; instrumentorum varietate; diuersitate cantuum, eorumq; pulchritudine; atq; in commouendis, permulcendisq; animis efficacia legi; quæ vix aliàs apud cordatos homines reperirent fidem. Contra vero cum non pauci sint, non modo inter Recentiores artifices, qui rebus suis, atq; huic nostro seculo impense fauent; verum etiam inter mediocriter doctos; qui hodiernam Musicen sic admirantur; vt nihil perfectius animo concipiant; nec vllo vnquam tempore sic floruisse existiment; non alienam ab instituto meo Disputationem; nec philomusis iniocundam futuram censui, qua, conquisitis vndecumq; rationibus, ac testimonijs amplissimis, ostenderem, longe à vero istorum aberrare sententiam: multisq. partibus huic hodiernæ; cum nobilem illam antiquis Græcis elaboratam; tùm eam quoque Romanis postea vsurpatam Musicam

præstitisse. Quod si, vt spes est, euicero, non modo recentiorum industriam æmulatione antiquæ laudis nonnihil fortasse accendam ad maiorum sectanda vestigia, atq. hanc Spartam pro virili excolendam; verumetiam obtrectationi quorumdam obsistam, qui non nimis æquo animo accipiunt, in alienam, vt ipsi putant, messem, me manum immittere: & aliorum admirationi simul occurram; qui non satis causæ habuisse me dictitant, cur inter grauissimas occupationes, quibus Romæ ante hoc quinquennium distringebar, tantum laboris curæq. impenderem hisce studijs; quorum nec ipsi, vt par est, æstimant dignitatem; nec vtilitatem satis assequuntur. Habituros certè non mediocrem gratiam laboribus meis æquos ac prudentes rerum æstimatores confido; cum ex vna parte reputauerint, non ita multos reperiri, qui hanc prouinciam aggredi velint ac possint; ex alia verò perspexerint, quantum rei publicæ intersit, tam nobilem ac præstantem facultatem, quæ superiorum temporum sordes adhuc resipit, & barbarorum iniurias persentiscit; antiquorum exemplo repurgari, expoliri, perfici; atq. in auitæ dignitatis & gloriæ possessionem aliquando restitui. Qua fiducia animatus decreui rursus eum sermonem retexere, quem hac super re non ita pridem Romæ habitum, amicus quidam meus intimus; ac penè alter ego (cuius & præcipuę partes fuerunt) commemorauit. Charidorus huic nomen est: vir cum probis ortus parentibus; tum facilitate morum amicis probatus. Is acceptam à maioribus suis nobilitatem vitæ innocentia atq; honestate, & bonarum artium studijs non perfunctoriè tuetur. & quamuis ante actæ vitæ partem in Aula ac varijs itineribus contriuerit; vsq; adeo tamen Aulicas ac veteratorias artes (quibus tam multi hodie sese iactant, ac sibi placent) auersatur, vt omnia illi vel iniurato credam. quapropter & mihi quoq. credi par est, ea quæ deinceps expositurus sum omnia, ex ipsius fide adamussim referenti. Nam cum à primis vsq. annis ingenti desiderio teneretur huius facultatis illustrandæ; cum optimis quibusq. Musicæ disciplinæ professoribus libentissime versari solitum se esse dicebat; vt ad illius Theoreticam ac Philologicam partem (quam magno labore e Græcis atque ineditis autoribus præcipuè collegisset) aliquam etiam hodier-

diernæ praxeos (quæ partim ſymphoniurgiæ præceptis ac diagrammatum perſcriptionibus, partim vſu canendi cum voce, tum organis conſtat) cognitionem adiungeret. Ex ijs vero familiarius ſe verſatum cum Philopono quodam, vnius ex primarijs Romæ Baſilicis chorodidaſcalo, ſiue vt aliij vocant, archiſymphoneta, nō inter poſtremos: qui hodieq. ea in Vrbe, non ſine probitatis ac diligentiæ laude, muſurgiam profitetur ac docet. Is honeſto ſatis loco natus eſt apud oppidum quoddam ſuburbanum; non tam incolarū frequētia atq. opibus, quam ſitu ac vetuſtate viſendum: & quod in tanta Vrbis vicinitate, antiquam frugalitatem magna ex parte retinuit. Itaq. ſiue afflatus genio municipij ſui; ſiue eximiam quamdam naturæ bonitatem ſortitus (quam habitu quoq. ac temperamento corporis, atque ipſa oris ſpecie præſefert) vir plane modeſtus eſt, ac frugalis: & qui inter congerrones ſuos à maledicentiæ ac liuoris labe ſepoſitus, numeratur in paucis. Idem ſuapte natura ingenioſus, tenacisq. memoriæ; &, quod caput eſt, diſcendi cupidus, quantum ei per domeſticas ac publicas occupationes licet, libenter cum litteratis verſatur: vt eorum conſuetudine doctior, ac politior in dies euadat. Quamuis enim primos pubertatis annos in comparandis ijs diſciplinis, quibus tenera adhuc ætas imbui ſolet, non infeliciter collocauerit, multa tamen tunc etiam ſibi deeſſe agnoſcebat, quæ ad Muſicen cum laude ac dignitare ttactandam; recteq. obeundum archiſymphonetæ munus (quo ſuas omnes cogitationes iampridem direxerat) oppidò quam neceſſaria habentur. Sed ſupplebat facile in eo conſummatæ cuiuſdam eruditionis defectum, docilitas ac diligentia non vulgaris: vt æquo animo pateretur, ſicubi offenderet, à doctioribus admoneri; nec graue ei videretur, ætate iam matura, & decliui, Arithmeticæ ſtudijs (quam ad vim ac poteſtatem conſonantiarum pernoſcendam, apprime vtilem, ſeu neceſſariam potius ſentiebat) nonnihil laboris impendere: atq. ex recentioribus rei muſicæ ſcriptoribus, de Charidori conſilio, præcipuos quoſq. maximeq. Zarlinum lectitare. Hunc aſſidue ac ſtudioſe aſſectabatur, muſicæ perdiſcendæ cauſa (cuius deſiderio impenſe flagrabat) adoleſcens ex agro Sallentino, honeſtis ortus parentibus; ſed qui antiquiorem ſuam originem à Græcia vſq. repete

ret: siue ex eo tempore quo Constantinopolitani Principes inferiorem Italiæ partem, quæ ipsis parebat, multis suæ nationis hominibus repleuerunr; siue potius (quod verisimilius est) proauorum ætate; cum oppressa ab immanissimis Turcis Peloponneso, ex nobilissima regione complures profugi cum familijs suis in Italiã commigrauerint: quorum hodieq. non pauci Sallentinum tractũ, proximamq́. Lucanorum ac Bruttiorum regionem vicatim incolunt; patriaq́. lingua, & Græciensi ritu in sacris vtuntur. Nam quod ex prisca illa Magnaq́. Græcia superfuisse hoc genus hominum vulgo putant, procul à vero abest. Constat enim iam tum Strabonis Geographi (qui Tiberio Imperante vixit) ætate, Neapoli ac Tarento exceptis, Græcã linguam, Latina in dies inualescente, vbiq́. per Italiam intercidisse. Quidquid sit, Eumolpus indidem oriundus (hoc enim adolescenti nomen est) domo sane Italus; sed origine Græcus; seu vt Romæ dicunt Italogræcus. cum Brundusij non Latinis tantum litteris primam exercuisset ætatem; sed Græcis quoq; quod multi in ijs regionibus etiam nunc faciunt (quamuis in reliqua Italia iam ferme exoleuerint) non tã bene nummatus quam animatus; atq. acri in primis, ac vegeto ingenio præditus, ob eam quam dixi causam, Romam se contulit. vbi cum apud Capispergium musicam cum citharistica profitentem, aliquamdiu fuisset in contubernio; morositatem illius, ac maledicentiam auersatus, cum primum potuit, eo relicto, assectari cepit, Philoponum nostrum; eiusque consuetudine & comitate delectatus, aq. illi inuicem, ob modestiam probitatemque charus, nunquam ab eius latere discedebat: cum quotidie & canendi peritia, & symphoniurgiæ præceptis, atque exercitatione, sub illius disciplina, magisterioque proficeret. Qua ex occasione cum magistri sui interuentu, ipse quoque in Charidori notitiam se insinuaret; forte euênit vt æstiuo quodam die, deflexo iam ad occasum Sole, illo comitante Philoponus Charidorum inuiseret; vt aliquid ab eo de erudita ac politiori musica; deque nonnullis quæ apud Zarlinum non satis percepisse sibi videbatur, per otium audiret. Is tum forte Polyæni colloquio fruebatur, cum optimi ac doctissimi viri; tum veteris condiscipuli, atque amici: tanta vero talique modestia præditi, vt cum doctrinam suam, qua

varia

varia solidaq. instructus est, Græcarum litterarum præsertim, extenuare semper, vsque ad fastidium audientium solitus sit, magnum illum Socratem hac dissimulandi specie, quam Ironiam Græci vocant, æmulari videatur. Cum igitur Eumolpo subsequente, ingressus ianuam Philoponus Charidorum in atriolo domus (quã sub Quirinali colle patulo quietoq. loco incolebat) cum Polyæno inambulantem conspexisset; post mutuæ salutationis officia, ad comitem suum conuersus. Quam opportune hodie (*inquit*) Eumolpe huc venimus, vt eximios hos duos Musarum antistites, vno in loco; & quidem, vt apparet, otiosos ac feriatos reperiremus! Nam hoc quidem non nimis frequenter euenire credo: cum alter ab altero tantum recesserit domicilio, quãtum amore ac similitudine studiorum inuicem coniuncti sunt. Neque enim volo vos celare, viri optimi atque amicissimi, eo nos huc hodie venisse consilio, vt de præstantia veteris illius musicæ, quam tantopere depraedicas, te Charidore tamdem audiremus disserentem. Meminisse enim potes quid iam pridem sis nobis pollicitus: atque id opinor libentius copiosiusque præstabis Polyæno præsente.
Tum ille: Recte iudicasti Philopone (*inquit*) nam & summopere cupio non perfunctorie tecum hac super re confabulari: eoq. confidentius id faciam, quòd huius disputationis socium atque adiutorem acerrimum habiturum me video Polyænum hunc nostrum: virum cum omnifaria litteratura excellentem; tum à studijs musicis minime abhorrentem: memoria vero (quam in me imbecillam quotidie magis sentio) præditum singulari. vt si quid me forte, quod fieri solet, alio properantem atque intentum effugerit, quod ad rem maxime pertìneat; non dubitem, pro eximia illius in me beneuolentia, atque in litteras affectu, opportune admoniturum. *Deinde cum leniter subrisisset* Huc accedit (*inquit*) aliã ratio: *& cum paululum substitisset*: Quid hoc tamdem est *inquit Philoponus* & cur cætera non persequeris? Noui (*subdit ille*) quanta pertinacia atque obstinatione animorum, vos Musurgi professionem vestram aduersus antiquos tueri soleatis: quapropter si manibus forte agendũ erit, non iniquam video certationem fore, duobus pariter vtrinque pugnantibus: vt enim tu tibi deuteragonistem tuum; tamquã

ex lege

ex lege Gallici certaminis, Eumolpum adduxisti; sic ego pariter Polyænum in medium producam: hominem, vt scis, antiquis addictum; vestrasq. ineptias, non minus quam ego faciam, constanter auersantem. *Hic cum omnes arrisissent*, Noli (*inquit Philoponus*) de isto sollicitus esse Charidore: nam non modo sedate tranquilleque res agetur; verum etiam si vel prolatis aliquot veterũ cantionum exemplis; vel argumentis firmisq. rationibus ostenderis, meliores peritioresq. artifices tunc fuisse; vltro me victum fatebor; falsisq. opinionibus deceptum; qui ad hanc diem cum plerisq. censuerim, rem Musicam, vt nunc est, excellenter vigere; nec vnquam priscos illos homines ad hanc canendi psallendique peritiam, atque artificium componendorum concentuum, aspirasse. De Praxi enìm mihi tecum, opinor, controuersia est; non de Theoria: quam, vt maiori in pretio olim habitam esse facile concesserim, ita non ægre mihi persuaserim diligentius ac subtilius ab ijs fuisse tractatam. Perfice modo quod pollicitus es Charidore; nec dubita, quin plerique musicorum; quamuis pertinaciæ eos insimules, opinione tua celerius in veterum castra transiliant: eorumque scita ac doctrinam libentissime amplectantur. Sed rem aggrederis perdifficilem: atque à multis, vt audio, parum feliciter tentatam. Itaque vide quæso quid agas: neve existimationem tuam apud homines, vt libere dicam, paullo tibi iniquiores, vlterius traduci sinas. *Tum Charidorus*, Persequar nihilominus (*inquit*) institutum meum; nec deterrebor eorum exemplo, qui, molli vt dicitur, brachio; ac desultoria potius quam firma stabilique pugna, in hoc campo decertarunt. Verum ne tamquam cæci in tenebris digladiemur; iustoque longius hæc disputatio protrahatur; quid in quæstionem veniat, diligenter primum inspiciendum est: deinde, sicut in scientijs docendis, quædam axiomata, tamquam certa, atque ab omnibus concessa, nec demonstrationis egentia supponuntur; vt totum maius esse sua parte: lineam e punctis constare: superficiem e lineis: sic in hac nostra disceptatioue quædam mihi abs te concedi ius fasque est, quæ receptissima sunt inter eruditos; nullamque prorsus dubitationem admittunt. Nam si omnia probationibus ac testimonijs minutatim mihi transigenda essent, longum nimis negotium

foret:

foret; ac tædij molestiæque plenissimum. In hanc legem igitur ineamus certamen; vel ab inani nihilq; profuturo labore supersedeamus. Æquum postulas (*inquit Philoponus*) nam etsi quę citra probationem tibi concedi vis, ea non ab omnibus fortasse eruditis perinde admittuntur, (vt variæ semper esse solent hominum sententię) non grauabor tamen ijs omnibus assentiri, quę à maiori eorum parte, vel certe à doctioribus, firmiorique iudicio præditis, sine vlla cunctatione approbantur. Qua in re nullum alium astipulatorem aut sponsorem, præter hunc vnum Polyęnum requiro: qui cum inter maiorum gentium huius ætatis eruditos, eximie excellat; quid cæteris communiter videatur, tãquam locuples atq́. assiduus testis, vnus maxime ex animi sui sententia eloqui non grauabitur. Quapropter censeo equidem vt huiuscemodi controuersiæ dijudicandæ potestatem, sine prouocatione ipsi tribuamus. *Cui cum cæteri statim annuissent; Polyęnus vultu ad modestiam decentissime composito*, Quandoquidem (*inquit*) tantum mihi honoris exhibere vultis, vt tamquam arbiter ac præses huius præclari certaminis, pugnandi fines modumque præscribam, non subterfugiam tam honestam prouinciam: mallem tamen eam alteri magis idoneo demandassetis: Polyænus enim sum, vt scitis, non Palęmon. *Ad hęc Charidorus* Desine (*inquit*) more tuo Polyæne argutari, atque εἰρωνεύειν. Neminem enim ad hanc litem dirimendam aptiorem te deligere poteramus. nec sine Diuino quodam nutu factum opinor, vt hodierna die copiam nobis tui faceres. *Subijcit Polyænus*, Quando igitur ita vobis placet, accipio tamquam in Gymnico certamine Agonothetæ personam ac munus: cum eo tamen vt memineritis, quando hæc animorum contentio est, non corporum; vt athletę vestes deponunt, quò expeditius pugnent, ita vobis exuendas esse, si assequi veritatem propositi thematis sine impedimento vultis, opiniones quasdam anticipatas; & nimias in alterutram partem propensiones; quæ luminibus mentis non mediocriter obstruunt. *Quod cum ita futurum vterque spopondisset, Charidorus* Vt igitur (*inquit*) ad susceptæ quæstionis finitionem veniam, Dico me hodie ostensurum facultatem Musicam, eiusq́. singulas partes ac species, longe subtilius, aptius, ac peritius; addo

etiam

etiam elegantius, atque vberius, quam hodie fiat; ceteraque ad eum modum, ab antiquis Græcis primúm; dehinc à Romanis fuisse tractatam. Quibus verbis intelligi volo, me non tantum ea de parte, quæ ad nudam speculandi scientiam pertinet, loqui (in qua multo præstantiores autores desudasse contendo, quam præstantissimos quosque Neotericorum) verum etiam de illa quæ tota in opere arque effectione versatur: quam musicam Practicam nonnulli; alij artificialem; quidam vero operatricem vocant: Græci autem prisci, vt apud Mich. Psellum videre licet, in qnibusdam fragmentis, partim ἀπεργαστικὴν, partim ἐξαγγελτικὴν nuncupabant: ideoque veterum cantiones siue Melos ipsum, Modosque; siue Rhythmum ac Numeros: siue Lexin, aùt Dictionem consideremns, maiorem obtinuisse suauitatem, elegantiam, varietatem, atq. energiam: pariq. ratione si organa contemplemur; eorumque species tres; primam eorum quæ fidibus tenduntur, in qua sunt Citharæ ac Lyræ; secundam quę flatu animantur, vt tibiarum omne genus; tertiam quę mutuis percussionibus resonant, vt cymbala & crotala; atq. horum omnium partim fabricam & constructionem; partim vsum ac tractationem attendamus; probaturum me confido, in primis illis qua fabricandis, qua exercendis, nequaquam veteres à recentioribus superatos: in reliquis verò duobus, longe etiam præstitisse. Hanc omnem πραγματείαν, vt perspicua magis ac distinctior sit, geminas in partes tribuam: vnam in qua generatim totam Musicam perpēdemus; alteram in qua particulatim singulas eius species ac partes, ad rationum momenta exigemus. Quibus à me vt potero, absolutis; multisq; recentiorum erratis, præter communem opinionem perstrictis, reliquum erit (nisi aliter Agonothetæ nostro visum fuerit) vt si quid ex aduerso arguere Philopone voles, quoad libitum etit, id facias: ac postmodum à te obiectis, satisfaciam. Quæ vero citra vllam probationum necessitatem abs te wihi dari volo, hæc fere sunt. Primum longissimis illis incursionibus, ac populationibus Barbarorum, quæ Græciam atque Italiam omnesque Romani Imperij prouincias miserrime deuastarunt, effectum esse, vt elegantiores ferme omnes disciplinæ ac facultates; atque in his Musica, paulatim exoleuerint; ac demum

fun-

funditus interierint. Secundum ex tot direptionibus, incendijs, cladibus, ſubuerſionibus populorum, linguarum, morum, atque inſtitutorum commutationibus, eueniſſe; vt maxima pars librorum veterum, in omni litterarum genere, interciderit, vt ne milleſimã quidem eorum portio nunc appareat; ijque fere omnes, aut detruncati lacerique, aut mendis oppleti ad hanc diem peruenerint: multumque hic etiam caſum valuiſſe; vt compluribus oppido præſtantibus deperditis, ignobiliores nonnulli meliore fato ex illo naufragio enatauerint. Tertio veteres, quantum ad præſens negotium attinet, illos propriè vocandos eſſe, qui toto illo tempore, quod ante dictas vaſtationes præceſſit, in Græcia, atque Italia præcipuè floruerunt. qui enim medio tempore inter illos, proauoſque noſtros interceſſerunt (quorum ætate liberalis omnis eruditio cum muſica facultate paulatim refloreſcere cepit) non ſatis recte antiqui; ſed verius ſemiantiqui vocantur: quos tantum abeſt, vt hodiernis hominibus præferam; vt multo etiam rudiores omnibus prope in rebus fuiſſe non diffitear. Quapropter minime cum ijs negotium erit nobis. *Hic cum paulum ſubticuiſſet Charidorus ſermonem Polyænus excepit his verbis*, O vtinam hęc non tam vera eſſent, quã veriſſima ſunt, ac certiſſima: nec tantum calamitatis, atque exitij, Barbarorum furor ac rabies, florentiſſimis terris intuliſſet. non tam multa cum irreparabili damno quereremur amiſſa; ſine queis ſqualidior quodammodo terrarum orbis, atque humana ſocietas infelicior videri poteſt. Mitto tot pulcherima ædificia, ingenti molimine, ſumptu, atque artificio a potentiſſimis regibus, per tot annos exſtructa; ab immaniſſimis poſtea gentibus, ſolo æquata, & funditus exciſa. Mitto tot elegantiſſimas ſtatuas, tot tabulas pictas ad oſtentationem artis; ad naturæ miraculum, accuratiſſime elaboratas; atque infinita alia ornamenta templorum, ac publicarum, priuatarumque ædium, incenſa, penituſque deleta. Sileo (quamquam id præcipue dolendum eſt) quot vetuſtiſſimas baſilicas, aliaque innumerabilia monumenta ſacroſanctæ, atque vnicæ noſtræ religionis; quot pretioſiſſima cimelia, luctuoſiſſimis illis incendijs, ac ruinis conſumpta ſint. Nihil loquor de tot populorum per multa ſecula rebus geſtis: nihil de pulcherrimis veterum inſtitutis, ac legibus obli-

uione sepultis: nihil de auita nobilitate extincta: nihil de confusione sanguinum, ac stirpium antiquissimarum: nihil de abolitis Græca, Latinaque linguis; ne tragicum in morem importunis, ac nil proficientibus conquestionibus vos exagitem; aut, quod dici solet, Fluctus in Simpulo excitem. Id quod præcipue rem nostram tangit; institutoque sermoni accomodatum est, hoc maxime deploro, ac verissimum esse contestor; omnes fere scientias: omnes paulominus nobiliores disciplinas: omnes propemodum clariores artes, in illis funestissimis cladibus, ac ruinis defecisse. Monumenta vero nobilium ingeniorum Ægyptiacis, Chaldaicis, Syriacis, Punicis; maximeque Græcis, ac Latinis litteris consignata, inæstimabili humani generis damno, iampridem deperijsse. Nec mirum: cum incensis opulentissimis bibliothecis, qua publicis, qua priuatis; totiesque per tot secula repetitis vrbium excidijs, non sine magno labore sumptuque, exemplaria librorum, si quæ supererant, nondum Typographiæ arte inuenta, describerentur: nec vix vllus reperiretur, qui tantis in calamitatibus de nil sibi profuturis litteris cogitaret. Quapropter in omni disciplinarum genere, vnicâ dumtaxat Christianorum Patrum Theologia excepta (in qua tamen priorum duorum seculorum scriptores plerique interciderunt) quotus quisque clarissimorum autorum tantas clades effugerit, diuinare non possumus: minimam certe partem nunc extare, testimonia eorum, qui ad hanc diem durarunt, palam euincunt. In Musica vero facultate quot olim excelluerint, quiue illorum sint superstites, tu melius Charidore nosti: cui tantum videlicet superfuit curæ, vt ad hæc diligentius inuestiganda, animum serio adijceres. De his (*Charidorus inquit*) alias accuratius si forte videbimus: nunc illud obiter affirmauerim, si vlla facultas, aut disciplina, insignem perpessa est calamitatem in admiranda illa, ac miserabili terrarum orbis catastrophe, Musicæ litteraturæ id maxime accidisse. Nam cum ex præcipuis philosophorum sectis Pythagorei potissimum hanc disciplinam adamauerint: immo quasi illius parens, & conditor Pythagoras existimetur, nil mirum si præcipui quique illorum, eam diligenter excoluerint; ac suis luculentissimis scriptis expoliuerint; vt Archytas Tarentinus; vt Philolaus Crotoniata; vt Hip-

pasus

pasus Metapontinus; vt Eubulides; vt alij quamplurimi, quorum nomina vetustas nobis inuidit. Nec Pythagorei modò huiusce-modi studijs strenue incubuerunt; verùm, vt grauissimus autor Plutarchus tradidit, qui florentissimo Traiani seculo vixit; Platonicorum maxima pars; Peripateticorum vero clarissimi quique atque doctissimi. Horum nihil reliqui fecit iniuria temporis, ac vetustatis; si vnicum Aristotelis libellum, qui est Problematum vndeuicesimus, excipias. Ex posterioribus autem Philosophis, vnus etiam Plutarchi de musica liber etiamnum fertur: sed adeo rerum cognitu dignissimarum refertus, vt eo maius tot in simili genere amissorum excitet desiderium. Aristoxeni vero, Deus bone quanti, qualisque viri! non dico nunc Philosophi, aut Mathematici, aut vitarum scriptoris; sed Musici; immo Musicorum omnium, quotquot vnquam fuerunt, sine controuersia principis; quid nisi tres Elementorum harmonicorum libelli; nec ij quidem satis integri; & pauca quædam fragmenta iam supersunt? in quibus tamen is ordo, eaque methodus, ac proprietas, breuitas, & perspicuitas sermonis elucet; vt Aristotelis discipulum facile agnoscas; & futurum scholæ illius successorem; nisi Theophrastus ipsi prælatus fuisset; ea re credo, quòd vnicæ philosophiæ addictus, tantam diuersitatem litterarum, vt ille alter, minime adamauerit. Nam Aristoxenus quidem, D. Hieronymo, alijsque testantibus, inter Græcorum doctissimos, & multitudine librorum celeberrimos, connumeratur. Sic enim de vitis virorum illustrium ab eo conscriptis Hieronymus in præfatione operis de scriptoribus Ecclesiasticis ad Fl. Dextrum. *Fecerunt* (inquit) *hoc idem apud Græcos Hermippus Peripateticus, Antigonus Carystius, Satyrus doctus vir; & longe omnium doctissimus Aristoxenus Musicus.* Suidas vero quinquaginta tres supra quadringentos libros ab eo conscriptos prodidit: quorum plerique ad rem musicam (cuius omnes partes solertissime pertractauit, ac digessit) pertinuisse videntur. O iacturam (*inquit Polyænus*) deplorandam! O infelicem sortem tuam Aristoxene! sed tamen cum plerisque magnis autoribus ferme communem. *Quem aspiciens Charidorus*, Maximam (*inquit*) proculdubio cladem Aristoxeneorum operum amissio Reipublicæ litterariæ attulit: sed musicæ præsertim. Verum omissis queri-

rimonijs, quod instat agamus. Nam me vocat ad se Ptolomæus, Pelusiotes ille opinor, astrologorum celeberrimus; & vniuersalis quoque Geographiæ libris illustris: cuius etiam tres Harmonicorum libelli feruntur: egregie quidem eruditi, & valde subtiles: atque ob id paulo obscuriores: quare & lectitantur à paucis; nec vsquequaque intelliguntur; quamquamnobiles in priorem illorum partem extant Porphyrij commentarij adhuc inediti. in quibus tamen philosophum potius, ac philologum præstat, quam subiectæ materiæ interpretem. Totidem etiam supersunt Aristidis cuiusdam Quintiliani de musica libri: & ipsi quoque nondum typis euulgati; sed præ cæteris omnibus ad sinceram, veteremque musicen cognoscendam, vtilissimi. Quippe omnes ac singulæ illius partes, eo ordine, ac breuitate illic explicantur, vt facile appareat tamquam ex Aristoxeni integris operibus in compendiosum hoc scriptum, potiora quæque fuisse redacta. Quapropter mirari satis non possum nondum quemquam editioni, versioniq; tam luculenti operis adiecisse curam. Comitari hunc possunt, tamquam inferioris classis scriptores, qui breuiores quasdam Isagogas reliquerunt: ex quibus tamen multa singularia, ac notatu digna condiscimus: quales sunt Alypius,Bacchius, Gaudentius, Cleonides,Pappus Alexandrinus;& cuius editio adornatur,Theon Smyrnæus; ac si qui alij extant huius notæ scriptores; vt Diophantus,Adrastus,Diocles,Geminus:qui à nonnullis,nescio quam fideliter memorantur: alijque partim mutili; partim incerti nominis. Huc etiam pertinet Nicomachi Geraseni musicæ enchiridium; luculenti sane, vetustique autoris; sed cuius maxima pars iampridem ijsdem casibus amissa est. Ab eo pleraque hausisse videtur Boethius noster; vir Consularis,ac maximus:nec sanctitate minus, quam omnigena doctrina, & claritudine generis memorandus: & plane alio seculo dignus: cuius quinque de musica libri vna cum alijs nonnullis eius operibus, sunt hodieque percelebres,elegantia, subtilitate, atque doctrina. Verum absoluere eos non potuit vir disertissimus; ab impio Gothorum rege, Theodorico, post diutini carceris squalorem, iniustissime damnatus ad necem. Quantus quantus tamen est hic liber, multum cæteris Latinis scriptoribus,eamdem materiam tractantibus antistat:

quam-

quamuis praxin, artificialemque partẽ, quæ ſola ferme hodie colitur, non attingat. Nam reliqui quidem D. Auguſtinus, Martianus Capella, Caſſiodorus; & qui inter ſemipriſcos recenſendus eſt, Beda, vix quidquam notabile, aut eruditum præſeferunt: doctioribus illis ſine dubio, Varrone, Appuleio Albino; & ſi qui alij apud Romanos in eadem arena deſudarunt, iampridem extinctis. Sed vt ad philoſophos reuertar (quorum nonnullorum eximia quædam fuit in rebus muſicis eruditio, & curioſitas; non circa theoricen tantum; ſed etiam practicen; vt in Platonis, atq; Ariſtotelis ſcriptis videmus) quonam abierunt antiquiſſimi illius, magniq: naturę indagatoris Democriti Abderitę de harmonia; item de conſonantijs, ac diſſonantijs libri? Quo Cynicæ ſectæ conditoris Athenienſis Antiſthenis? Quo Peripateticorum principis Ariſtotelis Stagiritæ? Quo Theophraſti Ereſſij eius diſcipuli? Quo Epicuri Athenienſis, à quo ſecta Epicurea? Quo Dicæarchi Meſſenij Græcanicæ antiquitatis ſcientiſſimi? Quo in omni genere litterarum conſummatiſſimi Poſidonij Stoici; nec non ex eadem ſchola Panætij iunioris? Quo Heraclidis Pontici, varietate ſcriptionum pariter memorandi? Quo viri vndecumque doctiſſimi Eratoſthenis Cyrenæi? Quo Simonis Athenienſis? Thebani Simmię? aliorumque plurimorum ſcripta, e quibus nonnulli à poſterioribus nominantur: reliquorum memoriam perpetuo ſilentio vetuſtas damnauit. Plus tamen detrimenti Muſica facultas accepit eorum ſcriptorum interitu, qui eam ex profeſſo ac particulatim cõſcripſerunt; quos propriè Harmonicos, Ariſtoxeno teſtãte appellabant. Tales fuere Laſus Hermionenſis poëta vetuſtiſſimus ac celeberrimus; & Dithyrambicæ poëſeos, vel parens, vel illuſtrator; Pythagoras Zacynthius peritiſſimus cithariſtes; & ingenioſiſſimi cuiuſdam organi repertor, quod ab Artemone deſcribitur in Athenæi ſapientium conuiuio. Tales Agenor Mitylenæus, Epigenes, atq. Eraſtocles ab Ariſtoxeno pariter laudati. Tales etiam Damon magni illius Socratis in muſicis magiſter, Archeſtratus, Ægon; alijque apud Porphyrium memorati. Vbi ſunt etiam Didymi Alexandrini, qui Nerone Imperante floruit; ab eoque ob ſummam huius artis peritiam, magno in pretio atque honore habitus eſt, ſubtiliſſimæ lucubra-

cubrationes? Vbi Dionysij Halicarnassei iunioris nobiles commentarij, quibus, Hadriano rerum potiente, partim Rhythmicam facultatem, partim musicam historiam, partim institutionem seu artem, complexus est? Vbi Aristoclis, Phyllidis Delij, Pratinæ Phliasij; tot aliorum, qui de omnibus musicæ partibus, deque ad eam spectantibus rebus; de harmonia; de rhythmo; de musicis instrumentis; deq. eorum professoribus; de saltatione; de choris diligentissime commentati sunt? quique apud Plutarchum, Athenæum, Porphyrium, ceterosque passim memorantur? Non recensebo curiosius eorum nomina; ne vel vobis tædium afferam; vel inani labore tempus consumam. *Quæ cum Charidorus non sine quodam doloris sensu dixisset, Philoponus ad eum conuersus* Multos tu (*inquit*) autores veteres, qui facultatem musicam scribendo illustrarunt, enumerasti. Atqui multo plures hodie reperientur in eodem stadio diligenter versati: nisi me amicus quidam meus frustra habet; qui quamplurimis huiusce argumenti libris Museum suum à se refertum fuisse nuper gloriabatur. Opto illi propitias Musas, & Apollinem fauentem (*subdit Charidorus*) nam certe parum æquum habuisse Mercurium lucri præsidem videtur, qui tantum pecuniæ insulsissimos in libros prodegerit. Bona verba quæso (*inquit Philoponus*) Ecquomodo tu eos vituperare ausis scriptores, quos fortasse videris nunquam; Quot denarijs (*inquit Charidorus*) familiaris istius tui bibliothecam musicam coemptam putas? Denarijs? denarijs? (*subiecit Philoponus*) Et cur non potius quot aureorum centenis ei consteterit rogas? Annon tibi dixeram (*inquit Charidorus*) hominem istum quisquis est, curatoris egere; atque ad agnatos & gentiles esse deducendum? Cedo mihi decem aureos scutatos; & bibliothecam autorum musicorum plenam atque absolutam tibi dabo. Neque eos accipio qui cantiones aut vocales, aut organicas diagrammatis perscriptas continent; quos neque tu etiã opinor intellexisti; verum de ijs loquor, quos vos symphoniurgi vniuersim Theoricos, minus tamen apposite nuncupatis: qui vel circa melodiarum concentuumq. pangendorum rationem; vel veram genuinamq. Theoricam quoquo modo versantur. Qui fermè omnes (vix enim sex septemq. excipio) adeo infeliciter hunc stadium decurrerunt; vt mirum dictu

sit

ſit quam longe à laudis meta ſubſtiterint: nihil enim fingi poteſt ieiunius: nihil indoctius: nihil inſulſius. Omitto eos qui trecentos circiter ante annos aliquo in numero fuerunt (quos excuſare fortaſſe queat ſeculi illius quo vixerunt, infelicitas) vt Franco de Colonia, Fiſifus de Caſerta, Marchettus Paduanus, Proſdocimus Beldimandus (egregia vero nomina & cum antiquis cõferenda!) Ioannes de Muris, Anſelmus Parmenſis; alijq́. huius farinæ; qui ne ſomniarunt quidem quid eſſet eloquentia, aut doctrina politior. Vbi tu (*inquit Polianus*) Abbates illos Odonem Bernonem, Guidonemq́. relinquis? quos ſex ante hoc noſtrum ſeculis vixiſſe conijcio: ac de Guidone quidem ſatis exploratum eſt. Quos tu muſicæ ſcriptores Polyæne memoras (*reſpondit Charidorus*) atq́. eius ætatis reliquos, qua in Monachorum Cœnobijs, ſi quod erat litterarum veſtigium, latitabat; non indignos qui per tranſennam ſaltem aſpiciantur, exiſtimo: neſcio quę enim exiſtunt in ijs, quamquam tenues ſcintillæ ſuperiorum temporum elegantiæ: aut quædam ſaltem vocabula, non ſemper inepte Græcis è fontibus deriuata: aut antiquitatis certe nonnulla veſtigia. Immò Guidonis Arretini eiuſmodi ſunt ſcripta, quamuis barbarie illius ſeculi infuſcata; & neſcio quam cacozeliam præſeferentia, vt cæteris ſine dubio præniteant. Similis etiam genius fuit Notkeri cognomẽto Balbuli monachi Sangallenſis, ex Caroli Magni progenie; viri vt ijs temporibus ſatis eruditi: & qui in Eccleſiaſticis meleſi componendis plurimum excelluit: cuius monumenta quædam octingentos iam propè annos in S. Galli Cœnobio ſeruantur apud Sedunos. Tales etiam fortaſſe eſſent, ſi extarent, Aurelianus Remenſis, Notgerus Epiſcopus Leodicenſis, Hugbaldus Eluonenſis monachus Anglus; alijq́. conſimiles, qui proxime Caroli Magni tempora, res muſicas litteris conſignarunt: quos, vel antiquitatis cauſa, lectitandos equidem cenſeam, ſi alicunde prodirent. Verum ij vel cœnobiorum direptionibus, quæ intra hos centum annos in Germania, Britannia, Gallia factæ ſunt, intercidiſſe videntur; vel in obſcuris atque ignobilibus latebris cum blattis adhuc tineiſq́. luctari. Proxime autem ſuperioribus (Deus bone) ſeculis quot praua iſta cõpilandi res muſicas prurigo tranſuerſos egit! dum verboſis commentatijs (in

quibus

quibus tamen nihil fere bonæ frugis apparet) insudantes, dies noctesque continuant! Ita plerique illorum paginarum sane ingenti volumine turgentes, verbisq; sordidissimis ac male cohærentibus onusti; rerum autem pondere prorsus defecti, atq. inanes reperiuntur. Ex quibus antiquiores certe vix sine nausea aspici queunt: ita eorum stylus rudis est, inconcinnus ac barbarus; vt ne vestigium quidem vllum Dialecticæ aut Grammaticæ saltem litteraturæ præseferat. Recentiores vero, sunt ij quidem paulo magis sermone tolerabiles; sed cæteris in partibus haud multo sane prestantiores. Primũ enim nec quidquam fere apte definiunt; nec commode partiuntur; nec quid prius, quid posterins sit; quid antecedens, quid consequens, perspicere possunt. In rebus antiquis autem, propter ignorationem chronologiæ atque historiæ, mire cæcutiunt; vt nec à vetustissimis media, neq. ab his recentissima discernant; nulloq. fere discrimine in ijs quæ memoratu digna circa veterum modulationes contigisse dicuntur, fabulosa cum veris, incredibilia cum probabilibus, per oscitantiam quamdam, defectumq; iudicij confundunt. Iam verò quot inutiliter paginas implent, tam multis fusissime tradendis, quæ tamquam superuacua prorsus, ac nullius plane vsus, non heri atq. hodie obsoleuerunt! Quotusquisq. quæso eorum est, qui regulas illas concentuum innumerabiles, quas nemo vnquam memoriter comprehendere potest, vsque ad fastidium in sua scripta non congerat? qui non passim legentium oculis ingerat, tamquam pulcherrima quædam ornamenta chartarum; & quasi vermiculati operis speciem; tot inanissima schemata temporum Rhythmicorum? qui non illa toties recoquat, quasi brassicam quamdam, quid sit Modus, Tempus, Prolatio? quotue sint eorum combinationes ac formæ; in maiores minoresue; in perfectas atque imperfectas, futili subtilitate distinctæ? quæ si vtilitatem requiras, nulli plane vsui sunt: si proprietatem vocabulorum, nihil minus significant quam quod significare primo adspectu videntur. Mitto tot claues; tot ligaturas; tot proportionum species; tot pausarum signa; tot punctorũ genera, Perficientia, Augentia, Discernentia, Alterantia; cum regulis, exceptionibus, atq. obseruationibus pene infinitis, circa Notarum quę vocant valorem, atq; vsum; vt ne à consummatissimis,

mus quidem hac in arte, satis probe teneantur. Mitto tot alia pene innumera, quibus suos inferciunt libros; legentium otio abutuntur; bonas horas male perdunt; ac suam demum produnt stupiditatem. Quod si vocabula ac loquendi formulas perpendere paulisper velimus, quod nam obsecro scriptorum genus tot verborum sordibus & quisquilijs adeo scatet, vt quorumdam musicorum; & quidem non e vulgo ac triuio; sed maxime insignium atque illustrium? *Maneriem* vocat Franchinus, quem Modum debuerat. Agnosco vulgaris linguæ idiotismum. *Tritechordum* appellat, vt hexachordum. Egregiam vero analogiam! *Baritonantem* pro Basso; vulgatius enim hoc erat; illud etiam resonantius. Deinde cur hoc ei non liceat, si iuniores quoque, quibus elegantia paulo magis cordi est, *Altisonantem* pro Alto libenter vsurpant? Sed quid opus erat *Diapenticas* species, aut *Diatessaronicas*, aut *Diapasonicas* dicere? Nulla alia suppetebant adiectiua vocabula. Atqui tam multi luculentissimi autores sine his tam bellis nomenclaturis omnes Musicæ minutias planissime & ad vnguem explicarunt. Mittamus igitur Franchinum: quando minime is inter elegantes studuisse videtur. Sed quid Glareano facias, viro cæteroqui inter suæ ætatis disertissimos ac doctissimos non infimæ sortis? qui cum puros atque elegantes scriptores præ manibus quotidie haberet, quid eum persuasit quæso, vt sine vlla necessitate *Semiditatem* pro semissis ablatione, *imperficere* atq; *imperficì*, vbi de notis perfectis atque imperfectis loquitur, vsurparet; nisi praua hæc scabies, & inquinatum loquendi genus, quo recentiores Musurgi fatali quadam vecordia vtuntur? cuius contagione videlicet sua ipsius scripta, satis alioqui proba & casta, bonus ille Heluetius infici non animaduertit. Ex his vero quos dixi neotericis autoribus, si eos præcipue inspicimus, qui vernacula vsi sunt lingua (quos, paucissimis demptis, summa præ cæteris inscitia laborasse videmus) quot ineptias, Deus immortalis! quot anilia somnia, quot portentosissimas sententias apud eos reperiemus? Audite si placet pauca quædam; e quibus, tamquam ex vngue leonem, reliqua æstimare possitis. Tria illa decantatissima musicæ Genera Diatonicum, Chromaticum, Enarmonium, sunt qui ita interpretentur, vt primum sit cum cantuum descriptiones sine vllis

remissionis signis, quę vulgo b mollia vocant practici: secundum vbi eiusmodi signa frequenter interijciuntur: tertium vbi signa intensionis, quas dieses appellant, passim adhibentur. Sed ridiculum est hoc magis, quod quidam satis recens autor Enarmonium dictum vult quasi sine harmonia; ratus videlicet *En* syllabam pro *In* obtinere ibi priuandi vim; vt cum dicimus Ineptus, Insulsus, & similia: aut quod alter in bene grandi volumine dicere non est veritus, Diatonicum ex eo vocatũ, quod *Dia* Græce Senarium numerum notet, *Tonicum* autem Resonantem. Quid hoc stultius fingi potest, quam facultatem aliquam litteris tradere, cuius ne prima quidem elementa percepta habeas? Quam bene cognitos autẽ habuerit musicæ scriptores, atq; ætates, vir ille egregius, vel ex hoc æstimetis licet, quod vehementer eos falli autumat, qui persimilem huic nostræ musicam tradidisse putant Mercurium, Macrobium, Lucianum, Diodorum, Boethium, S. Augustinum: quibus alicubi adiungit etiam, si Deo placet, Socratem, & Lactantium. *Cum adrisisset Polyænus, tam absurdam miscellam stomachatus.* Et hi sunt (*inquit*) autores qui à musicæ studiosis hodie lectitantur, atque in delicijs habentur? Sic sane (*respondit Charidorus.*) In Contrapuncti enim, vt vocant, præceptis mirum quot profundissimis, ac secretissimis mysterijs leuiusculæ huius, quam nos magnifacimus, philologię egestatem, vberrime compensent! Quid quod vnus ex his qui supra vulgarem captum sapere vult; deque imperfectionibus hodiernæ musicæ commentatus est, Tritonum vulgariter dictũ vocari à Græcis *Tetraphoniam*, aut *Tetrachordum maius* asseuerare ausus est? Quid quod alius, neque ipse proletarius omnino scriptor, existimauit Diatessaron consonantiam tanta fuisse in veneratione apud antiquos (hæc enim illius sunt verba) vt eam cum quatuor anni temporibus: necnon cum quatuor elementis comparauerint: omnemque musicam varietatem ab ea proficisci existimauerint: ac propterea tonum in quaternas dieses diuiserint? Quam sunt hæc, Deus Bone, friuola, & commentitia! *Cum Philoponus* Intelligo quem dicas (*inquit*) Eum videlicet, qui litem super τῆς Diatessaron statu coortam, sic optime componi posse existimat, si consonantiam esse theoretice loquentibus pronunciemus: dissonantiam vero ijs qui practice potius, &

arti-

artificum more loquuntur: quo diſcrimine poſito Recentiores etiam cum Antiquis egregie conciliari. Tu vero quid de hoc demum interuallo cenſeas dic ſodes: conſonum ne reuera ſit; atque ita porro haberi debeat; an potius diſſonum; in quam ſententiam recentiores fere propendent. Magnam profecto, atque inſolubilem quæſtionem (*ſubijcit Charidorus*) dignamque quæ tot ſcripturientium ingenia exerceat! An quiſquam hodie Muſicorum tam imperitus eſt, vt contra totius antiquitatis concordem ſententiam; contra omnem rationem; contra ipſum aurium iudicium, atque experientiam vſumque concentuum τὴν Diateſſaron inter Diſſonantias aſcribat? præſertim cum ſuperioribus annis Andreas Papius quidam Gandauenſis, vir inter Belgas bene doctus, ac nuper Donius noſter firmis ſane rationibus contrarium oſtenderint: immo nec Zarlinus ipſe (quem vos Muſici merito magnifacitis) nec doctus ille Hiſpanus (de Salina loquor) nec quicumque vere eruditus dici poteſt; vllam hæſitationis ſpeciem hic præbuerit: quin potius Coryphęus ille veſter non eam tantum in Conſonantiarum album tetulerit; ſed etiam in perfectarum claſſem. in quo tamen nimium illi tribuiſſe meo iudicio videtur. Nam ſi rationes numerorum, quæ ſymphoniarum intrinſecæ cauſæ ſunt earumque vim, naturamque attendimus, Diapaſon tantum, ac Diapente perfectæ dici atque haberi debent. Sin autem concentuum proprietatem atque vſum, qui in clauſulis (quas *Syncata. ogas* Græce rectius dixeris) præcipue viget, reſpicimus; ditonum, quam diateſſaron, perfectis adnumerari æquius eſt. Verum tamen non ſine magno veſtræ profeſſionis dedecore (fatendum eſt enim) inſulſa hæc opinio de diſſonantia τῆς Diateſſaron, hucuſque inualuit; hodieque etiam mordicus à multis defenditur. Magna inquam labes (iterum dico) hinc ordini veſtro Philopone aſperſa eſt; & quæ in contentione aduerſus antiquos, multis punctis inferiores vos videri faciat. Si enim tanta in re, dicet aliquis pro veteribus pugnans, aberratis a vero, quid in reliquis fiet? Si ne elementa quidem, ac fundamenta verę ſolidæque Muſicæ tenetis; quid de totius diſciplinæ mole, quam ijs ſuperſtruxiſtis, ſperare poſſimus? *Hic Eumolpus admiratus, nec facile credens tantam eſſe neotericorum inſcitiam; continere ſe non potuit, quin inter-*

pellato Charidori sermone subijceret. Error hic fortasse loquentium est, non operantium musurgorum. Nam vt debuerint, si velint, cum priscis, ac scientiam profitentibus apte loqui, consonantiam vocare τὴν Diatessaron, in vsu tamen ipsius ac tractatione quid aliud facere potuerunt, quam sicut reuera dissonat, ita etiam dissonanter tantum eam in concentus asciscere? Eôdem relaberis mi adolescens (*inquit Charidorus*) quo symphoniurgus ille antea memoratus; nec satis memoria tenes, quæ de vsu iã dixeram: nimirum hoc turpius esse apud eos erratum; quod dicta factis quam longissime distant. dissonantiam enim, quam verbo vocant, reapse consonantiam agnoscunt, eâque omnino consonanter vtuntur. Quid enim aliud est diastemate aliquo consonanter vti, quam illud in præcipuis, atque imparibus locis synodiarum, seu concentuum (terenda enim hæc Græca vocabula sunt, ne identidem eadem Latina incurrant) siue coniunctim cum alijs, siue seorsim ponere? Nam licet in Bicinijs Diatessaron admitti non soleat; quòd reuera duriuscula sit; seu potius exilior; atque vt eam Aristoxenus apud Plutarchum vocat, ἀμυδρὰ, vel ἐξίτηλος (hoc est obscura, vel euanida) coniunctim vero cum alijs consonantijs inter duas voces collocari nequeat; in triodijs tamen (hoc enim malo quam Tricinijs)& numerosioribus concentibus frequenter, ac suauiter ponitur. Nec tu mihi, quod solenne vobis est, illud obtrudas; Diatessaron consonantiam à Diapente *saluari* ac *tegi*: primum enim quam bene aliquid tegi dicatur, quod alteri insistit, haud satis video: deinde cùm aliud sit Symphonia, aliud Eusymphonia (est enim symphonia duarum vocum apta, iucundaque auribus copulatio; eusymphonia vero duarum, pluriumue consonantiarum decens, ac suauis collocatio) recte musurgi faciunt, cum trinas voces sic disponunt, vt summa cum media, Diatessaron resonet, media cum infima, Diapente: qua ratione huic inferior, siue grauis locus obtingit; ideoque tegitur potius quam alteram tegat: illi vero superior, atque acutior: non recte porro hinc colligunt τὴν Diatessaron dissonare; quia inferiori loco posita, non plene auribus satisfacit. nam & sic quoque manifeste consonat; quamquam multo minus, quam vbi a Diapente sustinetur. Quod si nondum consonantiæ nomen τὴν Diatessaron mereri quis

cen-

censet, quod non vbique auribus perfectè respondet, cedo cur
alia omnia, vereque diſſona interualla, vt tonus,aut ſemitonium,
cum diapente ſeu quauis alia conſonantia, vtrouis loco coniun-
ctim poſita, aures ita offendat vt nemo non ſtatim diſſonantiam
agnoſcat? Deinde non id tantum in harum duarum conſonantia-
rum copulatione contingit: verum & in aliarum quoque. Sume
enim exempli cauſa hanc eamdem Eumolpe diateſſaron; & vel
ditono, vel trihemitonio adiunge; ſtatim ſenties iucundiorem
efficere ſymphoniam, ſi trihemitonio ſuperincumbat; ditono ve-
ro ſubijciatur. quod præcipue notari à te volo: ne cum conger-
ronibus tuis tibi perſuadeas miſerrimæ huic conſonantiæ opus eſ-
ſe ſemper fulmentis atque adminiculis. Cuius rei veram cauſam,
atque ex intimis mathematicæ fontibus deriuatam ſi requiris,
apud Zarlinum accurate expoſitam reperies in tertiæ partis Inſti-
tutionum cap. 61. Verumtamen mirari ſatis non poſſum Sym-
phoniurgorum quos, *Componiſtas* Papius vocat,tantam eſſe vel
pertinaciam, vel ſuperſtitionem, vt religio ijs ſit in humanarũ
vocum triodijs Diateſſaron ſub Ditono collocare; cum facile poſ
ſint in Polyplectris; alijſq; inſtrumentis experiri, quam ſuauem
eo modo diſpoſita concinentiam edat: neque etiam infrequen-
ter occurrat in vulgaris pectidis chalcochordæ (quam *Citaram*
vocant) & in chelonidis Hiſpanicæ (quam *Chitarram* Græca pe-
ne pronuntiatione appellant) ſyncruſibus. Permouere eos etiam
debuerat Salinę confeſſio atque autoritas; qui Diateſſaron ſic diſ-
poſitam, ſumma cum aurium voluptate, non ſemel à ſe auditam
cum Venetijs, tum Neapoli, in ſacris Græcorum concentibus
fuiſſe teſtatur. Agnoſcitis igitur hanc non leuem aut modicam
hodiernæ muſicæ imperfectionem: & quidem circa artificialem
eius partem; ac Symphoniurgiam ipſam, ſeu Contrapunctum;
quam præ cæteris recentiores amplexantur; ac ſolam fere muſi-
cam putant. Ex quo coniectare licet, quid reliquis euenerit par-
tibus; quæ ſcientiam potius ac theoriam, quam praxim vſumque
reſpiciunt. Itaque quam male ab ijs cognita; ne dum tractata
fuerit pulchrior ac potior Harmonicæ pars, quæ de Generibus
ac Tonis ediſſerit, vix credibile eſt. Vidiſtis opinor in ijs quæ
breui & compendiario ſcripto Donius noſter nuper complexus
eſt,

eſt,quam prauas abſurdaſque opiniones;omninoque à vero aberrantes, circa Generum naturam, proprietatem atque vſum, Nicolaus quidam Vicentinus conceperit; ac nihilominus, tamquam pręcipua ſui parte veterem abſolutamq. muſicam reſtituerit, ſpecioſum illud, ne dicam arrogans, *Archimuſici* cognomentum affectauerit; & gloriabundus cecinerit, *Muſica priſca caput tenebris modo ſuſtulit altis*. Quid porro? An non etiam hodie vulgo naturam ac proprietatem Enarmonij generis in eo ſitam putant vt minimis ac minutiſſimis interuallis harmonica ſeries, perfectumque quod vocant ſyſtema,concidatur? ex quo illa tam falſa quam ridicula inualuit opinio, vt communia Polyplectra, Diatonica dumtaxat vocari velint: quæ vero taxillos nigros bifariam diuiſos habent, Chromatica: quæ autem ſpiſſius diuiſa frequentioribus conſtant interuallis, Enarmonia. Quem in errorem delapſi profecto non eſſent,ſi antiquas illas germanaſque harmonias ex Ariſtoxeni, aliorumque ſcriptis, percepiſſent. Quod ſi Vicentinus ad tantam prouinciam reſtaurandæ veteris muſicæ aliquanto inſtructior à diſciplinarum præceptis, ac priſcorum autorum lectione (quos hodieque ſupereſſe antea dicebam) acceſſiſſet; nec illotis, vt aiunt pedibus,in Muſarum adyta ſe conieciſſet, eam laudem quam honeſto propoſito merebatur ampliſſimam, non corrupiſſet improſpero atque irrito euentu. *Et Polyænus* Sæpe (*inquit*) admiratus ſum tantam fuiſſe Vicentini confidentiam, vt quamuis ſibi conſcius eſſet tam modicæ, ac prope nullius eruditionis, notitiæque antiquitatis, tantam rem aggredi nihilominus non dubitaret. Itaque perinde mihi feciſſe videtur, ac ſi quis proauorum ætate veterem Iuriſprudentiam reſtituere, aut ſaltem illuſtrare voluiſſet; nondum lectis Pandectarum & Codicis Iuſtiniani libris; ſed Inſtitutionum dumtaxat: ac reliqua hauſturum ſe ſperauiſſet e ſordidis Accurſij,ac Bartoli Baldique lacunis; purioribus illis riuis vel ignoratis vel deſpectis. *Cui Charidorus* Idem ego mirari nonnunquam ſoleo: ceſſat tamen omnis admiratio, vbi vetus, illa ſententia in mentem venit Αμαθία μὲν θράσος. λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει quam quotidie veriſſimam experior. Id Latine valet, vt tibi quoque Philopone mos geratur *Ignorantia homines audaces efficit, doctrina vero timidos & cunctabundos*. Sed vt de ſe-

mita

mita in viam regrediar, cum Melopœiæ fundamentum quodammodo Harmonica ſit; eaque maximeque in tribus muſicæ Generibus verſatur, atque id tam male poſitum conſtitutumque ſit, ab eo qui plurimum hic ſategit; vos iudicabitis ſcilicet, quid rectè atque ordine ſuperædificari à Recentioribus potuerit. Sed omnia magis in aperto erunt, cum Donij noſtri tractatus de Enarmonio Genere prodibit in lucem; ex quo multa præter vulgatas communeſq; opiniones, à vetuſtis repetita temporibus, innoteſcent. De Modis autem quos alij Tonos vocant, quid attinet dicere? quorum hodie nonniſi adumbratam quamdam ſpeciem ſupereſſe, tam manifeſte idem Donius probauit, vt nullum refragandi locũ reliquerit. Quare concidat tamdem neceſſe eſt, vt plane inutilis ac ſuperuacanea, magna hodiernæ muſicæ diſciplinæ pars: tam illa ſcilicet quæ circa commentitios octo Tonos, quos in ſacris vſurpant, quam quæ circa duodecim Glareani Modos, eiuſque laudabiles quidem; ſed hac in parte prorſus inutiles lucubrationes, verſatur: in quibus doleo ſane totos viginti annos ab eo conſumptos. quos longe conſultius, vt erat vir doctus, diligens, ac probus, alijs in ſtudijs impendere potuiſſet. Concidant etiam neceſſe eſt tot illæ regulæ, præceptiones, ac verſus, ad cognoſcendos ac diſtinguendos hos ſeu Tonos, ſeu Modos vocare oporteat; eorumque differentias memoria tenendas, ab huius artis magiſtris excogitati. Conſileſcant porro tot ambages atq; altercationes, de agnoſcendis proprijs ſingulorum Tonorum formulis, quas pſalmorum Intonationes vocant; deque antiphonarum cum illis coniunctione; quæ tam multorum ingenia incaſſum torſerunt: nec non indagationes illæ laborioſæ diſcriminis inter octo Eccleſiaſticos Tonos, ac duodecim Glareanicos Modos, à docto ſeduloque Belga Tornaci Neruiorum editæ: vna cum inanibus ijs differentijs ac vocabulis, Modorum Authenticorum, Plagalium, Perfectorum, Imperfectorum, Miſtorum, Commiſtorum; cæteriſque eiuſcemodi; quibus otioſe putideq; conſectandis ac digerendis ſciti quidam homines, *Faciunt næ intelligendo vt nihil intelligant*: quandoquidem inſtauratis ac reſtitutis antiquis illis ac genuinis Tonis; nullam plane vim ac poteſtatem, recentiorum hos vmbratiles ac fictitios obtinere iam liquet: nihilque ex ijs niſi ſum-

mam

mam confusionem & caliginem; ac meras canorasq; nugas hauriri posse. *Quæ cum Charidorus dixisset, eius sermonem Polyanus excipiens.* Fatendum est (*inquit*) in magna rei non leuis ignoratione ad hanc diem musicos nostros esse versatos; qui, nisi id eos Donius docuisset, nondum animaduerterant admistionem illam extraneorum phthongorum (quos diesatos & bemollatos barbari vocant, vos politiores exharmonios, & metabolicos, vt opinor) non Generis esse; sed Toni: ac proinde quicumque intra hos centum annos in suis melodijs vsurpare eos ceperunt (quod præ ceteris Venusinus Princeps factitauit) non Chromatici generis sonitus atque interualla (si pauca quædam loca exceperis) multoq; minus Enarmonia; sed metabolicos potius cantus, ex peregrini cuiusdam atque extranei Toni chordis compositos; confuse tamen, nulloque certo ordine, vsurpasse. Etsi (*inquit Charidorus*) hoc iam meridiana luce clarius est; vereor tamen vt id fateri velint: tanta in plerisque pertinacia est; & inanis quædam ambitio; dum Enarmoniarum etiam cantionum callentes; nedum Chromaticarum, vel ipsis inuitis Musis, videri cupiunt. quo in numero patris tui maiorem filium ascribendum equidem Philopone censeo: qui in his quas nuper edidit modulationibbs, plenissimis quidem illis omnium suauitatum atq; affectuum, minime dubitauit ascribere Enarmonias esse: quamuis nullum huius Generis sit in eis vestigium: verum apta quædam, ac satis expressa Phrygiarum Lydiarumque chordarum mistura. *Cui Philoponus*, Me quidem inuito ac dissentiente obsequi genio suo Cyriacus voluit. quod si me audisset, inania nomina reliquisset; ac rem potius persecutus esset. Videtis igitur (*subiecit Charidorus*) cum hodierna musica præcipua sui parte tam manca mutilaque sit, qua fronte; quoue iure, ad priscam illam perfectionis atque excellentiæ laudem aspirare possit. Nam, vt propius collato pede iam agamus, quæ nam est ista, per Deum Immortalem, recentiorum vanitas, cum videant (de solertioribus ac doctioribus loquor) tam multa huic deesse ad perfectionem & complementum totius disciplinæ sane quam necessaria; quæ sine dubio in veteri illa fuisse, tot testimonia scriptorum euincunt, velle nihilominus eam cum prisca conferre; immo multis parasangis (quo loquendi genere non nemo il-

no illorum vtitur) anteferre? Quid enim? mille annorum ſpatio, vt M. Varro apud Pliniū autor eſt, omnes artes ac diſciplinæ, atq; in his Muſica, apud Græcos inuentæ, elaboratæ, abſolutæque fuerunt, & tu nobis Glareane perſuadebis centum annorum curriculo (totidem enim fere anteceſſerunt ætatem tuam primi illi figurati cantus, vt vocant, repertores, quiq; alij rem muſicam inſtaurare ceperunt) ad ſummum huius facultatis apicem peruentum eſſe? præſertim cum indocti plane ac ſemibarbari ij autores extiterint; atque eiuſmodi fuerit ſeculum illud, quod à Chriſti Saluatoris ortu quartumdecimum numeratur, propter Italiæ bella & calamitates; vt (quod acerrimi vir ingenij Alexander Taſſonius in ſermone illius temporis animaduertit) non magnum ſane incrementum amœniora hæc ſtudia capere potuerint. Dicent fortaſſe, quod & nos fatemur, poſt Glareani ætatem, magnos feciſſe progreſſus muſicam facultatem: nam & multo elegantiores cantiones nunc componuntur; ac meliſmatis artificioſioribus condiuntur: longeque nitidiora ornatioraq; carmina decantantur; verborum expreſſio ac prolatio venuſtior atque aptior fit: inſtrumentaque peritius etiam pulſantur. quæ vel ex ipſis cantuum deſcriptionibus ac diagrammatis proculdubio apparent. Sed quid tum poſtea? An non totum hoc magis ſententiam noſtrā confirmat? Nam ſi iam tum Glareani æuo, quo muſica rudis adeo, atque incompta erat, non deerant tamen qui nihil vltra adijci poſſe cenſerent, quamuis à vero longiſſime aberrarent; ita profecto credere fas eſt, eos qui hodiernam muſicam pari conatu extollunt; ac nihil ad eius perfectionē ſuperaddi poſſe credunt, eodem in errore verſari. Vt enim homines vere docti, ac ſapientes, quo magis multa in dies percipiunt, eo plura adhuc ſupereſſe cognoſcunt addiſcenda; ſic quanto diligentius hoc noſtro politiori, quam rudiori illo Glareani ſeculo muſica facultas à multis tractari cepit, tanto maiorem ſibi campum rerum nouarum atque excellentium aperiri, tamquam e longinquo proſpiciunt cordatiores atque intelligentes viri; quæ nobis ſine controuerſia deſunt, antiquis vero (vt eorum commentarij quotidie magis oſtendunt) affatim ſuppetebant. Quamquam vt nunc tempora ſunt, nunquā maiorem extitiſſe penuriam puto (quod inter nos dixiſſe liceat)

eiuſmodi hominum, qui rationalem muſicam, hoc eſt nobiliorem illius partem, quæ circa theoriam, hiſtoriam, ac philologiam verſatur, profiteantur, Quod eo magis mirandum mihi videtur, quo plures hodie reperiuntur, qui affinem illi, ſed aridiſſimam meo iudicio, ac maxime auulſam à ſenſibus mathematicæ ſpeciem, quã Arithmeticam Analyticam; alij Logarithmicen; plerique Arabico vocabulo Algebram dicunt, impenſiore ſtudio colant. Immo vel in hoc etiam demirari ac deplorare licet miſerã hodiernæ muſicæ conditionem; cuius nobilior ac certe dignior portio, adeò paucos inuênit amatores ſui: cum longe ignobilior ac vulgatior eius pars; quæ vel nudam continet copulandarum conſonantiarum rationem; vel meram praxin vſumque canendi, à maximis quibusque ferme Chriſtianæ Reipublicæ Principibus tanto in pretio nunc habeatur; vt nonnulli artificioſiſſimos concentus cõponant; alij voce, quidam organis peritiſſime canant. Sed vt redeam e diuerticulo in viam; ſi, quod ſupra dicebam, qui muſicã diſciplinam poſt Glareanum accuratius tractarunt, ac Zarlinus in primis, multa adhuc ad eius perfectionem deeſſe ſuſpicati ſunt, multoque ampliorem atq; abſolutiorem eius ſpeciem nobis animo fingere poſſumus (quod & alijs nonnullis euenire puto; & mihi ſane vſu venit) vel talem extitiſſe fatendum eſt feliciſſimis ijs Græcorum ac Romanorum temporibus (quibus omnis elegantia vitæ, ac totius humanitatis cultus ad miraculum vſque effloruit; hoc eſt ante barbaricas illas clades) vel certe nunquam futuram. Primum enim quis adeo hebes eſt, qui non videat, quibus hodie difficultatibus, quibus impedimentis ingeniorũ retardetur curſus; magnarumq. ac liberalium artium profectus? Quantus hodie liuor inter litteratos graſſatur, multoque magis inter muſicæ profeſſores; eos præſertim qui Aulas frequentant? Quid quod ſapientes quidam obſeruarunt propter hodiernam viuendi conſuetudinem apud cultiores Europæ gentes non ita pridem inolitam, quæ omnia compleuit timoribus anxijs, ſuſpicionibus inanibus, odijs occultis, offenſionibus obuijs, ſimulationibus callidis; & quadam cum agendi tum loquendi hæſitantia, eloquentiam obmutuiſſe? Quid enim facundia profit, vbi dicturus aliqua de re, circumſpicere prius omnia quam diligentiſſime debeat; ſingulaq;

prope

prope verba diu pensitare, ac librare sæpius, futilibus his inaniũ officiorum, titulorum, appellationumque momentis; necubi scilicet inopinanter impingat? Quid ergo vegetum ac floridum tot vinculis alligatæ humanæ mentes concipere possunt? Quid conceptum infelices linguæ, tot quasi ergastulis circumseptę solutum, liberum, ac profluens effundere? Quæ ratio pariter in musicis valet: vt in his quæ labore atq. artificio consequi licet, antiquos fortasse æquare possimus; vbi vero vigore quodam atque impetu ingenij (qui non in Melopœia minus quam in vtraque facundiæ specie, oratoria ac poëtica plurimum pollet) enitendum quidpiã est, valde vereor ne non facile seruili hoc restrictoq. seculo pares ijs esse possimus. Vt enim terræ vel gelu constrictæ, vel suopte pondere graues & constipatæ, maligne germinant; contra solutæ ac teneræ abundanter fructificant; sic animi mentesque hominum seruilibus eiusmodi affectibus; addo etiam multiplicibus curis, quæ implicitam quamdam ac sollicitam viuendi rationem comitari solent, oppressæ ac deuinctæ; nihil lætum aut generosum parturiunt. Antiquæ autẽ Græciæ eiusmodi status ac vita fuit, vt nihil accomodatius fingere nobis possimus ad castam quamdã; ac nihilominus elegantem, iucundam, & nobilem musicæ speciem exercendam. Nam cum ingenio, auribus, ac voce pręter cæteras gentes pollerent; animoque soluto ac libero, plurimum versarentur in agris; & pastoritiam vitam colerent (quæ vt M. Varro asseuerat; & Sacrę litteræ certo ostendunt, omnium antiquissima est) hæc potissima vel vnica fuit eorum oblectatio, cum feriati essent; totos dies choreis canticisque vacare: quæ partim eorum quos tunc Deos putabant, virorumq; fortium commemorationem laudesque continebant; partim castissimos amores ambientium nuptias iuuenum ac puellarum: quæ quamquam simplicia & rudia, suum quemdam lepôrem ac venustatem nihilominus habuerunt; vel quod propiora tunc essent tempora primis rerum principijs, quæ Deum ipsum autorem habent: vel quod ob eam analogiam quæ maiori huic Mundo cum homine intercedit (quem & ipsum paruum quemdam mundum sapientes existimant) nuda quædam; sed decens venustaque simplicitas, quæ in pueris mire placet, in mortalium qui tunc erant factis dictisque vigebat: quæ omnia

extremo hoc pene Mundi ſenio ſecus ſe habent. tametſi enim is quodammodo repueraſcat; puerilem illum decorem atque ingenuitatem nihilo magis repræſentare poteſt: ſiue noua quædam excogitet; ſiue priſcis inſtitutis ac moribus reſumendis pugnet aduerſus obliuionis veternum. quod cum ipſe temporum fluxus, tum multo magis barbarorũ iniuria & confuſio gentium inuexit. Cęterum florentibus Græcorum rebus, cum vetus illa muſica paulatim aucta quidem atque exculta, non autem prorſus immutata & corrupta, ad eum ſtatum deueniſſet, cui tunc additis ex theatrali luxu ac ſolutioris ſeculi lautitia, omnigenis ornamentis delicijſque nihil deeſſet; ad priorem elegantiam ac maieſtatem; poſteriorem quoque affluentiam ac ſuauitatem adiunxit. Quod hodiernæ contra euênit: quæ vt copioſa ſit, delicata, & ſuauis; primigeniam tamen illam gratiam ac lepôrem, in tanta tamque diuturna rerum omnium perturbatione, quæ barbaris ſæuientibus extitit; & tam longo ſeculorum defluxu, retinere non potuit, *Quæ cum Charidorus dixiſſet, ſubiecit Polianus*. Si iſthæc ratio valet, tam altis quippe firmiſque fundamentis ſuffulta, non dubito equidem quin & ad alia longe diuerſa, quæ nihil ad rem noſtram faciunt; ſed præcipue ad eam quoque muſicam, quam gens Hebræorum vetuſtiſſimis temporibus coluit, trahi poſſit. Antequam enim in externos cultus ac mores degenerarent; hoc eſt ante Babylonicã captiuitatem (quæ ſeptuaginta annorum ſpatio præter auitę linguæ corruptelam, multa alia irreparabilia damna ipſis inuexit) hanc facultatem diligentiſſime ab ijs exercitam fuiſſe Sacræ litteræ teſtantur: ea præſertim parte qua maximi illius ac ſapientiſſimi regis, ac prophetæ Dauidis res admirabiliter geſtæ traduntur: ex quibus liquet non modo conſtitutos fuiſſe cantores per varia officia multifariam deſcriptos; qui voce atque organis perſonarent; Deique laudes modulatiſſime concinerent: ſed ipſum etiã Regem ante Arcam Domini præſultantem in pompa; citharaque canentem fuiſſe conſpectum. Erat enim, vt ſacræ litteræ loquuntur, *Egregius pſaltes in Iſrael*: & ſuorum ipſe carminum, vt Græcorum antiquiſſimi, modulator & cantor. Poſt redditam vero Cyri iuſſu Hebræorum populo libertatem ac patriam, minime dubitandum, quin ſicut templum ipſum, quantumuis magno moli-

mine

mine refectum, auitum illud Salomonis æquare non potuit; ita etiam musicæ illius antiquæ ratio à Dauide constituta, longa desuetudine atque obliuione in Babylone quodammodo sepultam, nunquam exacte resuscitari postea potuerit. *Tum Charidorus* Sic prorsus existimo (*inquit*) eodem iam pridem fato functam fuisse vetustam illam Hebræorum musicam: de qua nescio quid commentatum esse inaudiui Iacobum Gaffarellium, virum apod Gallos reconditarum litterarum scientissimum. à quo sicut nonnullam lucem allatum iri speramus tam obscuræ, atque abstrusæ ob summam vetustatem, Iudaicę musicæ; ita sane vellem alterum Gallum huic disciplinæ addictissimum, ac totius mathematicę callentissimum, & Græcæ linguæ non ignarum, ad Græcanicæ musicæ eam caliginem depellendam, quæ hactenus hæsit in Ptolomæi Harmonicorum libris (ob Diagrammata numerorum adeo mendose transcripta, vt præcipua eius operis pars parum hodie intelligatur) bona fide animum adijcere. *Cui Polytinus*. De Marino Mersennio te loqui apparet: cuius præter alia egregia opera, duo satis vberes prodierunt nuper de Musica commentarij, Latinus alter, alter Gallicus; quos ab eo sibi dono missos Donius mihi ostendit. Sane (*inquit Charidorus*) Laus enim hæc proprie Mersennio debetur; qui & ijs præsidijs instructus est quæ recensui; & otio satis abundat: nec rudis est huiusmodi operum: Bacchium enim Gallica lingua loquentem iampridem euulgauit. Quocirca non destitit eum sæpius amicus ille noster, pro mutua familiaritate adhortari ad hanc laureolam decerpendam. & quoniam noua versione opus est (Gogauini enim illa & mendis scatet; nec vbique mentem autoris assequitur) operam suam eidem vltro obtulit in Vaticanæ Bibliothecæ exemplaribus conferendis. Quantum vero adhuc profecerit dicere non possum: illud affirmare possum, magnum hoc esse indicium nullo ferme hodie in pretio haberi præstantissimam huius facultatis partem (vt Franciscus Patricius etiam obseruauit lib. 6. suæ Poëticæ) quod meliores eius autores, vel ignorati nondum lucem aspexerint; vel contemptim habiti, rursus in pristinas tenebras & pluteorum carceres reiecti sint. Deinde quid ab eo seculo virtus atque industria speret, quo non paullo meliorem locum obtinet loquacitas atq; au-

dacia

dacia quorumdam ardelionum, quam sobria circumspectaque aliorum modestia; multoque maiorem reperit fidem vana futilisque illorum iactantia, quam istorum verecunda doctrina quãquam luculentis scriptis, apertis experimentis, grauissimis testimonijs comprobata. Meministis nuper cum pannosus quidam senex in hanc Vrbem venisset; qui nihil aliud sciret, quam modice polyplectrum pulsare; obtruderetque tamquam nouum vtilissimumque inuentum, eam semitoniorum æqualitatem quam vulgo Aristoxenicis, sed iniuria tribuunt; & in organis cubitum, seu manubrium diuisum habentibus reperiri, sed falso putant, iuxta quam instrumentum ille suum attemperabat, quantas turbas conciuerit. Nam cum is forte (Retexam enim vobis festiuam hanc fabellam, quam non omnibus notam esse arbitror) in notitiam se insinuasset Chœrili illius, quem nostis, hominis audacissimi, ac per frictæ frontis (qui fucatam quãdam eruditionis speciẽ, præcipueq; poëseos ac musicæ studium, in circulis atq; aulis Principũ venditabat; ac nonnihil auri ab Oratore Gallo, cui operam nauarat suam in Dramate illo non minus inepto quam prolixo, quod in Natalitijs Delphini exhibitum est, extorserat) magnum pene dedecus Romanorum musicorum choro nebulo importunus inflixit. Cum enim ringentibus ac frementibus bonis, qui tantam nequitiam stomachabantnr; atque optimis quibusque cantoribus indignantibus, abreptis propemodũ sagulis cogi se ad accinendum tam male temperatis organis; tantum tamen ille effecit qua precibus, qua promissis, qua leuissimis munusculis, qua inanium verborum iactantia, vt complures musurgorum dementarit, atque in sententiam suam pertraxerit; nobilemque illum physauletem Psychogaurum, qui tunc Palatinæ musicæ præerat, frequentibus & gratuitis compotationibus vsqueadeo demulserit, vt eum non puduerit contra fidem aurium suarum, præclarum hoc inuentum in cælum extollere apud optimum Principem; à quo etiam eo nomine non modici pretij aureum torquem egregio illi seni donatum fuisse diuulgabat: vt hoc nempe mendacio fidem apud imperitos faceret, quantum inuecta ab illo noua hæc temperatura placuisset. Et quo melius tantæ subtilitatis scena procederet; commodato ab Iudæis mensularijs ingentis ponderis torque, onera-

tum

tum verius quam honoratum ſenem oſtentabat aſſeclis ſuis. Ridiculum quippe hoc dicetis: at non ridiculum, ſed deflendum potius, quòd eo iam rem perduxerat vt idem ille Princeps (qui tum forte vnã ex primarijs ac vetuſtiſsimis Vrbis baſilicis reficiebat, apſidem potiſsimum atque odeum) ad diſſonam illam temperaturæ ſpeciem, nobilem eius Eccleſiæ phyſaulum redigi præceperat: ac niſi Donius noſter certiſsimis rationibus ei ſuboſtendiſſet, vanitatem operis, impenſæ iacturam, dedecoris infamiam, quæ Romanis muſicis parabatur, effectum res habuiſſet. cum eodem tempore infelix ille Muſarum cultor, vix vnum aut alterum reperiret, cui perfectam ſuam temperaturam, vſumque nobilium illarum ac veterum Harmoniarum approbaret: totque præclaris in re muſica inuentis, cogeretur nihilominus, vt olim Aſpendius ille citharœdus, ſibi ſoli canere & Muſis. Nimis hæc vera ſunt, *inquit Polyænus ad Eumolpum conuerſus*: Buccardus enim (heu quondam meus) rem ſic geſtam, mihi nuper retulit; ſed ſummatim ac nauſeans. *Subijcit Eumolpus*, Tritum eſt illud, & nunc maxime ſi vnquam in Aulis comprobatum. *Audaces Fortuna iuuat*. *Et Polyænus*, Quid tuus ille exmagiſter, quem cito dereliquiſti, an non ſapientiſſimum noſtrum Pontificem, pene iam perſuaſerat vt reiectis ſuauiſſimis Præneſtini proſodijs, ſuæ inuicem modulationes in Palatino ſacello concinerentur? Ecquantum lucri putas in locellos ſuos Mercurialis hic potius quam Apollinaris myſta, deriuaſſet, ſi, quod vrgebat, perfeciſset? Quî factum eſt, *ſubdit Eumolpus*, vt conſultiſſimus Princeps tam facile citharœdi vnius ſuggeſtioni annueret; ac nihilominus res in irritum caderet? *Cui Polyænus* Adiuuabat illum, ne ſis neſcius, in primis non nulla eruditionis opinio; quam ſimul duritia frontis, ac volubilitate linguæ ſubnixus, apud eum ſibi parauerat: deinde Compali in paucis tunc gratioſi fauor: hominis vt vere dicam, aliquanto magis eloquentis quam docti. Huius igitur fretus auxilio, cum Pontifici oſtendiſset perindignum eſse politiſſimo hoc atq. Vrbaniſſimo ſeculo, ſacros concentus, ſuaues illos quidem, ſed ob verborum inconditam texturam, inconcinnaſq. ecphoneſes, confuſionemq; ſenſuum, ſubruſticos atq. inurbanos, in auguſtiſſimo Orbis terrarum loco exaudiri, facile ab eo extorſit, vt pro ijs,

canti-

cantica à se modificata concinerentur : in quibus etsi verba clarius paullo intelliguntur quam in Prænestinis, propter Homophoneseon (quas *fugas* vocant) propinquitatem : barbaræque quædam prolationes nō tam frequenter audiuntur: aliquanto plus tamen suauitatis amittunt, quam venustatis ac decôris acquirant. Nam si Donium nostrum audimus, tota hæc modulandi ratio, quā symphoniasticam ipse vocat, quæ Palilogijs ac Polylogijs passim exuberat, barbara prorsus, planeq; incondita censenda est; quæq; nullo modo repurgari possit, nisi ad viuum resecetur. Quod si Capispergius tuus, intellexisset; nec talem suscepisset prouinciā; nec se cantoribus deridendum præbuisset: qui vel palam ipsius melodias, concinere detrectabant; vel eas de industria sic corrumpebant, vt ingratæ penitus, tum Principis, tum astantium auribus, acciderent. Quare breui res exoleuit; coactusq́. est Capispergius modulationum suarum ingentibus fascibus, nulli iam vsui futuris, domum implere: minime id ægre ferentibus contubernalibus suis muribus atque tineis. Nonne satius erat *inquit Eumolpus*, salgamarijs aut aromatarijs, tot chartarū sarcinas diuendere, quā domesticis hostibus, tamquam Laribus lectisternium facere ? Nouerat porro (*subdit Polyxenus*) magna se flagrare apud syntechnitas suos inuidia : quos etiam non cessabat, tamquam rudes atque imperitos, vbique acerbissime insectari : quapropter talionem metuebat scilicet; verebaturque si schedæ suæ per manus irent, sicubi forte impegisset aduersus symphoniurgiæ leges; ne non inultum illi sinerent. quare sapienter consuluit existimationi suæ, cum egregios illos fœtus in arctissimam custodiam dedit. Verum ne nostram hanc videar ætatem animosius incessere ; quid Burghesianis temporibus pene contigerit audite. Fabius Columna vir nobilis ; rerumque naturalium diligentissimus, Neapoli nuper diem suum obijt : is immatura prauaque ambitione instinctus, librum quemdam ad theoreticam musicam spectantem *Sambucæ Lynceæ* titulo iuuenis adhuc effudit; quo nescio (parcant mihi eius quæso manes) an quidquam ineptius, atque ἀμουσότερον iam dudum prodierit. Et tamen non defuerunt in illa tunc Aula imperiti quidam existimatores, qui Paulo Pont. Maximo suaderent, vt hominem Neapoli accitum ; atque vberi stipendio autoratum conduceret

ceret: eiq́. curam fabricandi physauli, iuxta ipsius dogmata non leui sumptu, in Vaticana basilica demandaret; confectaque res fuisset, nisi Princeps præparcus, nec vsqueadeo Musis addictus, impensam fieri recusasset. Eat nunc nescio quis hodiernæ musicæ insolens admirator; atque ex animi sui sententia statuat, quid inter assentatorias hasce artes, aulicasque calumnias; cum tam ἄμουσοι sint qui sceptrum tenent διοτρεφέες βασιλεῖς misella hæc fac facultas proficere possit. *Priscis vero temporibus* (vt Satyrici verbis, antiqui ac recentioris seculi σύγκρισιν faciamus) *cum adhuc nuda virtus placeret, vigebant artes in genuæ: summumque certamen inter homines erat, nequid profuturum seculis, diu lateret. Itaque hercle omnium herbarum succos Democritus expressit: & ne lapidum virgultorumq; vis lateret, ætatem inter experimenta consumpsit. Eudoxus quidem in cacumine excelsissimi montis consenuit: vt astrorum cæliq; motus deprehenderet: & Chrysippus vt ad inuentiones sufficeret ter helleboro animũ detersit.* Quid porro magnus ille parens, ac medicinę autor Hippocrates? quantũ laboris, quantum vigiliarum, quantum itinerum exhausisse illum putamus, antequam admiranda illa Aphorismorum & Coacarum prænotionum oracula colligeret, atq́. euulgaret? Fingamus igitur neq́. illa iam extare; hodieq́. aliquem reperiri qui pari vigore mentis atq́ ingenio præditus (neq́. enim in ea sum hæresi vt hodierna ingenia antiquis posthabeam; sed mores potius degenerasse contendo) eamdem prouinciam aggredi velit; credemus ne compotem huius voti futurũ? Tunc ego id credam scilicet, cum persanatis effœminatissimi atque effœti seculi morbis; compressaq́. liuoris malignitate aurea illa ætas rursus resurget: proq́. fucatissimis moribus, ingenua ac nuda virtus, vt ait. Satyricus, & studium veritatis iterum in pretio erit. quæ quam longe ab his institutis ac temporibus exulet, historiam testem appello: quæ nisi ad constitutum venerit, scitote illam propemodum obmutuisse. Non dico quantum his nuperis bellis priuatorum ac Principum opes in angustum redactæ sint: quantum his animorum diffidijs, omnium bonarum artium studia in Italia potissimum refrixerint: quod vosmetipsi videtis: ac mecum ingemiscitis. Non dico inter horribiles bombardarum strepitus obsurdescere quodammodo atque hebetari musicorum aures. quod ne

friuolum & commentitium vobis videatur, scitote, vehementiores eiusmodi sonos, ex peritorum sententia multum reuera auribus officere; quarum sensus est delicatissimus: ac leuioribus etiam ex causis debilitari solet. Adijcite nunc, si symbolismis *vti libet*, Recentiorem hanc musicam eo suborta m seculo, quo ferale istud ac Tartareum inuentum prodijt: vt minime mirandum sit, vix iam quidquàm heroici spiritus in ea superesse: cuius primordia afflauerit perniciali s hęc machina; quæ quidquid heroicæ virtutis reliquum erat, contriuit penitus atque extinxit. Maneat igitur hoc ratum fixumque, quod paulo ante vrgebam, longe disparem planeq́. diuersam fuisse rationem primæuæ illius musicæ, quę Heroicis seculis suborta est (cuius nuda quædam simplicitas non minorem admistam habuit elegantiam ac venustatem:) atque istius, quæ proauorum temporibus, cum alijs potioribus disciplinis rediuiua quodammodo in lucem emersit: cuius non tam simplicitatem, quam rudem, inuenustam, ineptamq́. speciem; & quasi quemdam corruptionis situm, nemo statim non videt: extant enim cantiones præceptaq́. eius tẽporis non pauca. Nec vos cõiecturæ meæ credere volo, nisi grauissimis nobilium scriptorũ testimonijs innitatur. Olympus ille, quẽ Enarmonij generis autorẽ ferunt, quãuis Heroicis antiquissimisq́. tẽporib. vixerit, tam elegantes ad tibiã cantus edidit (quod apud Plutarchum Aristoxenus tradit) vt longo post tempore, cum ad summũ fastigium hæc ars peruenisset, admirabiles potius quam imitabiles viderentur. Licet enim ob systematum breuitatem phthongorumq́. paucitatem, melodiæ non adeo variæ multiplicesque condi tunc potuerint; abunde tamen hanc penuriam compensabat, Rhythmicorum temporum varietas, aptaque tractatio; atque occultus ille genius; quo dempto, eiuscemodi studia, vt poëtices quoq́., penitus frigent. Quam veritatem astruunt etiam testimonijs suis, duo maximi nominis philosophi, Plato videlicet & Aristoteles: quorum apud alterum Alcibiades lepôrem magistri sui Socratis, melodiæ Olympi & Marsyæ assimilat: alter vero Olympi cãtus nescio quid entheum ac παθητικὸν aperte habuisse testatur. Videtis igitur Græcanicam musica à primis vsq́. temporibus ea in re vel plurimum excelluisse, quam vix hodie paucissimi, nec nisi post longissimas exercitationes, laboresq́. assiduos consequun-

ſequuntur. quod an primis illis ſymphoniaſtis, qui quidem aliquo in pretio ſint, Iodoco videlicet, & Ioanni Mutonio, atq. eiuſmodi reliquis obtigerit, tu melius Philopone iudicabis: in eorum enim operibus te eſſe verſatum indicio eſt, quod Miſſarum Syntagma ab ijs elaboratum, & Leone Decimo Pont. Maximo egregijs typis excuſum, memini nuper vidiſſe me domi tuæ ſuper menſam expoſitum. Nihil ſane eiuſmodi (*inquit Philoponus*) in ijs deprehenditur; ſed conſummata quædam ars in concinnandis digerendiſque conſonantijs: quæ auribus quidem mire placet: cæterum elocutio valde barbara, eſt atq. inconcinna. De affectibus autem mouendis, ne per ſomnium quidem tum cogitabant. Longe itaque diſpar (*ſubijcit Charidorus*) atq. e diametro pene oppoſitus illius muſicæ genius & character fuit, qui circa puerilem, vt ita dicam, ipſius ætatem viguit (de infantia enim, quæ admiſta fabulis eſt, ſileo) in qua, & is de quo dixi Olympus, & Terpander, & Clonas, & Polymneſtus, & Sacadas, atq. Archilochus, alijq. floruerunt: quanto minus enim artificij, tanto plus habuit venuſtatis, atque elegantię: immo ego facile crediderim, quo pauciores melodiarum atq. organorum ſpecies; paucioribuſq. fidibus inſtructas pertractabant; eò illas excoluiſſe diligentius. Sed vt altius paulo inſtitutum repetam ſermonem, nullam mihi rem tanto habuiſſe in pretio videntur veteres illi Græci: nullam tam ſedulo expoliuiſſe; nullam vſurpaſſe felicius ac frequentius, quam Muſicã hanc facultatem. Nam, vt omittam prima eius inuenta magno fuiſſe tributa conſenſu Apollini, Mercurio, Amphioni, cæteriſque, quos partim Deos, partim ſemideos atq. heroas exiſtimabant: Herculem adhuc iuuenem à Lino atq. Eumolpo muſica & fidibus edoctum: Achillem Homericum à Chirone centauro: eumdemque inter armorum ſtrepitus Lyra ſeſe oblectantem, quam ex Eetionis ſpolijs ſolam ſibi ſelegerat: apud Phæacas Demodocum ſuper menſam canentem: Phemium in procorum conuiuio apud Ithacenſes; quis ignorat diuinum illum Platonem in ſuis de Republica libris, inter ea quæ maxime in ciuitatum adminiſtrationibus procuranda ſunt, rem muſicam poſuiſſe? quatenus videlicet & qualis admittenda ſit, aut repudianda: vt qui affirmatiſſime diceret non poſſe eius ſtatum ac formam immutari, ſine magna mo-

rum; &, quod consequens est, Rerumpnblicarum perturbatione. Nimirũ non Plato ipse modo; sed alij quoq. illius ætatis sapientes; cum animaduerterent musica quę tum vigebat, quantam haberet in animis hominum percellendis efficaciam ac vim; multum interesse iudicabant, cuiusmodi Harmoniarum, Modorum, Rhythmorum, ac Melodiarum genera autoritate publica reciperentur. Scitum etiam illud est, & à grauissimis autoribus Plutarcho, Athenæo, Iamblicho litteris proditum, magnum illum philosophiæ parentẽ Pythagorã, melodiarũ quasdam species ac misturas solerter excogitasse; quibus certas corporis animiq. ægritudines; tamquã saluberrimis quibusdam pharmacis, mirabili ratione sanaret, alleuaretque. quam consuetudinem imitatos postea eius discipulos (quod de Clinia quodam nominatim Aelianus & Athenæus ex Chamaleonte Pontico referunt) retinuisse diligenter; quamdiu ea secta in Italia viguit. An non & illud notabile est, nullam fuisse apud Græcos nationem tam rudem, asperam, atque agrestem (quales tamen vetustioribus seculis permultæ fuerunt) quin musicæ studium cæteris propemodum omnibus anteferret. Arcades enim, quãuis perfrigidã mõtanamq. regionem incolerent; vitamq; asperrimam ac pastoritiam degerent, omnium aliarum artium ac disciplinarum cultu neglecto, eam solam eruditionis speciem, quæ circa musicam versatur, amplexati sunt. itaque descriptis per singulos ætatum gradus varijs cantionum & chorearum generibus, perpetuo exercebantur. Cretenses venatu ac nauigationibus vitam traducere assueti, si quando ad prælium exeundum erat, ad Lyræ præeuntis sonitum, modulato gradiebantur incessu. Lacedæmonij cum ex Lycurgi institutione viuendi genus maxime austerum durumque per tot secula adamauerint; ac nihil aliud ferme quam fortitudinem, tolerantiam, bellicamque laudem magnifacerent; nec vllum diuitiarum aut mollioris luxus vsum haberent; non philosophiæ, non mathematicæ, non rhetoricæ studijs delectabantur: verum vni musicæ addicti, eam quam maxime integram atque illibatam conseruari pręcipue studebant; eiusque professionis principes maximo semper apud se in pretio habuerunt: id vnum potissimum studentes; vt minime, sicut apud alias gentes, luxuriæ subseruiret: sed militari gloriæ, fortitudini

atque constantiæ. Quare armatas saltationes potissimum vsurparunt; vt etiam antedictæ nationes: & cum hoste manum concertari, modulatis Tyrræi carminibus; vel composito ad embateriũ tibię rhythmũ, & Castorium melos gressu, incitabantur ad pugnã. quo minus mirandum est Byzantios diem noctemque continuare in popinis & ganeis suetos, vt Ælianus prodidit, suauem ac delectabilem tibiarum sonum tantopere adamasse. Quid de Atheniensibus loquar; apud quos omnis liberalis eruditionis species, ac musicæ in primis, eximie floruit; vt postea apud Alexandrinos? Quid de Thebanis, penes quos tot egregij tibicines extiterunt? Quid de reliquis illustrioribus Græciæ ciuitatibus? Quid de Macedoniæ, Asię, Syriæ, Ægyptiq. regibus? Quid de ipso Magno Alexandro; quem cum aliquando suauius cecinisse resciuisset pater eius Philippus, *Non te pudet*, inquit, *Fili tam belle canere*? Eumdem vero post domitum Orientem; cum propter fortunę amplitudinem & eximium virtutis amorem, plurimum posset ac vellet, quot magnificentissima spectacula musica edidisse putatis? quam ingentibus præmijs nobile hoc studium, eiusque professores (qui tunc in omni musicæ specie excellentissimi fuerunt) promouisse? Illud enim, illud vel maxime seculum fuit, quo ad supremum culmen musica facultas ascendit; & prętantissimi quique viri in singulis eius partibus effloruerunt. Tunc Aristoxenus vixit, qui omnem hanc disciplinam suis doctissimis scriptis perpoliuit. Tunc Timotheus Thebanus tibicen (quem alij cum Timotheo Milesio citharœdo imperite confundunt) suis concitatissimis cantibus eumdem Regem ad capienda arma inter epulas inflammauit. *Summam* inquit Cicero *eruditionem Græci sitam censebant in neruorum vocumque cantibus. Igitur & Epaminondas princeps meo iudicio Græciæ, fidibus præclare cecinisse dicitur. Themistoclesque aliquot ante annos cum in epulis recusaret Lyram, est habitus indoctior.* Quod eo magis ad rem pertinet, quo notabilius est fortissimũ illud Thebanorum ducem; illum in philosophorum exhedris & scholis enutritum; illum frugalitatis antiquæ, ac tolerantię vnicum exemplar, non fidibus tantum, vt ait Cicero, cecinisse præclare; sed, quod Athenęus tradidit; duobus etiam magistris vsum in tibijs, hoc est laborioso in opere, ediscendis; Olym-

ſiodoro videlicet,atq́ Orthagora. Sed minus hoc mirum fortaſ-ſe videri poterit in Thebarum ciuibus; quantumuis primoribus atq; illuſtribus quibus patrium erat hoc ſtudium; & ab ipſis pene Vrbis incunabilis inſitum atq; ingenitum. Notabilius porro in Athenienſibus: qui cum Mineruã præcipue colerent(vnde etiam appellationem ſortiti ſunt) quæ, vt eſt in fabulis,tibiam ori admotam protinus abiecit; quod animaduertiſſet cum magna oris deformitate inflari, impenſo ſtudio nihilominus hoc inſtrumenti genus perdiu exercuerunt. vſq. ad Alcibiadem videlicet: qui, quã quam ab initio à peritiſſimo, qui tunc eius artis ferebatur, Pronomo Thebano, diligẽter inſtitui voluerat; poſtea tamen,vel laborẽ pertæſus,vel ſuã illam Mineruã æmulatus,tibiarũ ſtudium abiecit; ſuoq. exemplo, cum totius elegantiæ arbiter tunc haberetur, aſpernabile in poſterum apud Atticam iuuentutem reddidit. Quid porro eius magiſter Socrates? ille omnium philoſophorum parens! ille omnium virtutum exemplar! quanto muſicæ ſtudio flagrauit? qui cum iam ſenior eſſet,à Damone ſapientiſſimo viro(qui Periclem quoq. principem Athenienſium inſtituerat)eius diſciplinam;à Cõno verò citharista diſcere fidibus nõ erubuit?Quid quod Dionyſium etiam Syracuſanorum tyrannum perſtudioſum fuiſſe muſicorum,M. Tullius ſcriptum reliquit? Veniat etiam in hoc philomuſorum album rex Ptolomęus: qui cum de fidium diſciplina cum Stratonico percelebri citharœdo; homine hilari atq́ feſtiuo (vt facetiſſimi eius ſales apud Athenæum teſtantur) pertinacius atq; ambitioſius contenderet, hoc ab eo reſponſum retulit, *Aliud eſt*,inquit, *o Rex ſceptrum: aliud plectrum*. Nã alterius Ptolomęi vltimi pene Alexandrinorum regis,prope me pudet; qui vſqueadeo huic non ſatis decoro, vt verum fatear, tibiarum cantui addictus fuit,vt Auletę cognomento à ceteris Ptolomęis diſtinguatur. Feſtiue, vt ſolet, Iuuenalis *nationem comœdiam* Gręcos appellauit: quod ſcenę ac Theatro aſſidue operam daret. Verum cum mecum reputo quanto ardore ac curioſitate in omnem hanc diſciplinam perpetuo incubuerit, non minus appoſite *Nationem Muſicã* appellari poſſe exiſtimo. Nec mirum ſane; cum omnis fere paulo cultior gens,muſicas huiuſmodi delicias plurimi ſemper fecerit. Exemplo eſſe poſſunt Perſarum Reges; & Darius imprimis: cuius

inter-

interfecti ditissima gaza cum in Alexandri potestatem deuenisset; inter alios captiuos, vigintinouem supra trecentas mulieres musicam callentes repertæ sunt: vt ex epistola Parmenionis ad ipsum Alexandrum Athenæus refert. Atque vnicum hoc testimonium sufficiat (quamuis multo plura suppeterent) vt veterum Persarum eximium circa rem musicam studium innotescat. Lydorum autē gentem, quæ supra reliquos mortales in omnem luxum ac deliciarū genus propensa fuit; huiusmodi etiam lautitias sedulo asciuisse nisi creditis, testimonio Herodoti antiquissimi scriptoris euincam: apud quē, vt A. Gellius adnotauit, Halyattes Lydiæ Rex cum bellum Milesijs inferret, in exercitu habuisse scribitur non modo fistulatores atque fidicines; sed etiam tibicinas concinentes. Peruulgatum est vetustissimam Phœnicum gentem reliquas omnes negotiandi nauigandiq. peritia superasse. nihilo tamen secius Musicæ oblectamenta ac studium (quantum conijcere licet) plurimi fecit. siquidem Strato quidam Sidonius, quamquā priuatæ conditionis, luxu ac magnificentia nemini cessit: adeo vt cantores permulti plurimæq. mulieres egregia forma, omnem musicam callentes inflandiq. tibiæ ac saltandi peritæ, assidue eum cœnantem oblectarent; vt Theopompus apud Ælianum memoriæ prodidit. Quod si Italiam nostram respicimus, Tuscorum vetustissima natio, nobilissima Romanorum veritati huic astruent fidem. Illos quidē Eratosthenes apud Athenæum scriptum reliquit, ad tibiarum numeros pugilatu exerceri solitos. Apud Romanos vero quis est qui nesciat nullo prope in actu tibias non fuisse adhibitas: eiusmodi sunt sacrificia, nuptiæ, funera, conuiuia, pompæ, lusus. Quapropter insigne tibicinum collegium Romæ etiam fuit; vt colligere licet ex Valerio Maximo; qui lepidam de ijs historiolam refert: immo etiam fidicinum; vt ex veteri quadam Inscriptione cognoscitur; in qua mentio fit *Collegij tibicinum & fidicinum Romanorum, qui Sacris publicis præsto sunt.* Nam quanto studio Romani proceres primo, deinde Cæsares musicam prosecuti fuerint, vix credibile est. Plena sunt veterum scripta, quotquot extant, luculentis huius rei testimonijs. referta etiam sunt exemplis, argumentis, similitudinibus, sententijs ex intima musicæ disciplina petitis: vt videre licet apud Ciceronem, Quintilianum,

Sene-

Senecam, aliosque. Iure igitur vir inter recentiores egregie doctus & grauis, Pontus Tiardeus Matisconensium in Gallia Antistes affirmasse mihi visus est, nullam philosophiæ partem tam multiformes in species digestam; tam sublimibus contemplationibus adaptatam; tam familiariter ab ijs exercitam fuisse, quam musicam. Sed neque hoc silentio transmittam, quod grauissimus in primis autor Cato censorius in Originibus apud M. Tullium prodidit, Morem apud maiores hunc epularum fuisse, vt deinceps qui accubarent, canerent ad tibiam clarorum virorum laudes atque virtutes. *Ex quo perspicuum est*, subdit Cicero, *& cantus tum fuisse rescriptos vocum sonis, & carmina.* nam etsi assa voce qui canunt, Diagrammatis non egent; non perinde idem præstare possunt, qui vocalem cantum tibijs sociant. Que Romanorum veterum consuetudo plane refert illam Græcorum, in conuiuijs, Scolia quæ vocabantur carmina, ad fides deinceps canentium. M. Varro etiam de vita Populi Romani scriptum reliquit. *consueuisse in conuiuijs pueros modeste canere carmina antiqua; in quibus laudes erant maiorum; & assa voce, & cum tibicine.* Videtis igitur quanta sit vetustas musicæ artis apud priscos Romanos: & quantum etiam vel rudi impolitoque eo seculo, quo nullius pene eruditionis gustum hauserant, frequentaretur. Ex quo conijcere quis possit, quantos consequutis temporibus, in tanta rerum omnium affluentia, factura progressus fuisset, etiamsi Gręcanica institutio, quæ post Græciam, Asiamque deuictam accessit, minime superuenisset. Sed de hoc quidem in secundo sermone propria magis quædam seposuimus. nunc illud potissimum æstimandum vobis propono, quanto meliori conditione fuerint antiquiores apud Græcos musici, qui omnes fermæ poëtæ illustres extiterunt; quam qui postea secuti sunt, ad hodiernum vsque diem. Cum vero poëtas simul ac musicos fuisse dico; minime existimare vos oportet, in altera dumtaxat facultate eximie præstitisse; in altera mediocriter tantum. Plerique illorum vtramq; sic coluerunt, vt simul extiterint & præstantissimi musici, & poëtæ absolutissimi. Talis fuit Archilochus iambici carminis princeps; & musicæ adeo peritus, vt complura ad eam spectantia inuenisse dicatur. Tales Polymnestus, Simonides, Pindarus, Alcman,

Stesichorus, Mimnermus; cæteriq; vetustiores Melici ac Lyrici poëtæ. Talis etiam Sappho poëtria celeberrima: nec tantum Sapphici carminis; sed etiam Mixolydiæ harmonię inuentrix. Magnum sine dubio subsidium mutuo sibi præstant, poesis, ac musica facultas: adeo arctis quippe vinculis inter se connexæ; & ab eodem fonte, ac spiritu oriundę. Cum enim ambæ ea animi parte quam phantasiam vocant, maxime dominentur, effici hinc videmus, vt qui imaginandi vi præter cæteros valent, pariter in musicis, ac poeticis studijs insigniter excellant: si modo vtramq. facultatem excolant; cæterisq. ad id necessarijs non destituantur. Nunc vero magna Musicorum pars (adeo scilicet à veteri sorte hæc disciplina degenerauit) non modo reliquæ omnis eruditionis expers fere cognoscitur; sed vix vllis Grammaticæ, nedum poëticæ rudimentis imbui solet. Itaq. Psychogaurus hic noster, quo nemo post Herculem Pasquinum, organa physaulica peritius tractasse creditur, cum carmen aliquod modulatur domi, siquod verbum abstrusius reperit, continuo illi ad vxorem recurrendum est; vt eius vim ac significatum perdiscat. Et eiusmodi hominem, cuius omnis scientia sita sit in primoribus digitis, non deerunt fortasse qui prædicent nostri seculi musicorum principem. *O seclum insipiens, & infacetum!* Musicam veteres existimabant (quod videre licet apud Platonem primo de legibus libro) totum illum disciplinarũ ambi tum, & quasi circulum comprehendere, Quare & studium musicum, & artem musicam pro poëtica facultate vsurpatam videmus apud Terentium: & qui enucleatius totum hoc negotium tractauerunt, Musicam quæ propria sit (neque enim Mundanam, aut Humanam, quam vocant, considero, cælorum distantias atq. elementorum ordinem proportionemq. speculantem: quæ metaphorice tantum, & per quamdam similitudinem talis dicitur,) sed quam proprie loquendo musicam vocant, multis succinctam partibus atque instrumentis esse voluerunt: quibus eam posteriores iniuriâ ne dicam an incuriâ? spoliarunt: ac metrica facultate in primis; quæ carminum naturam, causas, compositionem; & numerorum vim in humano sermone considerat: itemq. saltatoriâ, siue hypocriticâ: quæ præcipue quidem saltationis partes, figuras, motiones ad numerum concinnare ordina-

tim docet, & cum harmonia cantuq. sociare:tum etiam totius cor-
poris gestus; vti apti concinnique, & quodammodo modulati sint,
non in gratiam histrionum tantum; sed oratorum quoq. demon
strat. quibus rebus quemnam obsecro mihi ostendetis recentium
musicorum, vel mediocriter instructum? Nimium longinqua for-
tasse perscrutari me, ac requirere dicetis. Sed quotusquisq; mu-
sicam profitentium hodie est, qui quæ canendi componendiq. cō-
centus artem propius tangunt, solide atq. ἀξιωματικῶς teneat? qui
Musicæ initia, progressus, species, gradus, mutationes; quæq, à
singulis autoribus, quibusq. temporibus reperta sint, non ignoret:
cuiusmodi ea sunt, quæ ad historiam, & chronologiam musicam
spectant. Quis numerorum rationes, vnde consonantiæ, ac disso-
nantiæ existunt? quis Canonis vsum? quis septem illas harmonię
partes ab Aristoxeno discretas? quis vocis augendæ, conseruan-
dæq. præcepta (quod phonasci olim erat officium) tradidit? quis
instrumentorum commensus, ac proportiones, præter ea quæ nu-
di artifices vsurpant, penitius cognouit? quis præexercitamenta
cantuum, qua via, quoue ordine non tralatitio more, sed accu-
ratius peragenda sint, apte perscripsit? quibus, vt alijs etiam mul-
tis, quæ deinceps indicabimus, si hodiernam musicam defici, li-
quido cognoscitis; nolite per Deum immortalem sic eam suspi-
cere atq. admirari, vt nihil absolutius extitisse vnquam putetis.
Vultis porro non leui coniectura ex supradictis ducta vtamur, ad
priscam eius speciem, quantum longa temporis intercapedo sinit,
eruendā? Musicam, ac Poesim eâdem prope ratione sorores quo-
dammodo esse (vt pote ab eodem fonte manantes) quâ Pictura,
ac Statuaria affines sunt, diffitebitur nemo. quòd si nulla picturarū
veterum vestigia iam extarent, (& certe paucissima extant) atq.
ex ijs quæ supersunt antiquorum pulcherrimis statuis signisq. col-
ligere quis vellet, qualis olim pingendi Ars extiterit, non dam-
naretis opinor hunc inductionis modum. neq. enim verisimile
solum; sed fortasse indubitatum haberetis, quibus temporibus
statuaria sic excelluit, vt ex eius reliquijs videmus, picturam qno-
que pariter excelluisse. Si eâdem igitur ratione cum videatis quā
egregia fuerit Græcorum, addo etiam Latinorum poesis (extant
enim vtriusq. linguæ illustria poemata) persuadere vobis enitar,
musi-

musicam quoq. facultatem pari gradu fuisse, non iniqua comparatione vsus videbor. At enim dicet quispiam communem habet pictura,& statuaria rationem; quæ graphis vocatur(*vulgo il disegno*) qua ex re fit, vt altera sine altera eminere ferme non possit. Atqui hoc ipsum est in quo mirifice analogiæ paritas elucet. eodem enim pacto Rhythmicam tam poesis quam musica participat: ab eaq. propemodum animatur, vt à graphide statuaria, atq. pictura. Vt enim graphis imago quædam est vnica superficie contenta, sine profunditate corporeaq. mole: sic poesis melos quoddam est nudum, & sine concentus compage. An igitur summos fuisse artifices Phidiam,& Praxitelem; aut Hegesandrum Rhodium, & Salpionem Atheniensem (quoniam aliquæ extant operum ab ijs effectorum reliquiæ) itemque Euphranorem, Parrhasium, Aglaophontem, Apellem (quod horum tabulæ quales fuerint, ex illorum aliorũ statuis coniectura assequi licet) fatebimini Homerum, Euripidem, Sophoclem, Pindarum præstantissimos poetas fuisse concedetis, (quoniam id carmina ipsorum declarant) Phrynichum vero, Timotheum, atq. Philoxenum, cæterosq. illorum temporum Musicos: quòd eorum mele iampridem abolita sunt, non perinde in suo artificio præcelluisse putabitis? Absit vt tam modice de vestro iudicio sentiam. Quòd si alio propositum meũ vrgeam argumento,ex comparatione scriptorum recentium, cum antiquis petito; an hic quoq. παραλογίζεσθαι videbor; atq. nugari? Aio quibus temporibus facultatis alicuius præcepta,ac theoremata apte, diserte, copioseq. tradita sunt, eam facultatem, seu disciplinam in ipsomet opere, ac praxi præstantem consummatamque fuisse. Ecce enim Architecturam quo tempore nõ defuerunt scriptores, qui commentarijs suis eleganter copioseq. explicarent, vt Augusti seculo fecit Vitruuius; proxime superiori Serlius, Palladius, Scamotius, alijque; opera quoq. illius atq. effectionem non disparem fuisse; ex ipsismet ædificijs satis apparet. Intermedijs autem temporibus; hoc est post magnam illam mundi catastrophē vsq. ad xv. seculum (quibus si qui extant architectonici libri inconditi plane sunt atq. impoliti) opera quæ videmus Deus bone, quam sunt absurde, & ruditer ædificata! Hoc igitur posito, quod verissimum est; si veterum commentarij de rebus musicis qui su-

persunt, posterioribus antecellunt, ordine, perspicuitate, breuitate, elegantia, doctrina; inficiari certe non possumus opera quoq. ipsa; hoc est cantus, ac modulationes, recentioribus quas quotidie audimus, præstitisse. Quam disparitatem mecum interdum reputanti permirum sane videri solet, quî factum sit, vt cum aliæ liberaliores disciplinæ, quas eodem gradu cum musica ponere possumus, vt ea quam memoraui architectonica; vt ars medica; vt militaris, tot omni genere laudis præstantes autores sortitæ sint; vnica hæc infelix facultas, tam paucos nacta sit qui illam pro dignitate excolerent. Nam si quis mihi exceperit Iacobum Fabrum, Franciscum Salinam, Iosephum Zarlinum, Vincentium Galileium, Michaelem Prætorium, Marinum Mersennium, Herculem Butrigarium; aliosq. perpaucos; quem vos mihi ostendetis qui triuialia quædam ac plebeia, & centies ab alijs dicta non ediderit? An non & hoc maximum indicium est quam frequenti olim in vsu fuerit vtraq. musicæ species, tam contemplatrix, quam effectrix, quòd in multas valdeq. inter se discrepantes sectas diuisa fuerit; quæ à suis autoribus nuncupatæ, per longas scholarum successiones perdurasse videntur? Nam præter duas illas celebriores, & quasi e diametro inter se pugnantes Pythagoricam, atq. Aristoxeneam, nonnullas Porphyrius recenset, quas non temere alibi memoratas reperiemus: vt Archestrateam, ab Archestrato (qui Ptolomæo præiuisse videtur in sensus iudicio cum ratione iungendo:) vt Agoniam, Philisceam, Hermippeam. Quibus addere licet Antigenideos, & Dorionios, ab Antigenida, & Dorione denominatos; ac valde inuicem contrarios; vt ex Plutarcho satis constat. Nam sicut sectarum diuersitas apud philosophos, quæ in tot varias discordesque sententias abierunt, indicio est, quanta contentione, subtilitate, copia, ac studio partium philosophia olim agitata fuerit (quod etiam in Iurisprudentia veteri Sabinianorum, & Proculianorum sectæ ostendunt; & in medicina, præter alias magis speciales, Dogmaticorum, Empiricorum, & inter vtramq. media Methodicorum.) sic etiam necesse est priscam Musicam tam longo tempore, tantisq. opinionum dissidijs per quã diligenter exercitam fuisse. Nihil enim est, quod ingenia sic exacuat, ac scientias, & disciplinas ad summam subtilitatem, ac perfectionem perducat;

ducat; quam assiduæ feruentesque congressiones, non eadem sen tientium; concertationesq; tam lingua quam stylo vigentes. Reliquum est vt perscrutemur totidemne, tantisq; stimulis atque incitamentis Recentiorum acuatur industria ad hanc facultatem ampliandam excolendamque, vt priscorum hominum acuebatur. Primum antiquiores apud Græcos musici & ortu ac dignitate illustres; & grauitate morum conspicui; & liberaliter instituti fuisse leguntur. Deinde Diuinos honores vetus Græcia ijs decreuit qui præcipuo aliquo inuento non mediocriter humano generi profuissent. Quæ quamuis damnabilis fuerit atque impia consuetudo; multum tamen sine dubio valuit, excitandis illorum animis ad easdem artes, atque inuenta gnauiter amplificanda. Scitum enim est, Artes honore nutriri; easque tunc maxime florere, cum Principum ac populi fauor largiter ijs aspirat. Multum etiam præmia ac liberalitas procerum erga tenuiores prodest: atque haud scio an multo magis. Quarto vero loco miram quamdam ad excitanda studia vim habet æmulatio inter eos qui ad eamdem g oriam nituntur. Quibus in rebus quam longe à veterum consuetudine desciuerimus, quæso mecum diligenter attendite. Primum si personę inter se contenduntur, dici vix potest, quanto interuallo prisci illi musici dignitate atque existimatione his nouitijs antecesserint. Dicam audacter quod res est, etiam te audiente Philopone: nec verebor vt ægre feras si quid à me liberius expromitur: noui enim moderationem animi tui; ac veritatis studium. Deinde cum vir honestus sis atque integerrimæ famæ, minime tibi molestum esse debet, si ex ijs qui eodem artificio victitant, nō paucos tui dissimiles reperiri affirmauerim. Quid enim? An si Tassus noster aliquem ex ijs Regibus aut Ducibus, qui ad sacrum bellum Hierosolymam profecti sunt, coniugis suæ custodiam, vni cuipiam ex vestro, vel cantorum cœtu, demandasse scripsisset, vt apud Homerũ Agamemnon ad Troiam proficiscens fecit; non eum omnes deriderent, exsibilarent? Dicet aliquis, tu meram nobis fabulam, non quod factum re vera est, in testimonium aduocas. Et ego quoque fabulam esse non historiam puto. verumtamen princeps ille poëtarum, vt pote morum ætatis suæ non ignarus, minime fabulatus esset opinor, Clytemnæstrà

vxorem ab Agamemnone longinquam expeditionem suscipiente, citharœdo commendatam fuisse; qui eam & suis cantibus oblectaret;& salubrib. monitis regeret;nisi optima tunc existimatione fuisſent artis musicæ professores. Nunc autẽ quam bene audiant (quamquam multi excipiendi sunt optime morati, ac tui Philopone similes) nihil dico amplius: res ipsa satis per se clamat: Neq. id dissimulat ordinis vestri princeps Zarlinus;et si quis alius ingenuæ veritatis studium profitetur. Gallileium enim tamquam paulo sibi infensiorem eiurabunt fortasse: nec auscultabunt Guidonẽ, quamquam recentioris Musurgiæ archageten; vt nimis antiquum & cascum. Verumtamen operæpretium est audire quid iste de ætatis suæ cantoribus iudicauerit: *Temporibus nostris* (inquit) *inter omnes homines maxime fatui snnt cantores*. Sed missum faciamus tam rudis seculi iudicium; ne quis argutulus in huius politioris homines illud maligne detorqueat. Cæterum non est quod quisquam causetur parum referre quali nam ortus sit genere is, qui Musicam artem exercet: aut quibus moribus præditus. nam primùm,etsi multos videmus obscuro loco natos in musica ac poëtica mirifice excellere; quòd animum sortiti fuerint nobilem ac liberalem; ideoque sublimes ac splendidas quoque cogitationes parturiant; haud paruum tamen afferre cumulum posse videtur ad animi præstantiam atque indolem, claritudo generis, atque natalium; ac nobilis liberalisque educatio. Quam esse causam audiui qui dicerent, cur in Venusini Principis, ac Thomæ Peccij patricij Senensis canticis, nescio quid non vulgaris ac plebeij saporis;sed elegans ac magnificum audiatur. De præmijs autem atq. honoribus veterum musicorum multa passim ab autoribus narrantur, quæ, vt hodie mores sunt, vix credibilia videntur. nam ne quid loquar de theatralium ludorum impensis (quæ tamen magnam habent cum rebus musicis affinitatem; atque apud Plinium aliosque scriptores cognosci possunt) Amœbæus professione citharœdus, cum Athenis prope theatrum habitaret, nunquam in scenam canendi causa prodijt,quin Atticum talentum peræque in singulos dies acciperet. Quod si Atheniensium ciuitas, cuius nõ immensæ fuerunt diuitiæ,tam liberali stipendio cantores autorauit; quid fecisse tandem existimatis Macedonũ Reges tanto opulentio

lentiores; atque Alexandrum in primis: posteaque illos qui vel Alexandriæ, vel Antiochiæ regnarunt, in omnium affluentia rerum huic præcipue delicato doctoque luxui deditissimos? Sed vt ad Romanos nostros transeam, Roscius ille Ciceronis familiaris; à quo etiam defensus est; mercedem diurnam de publico mille denarios, sine gregalibus suis accipiebat; vt scribit Macrobius in Saturnalibus. qui quamquam proprie comœdus erat, non musicus; quoniam tamen comœdiarum etiam quædam partes canebantur; non abs re fuit eius quoq. meminisse. M. Antonius Triũuir Anaxenorem quemdã ob insignem citharodię peritiam, quatuor ciuitatum tributis locupletauit. Vespasianus princeps, quãquam alioqui sordidus atque auarus, vt Suetonius in eius vita narrrat, ludis quibusdam in thearro Marcelli exhibitis Apollinari tragœdo quadringentos, Terpno, Diodoroque citharœdis ducena, nonnullis centena; quibus minimum quadragena sestertia, super plurimas coronas aureas dedit. Hodie ve o inter cantores ac citharistas recensere quidem nonnullos possumus ex artificio suo aliquantum locupletatos: ex symphoniurgis autem, verisq. musicis, vt arbitror neminem. Quod porro quarto loco supra innuebam, quantam vim æmulandi studium ad consummandam expoliendamq. musicæ artem attulerit, res sic sehabet. Nulla fere fiebant apud Græcos sacra certamina (siue ea vniuersæ Græcię essent, siue singularum nationum, aut ciuitatum) nulla festa: nulli ludi: nulli canentium, ac saltantium chori: nulla apparatiora spectacula; immo ne apud Romanos quidem; quamuis frequentissime ederentur; quin scenici omnes, musiciq. artifices, seu voce, seu organis canerent, siue saltarent (quod ad musicam quoque pertinet) quin propositis amplissimis præmijs, partim honorificis tantum, partim etiam non modice lucrosis, inter se concertarent. Quò pertinent non vnius generis coronæ, palmæ, currus, immunitates, vestimenta magni pretij, numerata pecunia, ex ære, argento, auroq. vasa; aliaque quæ recensere non vacat: vt nemo tam ignauus esset, quin ad alacriter munus suum obeundum egregie animaretur. Iam vero eiusmodi coetus, atq. panegyres tanta splendidiorum hominum vndiq. confluentium frequentia atq. apparatu; tanta hilaritate, ac lætitia celebrabantur: agonismata ve-

ro, siue certationes ea legum æquitate; ea iudicantium religione: ea dignitatis opinione peragebantur; vt omnem prope fidem excedat. Plura in hanc sententiam adderem; ac specialibus exemplis conquisitis, eam illustrarem, confirmaremque, nisi Agonistica Petri Fabri viri vndecumq. doctissimi, ac solidi iudicij extarent; ex quo cætera peti possunt. Hoc solum addo in Pythijs præcipue certaminibus (quæ non minori ferme, quam Olympia dignitate erant) acroamata musica vsq. ab antiquissimis temporibus omnifariam fuisse adhibita; non humanarum modo vocum, ad citharã tibiamq. canentium; verum etiam tibiarum per se; nec vnius fortasse generis: earum vero præsertim, quæ inde Pythiarum nomen sortitæ sunt; corruptoq. etiam num vocabulo πιδιαῦλι vocantur à Græcis: vulgo apud nos *flaut*, à flatando. qua in panegyri cum reges quoq. nonnullos depugnasse legamus, vt ætate Pindari Hieronem Syracusanum; qui curru pariter, atq. equo singulari vicit; quanto fuisse tunc in pretio credemus auleticam apud Græcos artem; quæ nunc quidem prorsus euiluit? in qua Midas quidam Agrigentinus cum victor extitisset, à nobilissimo poëta Pindaro, pulcherrimæ odæ meruit Epinicium; quam hodieq. non sine admiratione legimus: non minus quam idem ille Syracusarum Rex, & Catanæ conditor Hiero. Dignum profecto pretium quo quiuis animo erecto excelsoq. præditus certator, perpetuis laboribus, ac meditationibus, ad promerendam musicarum commissionum palmam, egregie accenderetur. Verumtamen, cum non præmiorum tantùm proposita spes; sed etiam pænarum, ac dedecoris metus à tergo vrgens, properantibus ad laudem, incitamento esse soleat; si verum æstimare volumus, non minus posteriori hac parte, quam illa priori, hodierna ætas debilis, atq. infirma est, promouendæ musicæ gloriæ. Non defuerunt quippe antiquitus qui partim seueris admonitionibus, vt philosophi; partim ridiculis, ac mordacibus dictis, vt Comici poëtæ, nimiam musicorum licentiã (quæ vnius curiosa nouitatis, cæterorum secura, nonnunquam petulantius euagatur) compesceret; atq. in ordinem redigeret. testimonio sunt elegãtes Pherecratis, & Aristophanis versus apud Plutarchum: quibus musica ars inducitur queribunda, ac detestans nouas corruptelas, ac distorsiones, quibus in dies magis,

magisq.

magiſque affligebatur à præcipuis illis Melopœiæ magiſtris Melanippide, Cineſia, Phrynide, Timotheo, Philoxeno. Nunc vero eo redacta res eſt, vt nec quiſquam reperiatur, qui effeminatum quemdam ac leuiuſculum, qui iam paſſim inualuit, canendi modum, ſeuera lege cohibeat; nec affectata illa prolixaque, ac ſæpe hiulca meliſmata, ad certam normam redigenda exiſtimet: aut dies ſolennes, ædeſq. ſacras ſuam celebritatem ac frequentiam habituras putet, niſi mollioribus ac ſæpe parum decoris cantibus, magnaq. vocum atq. inſtrumentorũ cõfuſione certatim omnia perſonent. Quam muſicorum licentiam cum reprimere ac reſecare iuxta Sac. Trid. Concilij ſententiã Marcellus Secundus ſapientiſſimus Pontifex ſtatuiſſet, neſcio quomodo vnius muſici aſtutia imponi ſibi paſſus eſt; tantique facinoris gloriam de manibus eripi. Nunc, ſi vobis videtur, rationũ noſtrarum ſummam; antequam dies elabatur colligamus. *Cum omnes nutu ſignificaſſent perorandi iam tempus eſſe; tum Charidorus recollecto pauliſper ſpiritu, & quaſi de integro ordiens inquit,* Ex dictis ſatis conſtare arbitror, quamplurima egregiaque huius facultatis commentaria ab antiquis philoſophis, harmonicis, grammaticis conſcripta funditus perijſſe: pauca illa quæ ſuperſunt, recentiorum ſcriptis non vno genere laudis præſtare: ex eorum præſtantia Melopœiæ quoque ac totius praxis excellentiam, certa perſuaſione colligi poſſe: nec minus e poëticis quæ ſuperſunt operibus. Præcipuam harmonicæ partem quę circa tria genera melodiarum, ac Modos ſeu Tonos verſatur, non ſatis hodie perceptam fuiſſe. Credibile non eſſe hanc diſciplinam quæ mille ferme annis apud Græcos adoleuit; atq. ad ſummum peruenit; centum vel ducentorum annorum ſpatio, quibus reuiuiſcere cepit, ad eumdem perfectionis gradum aſcendiſſe: præſertim cum pauciſſimi hodie elegantem doctamque muſicam in pretio habeant: ac tam multa ſint quæ liberalium artium progreſſus, atque ingeniorum curſum retardent: quæ omnia priſcis ſeculis proniora fuerint: quod allatis aliquot exemplis comprobauimus: indicata etiam diſparitate adoleſcentis olim, ac nuper repueraſcentis muſicæ. Demonſtratum etiam eſt multo honeſtiorem olim habitam fuiſſe Muſicam facul-

tatem; ac maioris in Republica ponderis. Crebriorem quoque
eius vſum, ac nihilominus legibus aſtrictiorem, ordinatioremq;
fuiſſe apud ſingulos Græciæ populos; immo apud antiquiores Ro
manos ac Tuſcos; cæteraſque politiores atque humaniores gen-
tes. Antiquos muſicos pleroſque eximios extitiſſe poëtas: re-
centiores cum poëticæ, tum alia um diſciplinarum fere ignaros:
eorumque non paucas fuiſſe ſectas, multum inuicem diſcrepan-
tes: ſatis certo indicio in hac facultate diligentiſſime ac ſubtiliſ-
ſime eoſdem conſueuiſse verſari. Multum quoque ad eius perfe-
ctionem, contuliſſe claritudinem generis ac ſplendorem illorum,
qui tunc illam exercebant: quod exemplis etiam firmauimus. Po-
tiſſimum vero præmia: quę longe tunc vberiora huius profeſſo-
ribus tribuebantur: nec non Commiſſiones feſtorum, ludorumq́.
in quibus certatim inter maximos plauſus exercebantur: nec mi-
nus Comicorum poëtarum libertatem, qui in muſicæ corruptores
acriter inuehebantur. Nunc vero vix aliquem reperiri, qui ca-
ſtigandæ muſurgorum licentiæ curam vllam intendat. Quæ cum
ita ſint, quid ex ijs efficiatur, non obſcure videtis. nobiliſſimam
videlicet hanc facultatem, non modo non ad ſummum hodie ve-
niſſe perfectionis faſtigium; vt eius profeſſores arroganti quadam
philautia ſubinde iactant; alijque etiam extra hunc numerum,
blanda eius ſuauitate pellecti, nimis facile ſibi perſuadent: ve-
rum à veteri illa quę Græcis Romaniſque temporibus floruit, lon-
go interuallo ſuperari. Quibus dictis cum omnes pariter conſur-
rexiſſent, *Philoponus* Videris (*inquit*) mihi Charidore veterum
oratorum vſus artificio, exemiſſe dicendo diem; ne quid aduer-
ſus ſententiam tuam pro Neotericis reſpondere poſſem. Verum
non ſic abibit. ſumam mihi aliud tempus, quo, vt potero, &
antiquos impugnem; & noſtros, quos tu egregie contemnis, de
fendam. *Et Polyænus* Æquum (*inquit*) poſtulare videtur Philo-
ponus. quare cum & Charidorus ſiluerit; & cauſæ grauitas ea ſit
vt vnica actione diſceptari nequeat; comperendinemus eam, ſi vo
bis placet. *Cum idem omnibus placuiſſet*, Non modo (*ſubdit Cha-
ridorus*) longiori ſermone diem conſulto non extraxi, vt tu Philo-
pone, credo iocandi cauſa, dicebas; verum de induſtria multa
reſecui; ne vos tædio, me labore conficerem. Perendie autem
lis

lis perbelle dijudicabitur, postquam & tu defensione tua perfunctus fueris; & ego reliqua absoluero. Supersunt enim ea mihi dicenda, quæ ad singulas Musicæ partes proprie spectant: potior videlicet ac ponderosior Actionis meæ pars: quam vt voletis prius vel posterius exsequar. Satius erit (*subijcit Polyænus*) vt Philoponum prius audiamus. etenim cum gratior huiusmodi alternatio futura est: tum reminisci facilius poterimus, quibus, quoue ordine à te propositis rationibus ex aduerso ipse repugnet, si non tam multa simul coaceruentur. His ad hunc modum transactis, Philoponus cum Eumolpo post officiose impertitas redditasque salutationes, reuersus est domum. Polyænus vero confectis aliquot cum Charidoro spatijs; frustraque ab eo inuitatus ad cœnam, paulo post & ipse discessit.

Libri Primi Finis.

DE PRÆSTANTIA MVSICÆ VETERIS

Liber Secundus.

ADVENERAT abſoluendo certamini de veteris muſicæ præſtantia condictus dies: cum remittente iam æſtu Polyænus Philopono atque Eumolpo comitatus, rediјt ad Charidorum, neſcio quid ſecum in hortulo tunc tacite meditantem: qui cum amicos intrantes lætus atq. alacer excepiſſet; atq. officioſe, vt ſolebat, amplexus eſſet; vna cum ijs allatis ſubſellijs in atriolo conſedit. Mox cum paululum requieuiſſent, *Polyænus*, En (*inquit*) campus, en ſtadium in quo inſtitutum nudiuster tius de pulcherrima hypotheſi certamen, fauentibus ſuperis, cõſummandum eſt. Quod bene vertat igitur cum philomuſis omnibus; tum reipublicæ litterariæ vniuerſæ; agite fortiſſimi antagoniſtæ munus veſtrum ſtrenue adimplete: & tu prior Philopone, ſi quid habes aduerſus ea rationum tela, quibus nuper Charidorus pro antiquis in neotericos acriter, copioſeq. pugnauit; tuis armis inſtructus congredere. *Tum Philoponus* Duo, *inquit*, mihi video eſſe propoſita, & vt defectus ac vitia antiquæ muſicæ detegã, & hodiernæ præſtantiam demonſtrem: quorum alterum haud procliue factu eſt; nullis iam ſuperſtitibus, vt vos eruditi affirmatis, cantionibus veterum, quæ librari atque exigi poſſint; ab eo præſertim; qui non ita multum, vt noſtis, in politioribus eiuſmodi ſcriptis verſatus ſit: alterum vero pene ſuperuacaneum videtur: elegantiam hodiernorum cantuum, ſummũq. artificium oſtendere.

dere. Quod si in tam manifesta eorum claritate & pulchritudine tacere conabor, mero meridie, quod dicitur, lucernam accendere videbor. Exequar nihilominns partes meas, vt potero; ne miseram hanc meam nutriculam, quæ me alit; quæ me sustentat; quæ mihi nonnihil famæ conciliat, indicta causa me præsente condemnari videam. Inficiari nemo potest opinor, vbi præcipua alicuius facultatis pars manca mutilaq. est, quin tota ea facultas imperfecta ac minus elaborata censeri debeat. Quam tu vero Symphoniurgiam Charidore vocas, nos Contrapunctum, ptæcipuam ac potiorem fere Musicæ facultatis partem esse, omnes credo consentient; nisi supino prorsus, aut nullo iudicio sint. Quid enim quæso aliud homines cogitant, cum musicæ mentionem fieri audiunt, quam duarum pluriumue vocum suauem copulationem? quam siue concentum, siue consonantiam, siue symphoniam, siue harmoniam vocemus, haud multum sane interest. Atqui longe imperfectissimam fuisse apud antiquos concētuum componendorum rationem, quis eat inficias? cum nullnm ditoni, ac trihemitonij consoni, quod recentiores semiditonum vocant; &, quod exinde sequitur, nec vtriusque senariæ, maioris videlicet ac minoris, vsum aut notitiam habuerint: in quibus tamen tota pene musicæ varietas, atque elegantia sita est. Hoc ita esse vt dixi, palam euincunt autores veteres, quotquot extant omnes; atque in his etiam Aristoxenus vester: qui vno consensu, vt audio, vbi consonantias recensent, omnium minimam Diatessaron agnoscunt. Excludunt igitur duas illas quas dixi ternarias, siue ditonum ac trihemitonium; quæ minora sunt quam diatessaron interualla: atque ab omnibus recentioribus inter consonantias sine controuersia recipiuntur. Deinde cum veteres vsi sint, vt à peritissimis theoricis audiui, ea diatonici specie quam ditonizeam vocant: cuius tetrachorda duobus mai ribus tonis ac limmate constant (vbi nec ternariæ senariæq. consonantes locum habere possunt) quid inde sequatur nemo non videt; antiquos videlicet ijs omnino caruisse. Quæ si vobis fortasse interioris altiorisque doctrinæ videbuntur, quā vt ab homine imperito, qualem ego me agnosco, proficisci potuerint; pleraq; accepisse me sciatis à viro, cum in vtraque musicæ parte eximie docto; tum eius probitatis ac famæ, vt

nulla

nulla suspicio esse possit, nugas ab eo mihi esse diuenditas. De Petro Heredia me loqui intelligitis: qui primus Donij nostri suasu, specimen edidit veterum ac genuinorum Tonorum misturæ. Sed vt ad priscorum hominum concentus redeamus; si quidem ambabus ternarijs ac senarijs caruerunt, necesse est eos plane simplices atque vniformes fuisse; ac propterea omnis prope suauitatis ac lepôris expertes. Quam simplicitatem non modo Zarlinus noster in veterum canticis astruit; vbi, si quando duo cantores inducebantur, non simul eos concinuisse; sed alternatim docet: verum etiam Gallileius vester; vbi veteres diserte contendit consonanrer canere non consueuisse: hoc est ad morem nostrum variatis subinde symphoniarum speciebus. Licet enim succinente exempli gratia tibia, cantor aliquis, canticum suum quodpiam acutius incineret, eodem tamen perpetuo tenore atq. interuallo, vtrumque melos, tam vocale, quam organicum, ad finem vsque decurrebat: immo vnum atq. idem erat (neq. enim acumine tantum, aut grauitate variantur mele, vt scitis) quamquam ex duabus vocibus conflatum: quippe quæ inuicem perpetuo distarent aut Diapason, aut Diapente, aut alio quouis simili consono interuallo. Quapropter mirum alicui videri non debet, nullam vt dictitant, à priscis autoribus fieri m ntionem concentuum polymelorum, siue vt vulgo dicunt, multarum Partium: qualia fere sunt recentiorum artificum omnia: cum perinde ignoti ijs fuerint, vt ea quæ apud Antipodas geruntur. Il ud etiam magnopere arguit antiquorum concentuum egestatem; ac rudem quamdam simplicitatem; quod maiori apud eos in pretio fuerit Chromaticum genus; itemq. Enarmonium, quam Diatonicum: quod contra apud nos fit: cum tamen chromaticum consonantiarum sit valde egenum: multoque magis Enarmonium. Itaque in hoc vix bicinia confici possunt: in illo vero non sane admodum multiplices concentiones hucusque exauditæ sunt: quantumuis quis quadricinium illud chromaticum Cypriani Rorij *Calami sonum ferentes*; aut alterum Herculis Butrigarij *Il cantar nuouo*, obtrudat. Vnde conijcere licet parum studuisse veteres multiplicibus huiusmodi ac polymelis concentibus, quorum suauitatem nemo non admiratur; cum ea potissimum Genera adamauerint, quæ vix illis ap-

tari

tari queunt. Tertio ſi verum eſt, quod Gallileius ſcriptum reliquit, priſcos illos muſicos trium Generum miſturas minime adhibuiſſe; ſed perpetuò vſos ijs fuiſſe puris atq. impermiſtis, neceſſe eſt eorum melodias multo inſuauiores, atq. ad commouendos affectus minus efficaces, quam permultas fuiſſe recentiorum: in quibus chromatici ſaltem admiſtionem Generis vſurpatã videmus: quales exempli cauſa ſunt, quas Venuſinus Princeps, & Thomas Peccius condiderunt. Quarto cũ veteres illi muſici; ſiue ignoratione, ſiue nimia quadã ſeueritate, à condimentis vel ornamentis cantuũ (quę nos *paſſaggios* vos eruditi *meliſmata*, ac *meliſmos* vocatis opinor) abſtinuerint potuerunt quidem eius ætatis cantica vim, & pathos, ac ſonoritatem habere; nequaquam vero eam elegantiam, atq. lepôrem, quem in hodiernis paſſim audimus; quæ cum mirifico aurium lenocinio aſtãtes demulcent; ac pene extra ſe rapiunt: modo apte, ac ſcienter fiant; nec ſuauitate vocum deſtituantur. Quinto minime vſquam legimus vſitatas apud antiquos fuiſſe artificioſiſſimas illas, atq. ingenioſiſſimas concentuum componendorum leges, quas nos vulgo *Fugas, Imitationes, Canones, Contrapuncta duplicata* vocitamus; vos elegantius, vt nuper Charidore dicebas, *Homophoneſes, Homoeophoneſes, Homoſymphonias circulares & multiformes concentus*: in quibus nemo ſane negauerit non eximiam tantum artem, atq. induſtriam; verum etiam ſummam iucunditatem, ac lepôrem reperiri. Sexto hodiernæ muſicæ præſtantia vel ex ea Inſtrumentorum copia, varietate, atq. excellentia, quam paſſim videmus, colligi recte meo iudicio poteſt; atq. adeo ex ipſa multiplicitate fidium, quæ nonnullis aptantur. Quibus in rebus quis adeo ſit amens, vt nobiſcum veteres conferre audeat? quos certe ferunt, pauciſſimis neruis ſuam Lyram, ac Citharam inſtructas habuiſſe: quæ tamen præcipua tunc fuiſſe muſicorum organa, te atq. alios Charidore narrantes audiui: atque egomet obiter adnotaui in marmoribus, ac nummis antiquis obuiam, ac manifeſtam eiuſmodi ſimplicitatem. Iam vero nonne vides quo varietatis, ac perfectionis proceſſerint (vt reliqua miſſa faciam) Phyſaulica organa, & tàm multæ polyplectrorum ſpecies, quæ quotidie ab ingenioſis artificibus procuduntur? An vlla inſtrumẽta veterum aſpirare poſſunt ad Phyſaulo hodiernos;

qui

qui tota pene Europa, atq. omnibus prope in templis conspiciuntur? quorum multi sic excellunt, pulchritudine, suauitate, amplitudine, magnificentia ornamentorum, varietate copiaq. systematum, ac fistularum numero, vt miraculo propior res videri possit; & giganteum quodammodo opus; si cum veterum tibijs, ac fistulis comparentur. Septimo si huius facultatis perfectio pensanda etiam est, vt consentaneum videtur, ex amplitudine communis systematis, quam *Gammam* vulgo, vel *Scalam* vocant; necnon ex compendio, ac facilitate discendi hanc disciplinam; multo hic etiam antiquos supergressi sumus. Cum enim, vt audio, illorum Systema XV. voces, quæ Disdiapason spatium conficiunt, non excesserit; nostrum (quo hodie vtimur, à Guidone Arretino solerti consilio adauctum) vicenis constat vocibus; hoc est integro senariæ maioris interuallo amplius. Quid quod idem Guido sex illis syllabis *Vt*, *Re*, *Mi*, *Fa*, *Sol*, *La* repertis, & ad vsum præcinendi adaptatis, effecit, vt quod olim nonnisi longissimo tempore eueniebat, vt pueri ecphonesin, seu *Intonationem* interuallorum perdiscerent; paucis nunc mensibus; ac modico labore consequãtur? Postremo negare non possumus multo faciliorem, commodioremq. rationem notandi perscribendiq. cuiuscumq. generis cantiones excogitatam esse à recentioribus, quam quæ tunc vigebat; cum ipsismet litteris, siue Græcis, siue Latinis, super singulas syllabas positis, proprias systematis chordas vocesq. designabant, quibus vnaquæq. dictio incinenda esset. Primum enim vel notis temporum, Rhythmorumq. carebant; quibus scilicet easdem syllabas magis minusq. producerent; vel si aliquot eiusmodi signa à chordarum notis discreta, adhibebant, minus apte, atque expedite id facere poterant; quam huius ætatis artifices; qui linearum quinque, & quatuor intersticiorum auxilio, ijsdem notulis pro ratione harmonicorum interuallorum, plus minusue sublatis, vel depressis, omnem Melicam Rhythmicamque varietatem nullo negotio exprimunt, exhibentque. Atq. hæc fere sunt quæ circa veteris illius, ac tantopere decantatæ musicæ defectus, atq. imperfectiones, vt ab homine non satis ad id parato, breuiter ac simpliciter colligi potuerunt. Reliqua doctiores, atq. in hoc litterarum genere consummati, studiosius, ac solertius indagabũt;

& qua

& qua voce, quã scriptis persequentur. Neque enim deierare ausim, non multo plura conquiri potuisse, quæ tamquam machinæ quædam ac firmissima tela, in arcem ipsam ac munitiones antiquariorum (quorum tu Charidore antesignanus es) dirigerentur. Quod autem hodiernæ præstantiam musicæ spectat; res ipsa per se clamat, quem ad gradum perfectionis nobilis hæc disciplina processerit. Nam, vt omittam gregales huius artis scriptores, quos tu paulo acerbius visus es insectari; & paucos illos, quos laudare frequenter soles, vt Salinam, Zarlinum, Gallileium; & de conditoribus cantionum, tum sacrarum, tum profanarum loquar, quisquam ne credet in priori quidem specie concessuros antiquis fuisse vel Hadrianum Villartium, vel Aloisium Prænestinum, vel Christophorum Morales, reliquosque eiusdem classis Melopœios? in posteriori autem specie profanorum cantuum, Lucam Marentium, Pomponium Nennium, Thomam Peccium; aut ipsum sane Venusinum Principem? aut quemcumque voles ex his qui pari gloria vtrobique excelluerunt; vt Cyprianum Rorsuum, vt Felicem Anerium, vt Nanninos duos, vt Philippum de Monte, vt Orlandum Lassum, vt alios innumeros? Quod si stylum quem vocant Recitatiuum, ac Monodicum potius vocandum censes, ad examen reuocemus, quid quæso in Iulio Caccinio, in Iacobo Perio, in Claudio de Monteuiridi (quos à politissima illa Florentiæ schola prodijsse constat) tibi displicet? Si artificiosas magnaq. solertia atq. ingenio elaboratas concentiones requiris, obsecro Genium tuum Charidore, vt ingenue dicas, an quemquam veterum ad Suriani, vel Theophili nostri consummatissimam artem aspirasse putes. Sin autem ad canendi peritiam ac suauitatem gradum faciamus, quem tu veterum illorum, istis qui nunc Romæ vel maxime florent (ne de prioribus loquar) æquaueris? Loreto, Malagigio, Niccolinio, Mario? Et si forte mulieres etiam in hanc contentionem vocas, quænam inuidia erit, vel Hadrianam, vel ipsius filiam Leonoram cum prisca illa Sappho conferre? vel si præter bene canendi laudem, insignem musicæ peritiam ad rem quoq. pertinere putas, Franciscam paulo ante à me laudati Caccinij filiam? Atenim in pulsandorum organorum disciplina antiquis cedimus: immo hac in parte

H vel

vel maxime triumphamus. Quis enim vnquam peritius physaulum tractauit, quam Ferrariensis Frescobaldus noster? quis psalterium siue Harpam, quam Horatius Neapolitanus? quis pandurium tetrachordum, quam Michael Angelus Rossius? Aut, ne illa quæ spiritu animantur instrumentorum genera silentio transmissa succenseas, quem tu priscorum hominum suauius inflasse ceraulum siue corniculum putas, quam Missillium nostrum? aut qui nunc in Aula Cæsaris eximie florere dicitur, Samsonium quemdam? Et ne Italis dumtaxat homo Italus impensius fauere videar, quis antiquorum tam scite concinneque testudinem pulsauit, quã Gualterius senior apud Gallos; aut chelonidem Gallicam, seu *Mandoram*, vt Fauarolius quidam? aut panduram hexachordam, vt is quem nuper vidimus atq. admirati sumus, Maugarius domo Aquitanus? Iam vero, nisi aurium nostrarum sensum prorsus negligimus: nisi populi iudicium omnino repudiamus: nisi tot procerum ac splendidorum hominum suffragium penitus aspernamur; fatendum nobis vltro est, tam vocales quam organicos cõcentus huiusce ætatis, summam obtinere suauitatis ac præstantiæ laudem. Quid enim dulcius aut iucundius auribus accidere potest quam *Matrialis* aliquis seu Scoliasma, vt Charidoro placet; aut rhematium, seu *Motettum* quinis senisque vocibus modulatum, apteque dispositum? Quid delectabilius quam vno eodemque tempore dispariles sonitus harmonica vi rationeq. sic inuicem temperatos atque connexos audire, vt nec plenitudo grauiorum acutis; nec acutiorum penetrabilitas grauibus; neq. amborum sonoritas medijs officiat? cum & illorum tinnitus, & horum bombus; & æquabilis mediarum vocum tenor, admirabili artificio permisceantur, vt nihil discrepans, nihil dissonum, nihil inconcinnum resultet. Partim enim antiphoniarum, quam Diapason obtinet, lenitas, blande permulcet: partim paraphoniarum, quam Diapente possidet plenitudo, incredibili dulcedine perfundit auditum: partim symphoniarum varietas diuersitate quasi gustuum, excitat, vellicat, ac titillat, non tam aures, quam internos audientium sensus. An vllum quæso ferculum ex varijs sapidisq. edulijs à peritissimo coco paratum, tantum asoti alicuius palato, sapit; quantum, eruditis ac delicatis auribus, eiuscemodi con-

di concentus arridet? An vlla pictura diuersissimis variegata coloribus, actuosissimis animata figuris, sic tenet oculos atque attentionem intuentium, vt eiusmodi acroama diuina quadam arte compositum philomusorum aures atq. animum, tenet, allicit, demoratur? Nam dum celerrimis ac lepidissimis excursibus, summam quasi regionem Incentores vltro citroque pererrant; Occentores sedatiori motu mediam decentissime circumuagantur; Succentores vero multo adhuc sedatius ac lentius, inferioris partis quasi stationem firmissimè tuentur. quandoque tamen permutatis vicibus (adeo nostri scilicet similitudinem ac fastidium vitant) & Netodis tardiores motiones, saltusque concedunt: & Hypatodis contra celeriores, perque propinquos gradus progressiones. semper tamen atque vbique suauitati, elegantiæ, varietati, artificioque studetur. hinc frequentes argutissimorum ac prædulcium melismatum vsurpationes; & Compismorum in clausulis iucundissimus vsus. Hinc variæ rhythmorum formæ, crebræq. mutationes. hinc distributis partim canendi, partim silendi vicibus, nunc selectissimæ alicuius vocis, omnibusq. elegantijs conditæ accentiunculæ: nunc duarum aptissime contemperatæ modulationes: nunc plurium plenius ac resonantius conspirantes concentus; atque in plurimas schematum & colorum species solertissime distincti. Ecquis vero hic non admiretur tam crebra illa peneq, coniuncta pericoparum ac melismatum imitamenta; quæ venationis cuiusdam simulacrum non oculis; sed (quod iucundius, quia rarius) auribus bellissime exhibent? Quid enim aliud quæso refert netodi alicuius citatim præcinentis; & nunc sursum versum ad acutos sonos, nunc deorsum ad graues properantis, festiuum aliquod melydrium, ab alijs symphonetis pone consequentibus, atque eadem pene vestigia ordinatim relegentibus ter, quater, ac sæpius repetitum, quam lepusculi fugientis, atque insequentium canum vnius post alium, nunc per accliuia, nunc per deuexa spectaculum? Quis porro vsque adeo sensuum hebes, ac rusticus sit, vt eiuscemodi atque alijs quamplurimis lusibus, quibus concentus scitissime variari atque edulcari solent, non capiatur, non molliatur, non liquescat? Quantum enim, per Deum Immortalem, delectationis habet liquidissima aliqua vox leniter ac sensim

increſcens; mox ad plenam vſque prolationem effuſa! Quantũ decoræ quædam exclamationes, cum adiuncto plaſmate repente euibratæ: & quaſi amentata quædam iacula ad intimos vſque audientium ſenſus, atque animorum ſinus contortæ! Quantum collisi durius ſoni; & acidum neſcio quid ex diaphoniarum interpoſitu auribus propinantes, vt dulciora quæ ſequuntur efficiant! quantum ſuſpenſa illico vox, ac ſilentio merſa; & mox, vbi minime putes, emerſura! Quid ſuſpiria? quid pauſæ? quid ſimulatæ clauſularum finitiones? quid artificioſę ſenſuum Imitationes, ſingula pene verba exprimentes? quid loquaces garrulæque reſponſiunculæ? quid antimeliſmata? quid parecheſes? quid ſuaues Echûs expreſſiones; non tantum bis; ſed ſæpius, remiſſoque paulatim ſpiritu iteratæ? Quid graciles, tremulæque vibratiunculæ frinnientium auicularum garritus belliſſime exprimentes? Quid alia ſexcenta oblectationis aucupia, quibus muſici noſtri aſtantium auribus vaferrime lenocinantur; ac plauſum multitudinis conſequuntur? Nemo enim non videt qui feſtis diebus ad celebriora quæque huius Vrbis templa concurſus fiant, ſi quando apparatioris alicuius concentus rumor increbuit: præſertim vbi plurifariam diſtributis choris, atque electioribus vocibus, nouæ quædam accentiones audiendæ ſunt. Et merito ſane: nullum enim aliud acroama tanto ſtudio viget: tanta frequentia colitur: tanta voluptate percipitur, quam electorum ſymphoniacorum multitudo, ſub eximio aliquo magiſtro ſuauiter periteq. concinentium. Cæterum non expectatis opinor vt autoritates ac ſuffragia cum procerum ac ſplendidiorum hominum, tum vero etiã eruditorum ambitioſe colligam (infima enim plebecula quid exiſtimet parum refert) qui hodiernam muſicam, vt nunc ſe habet, antiquæ illi ſuo iudicio præferunt: cum vnico prope verbo rem poſſim abſoluere, ſi dicam, omnes: pauculis ijs fortaſſe exceptis, qui nimium ſe credulos Græcis autoribus præbent; ſi quando aut furorem ebrioſorum iuuenum excellentis cuiuſdam melodiæ vi, ſedatum ac repreſſum; aut difficiles morbos perſanatos; aut ipſam ſi Deo placet, peſtilentiam depulſam; aut ſimiles alias nugas, neſcio maiori ne vanitate, an inſolentia deblaterant. Verum malignitatis humanæ vitio fit; vt neſcio quis olim veriſſime affirmauit;

uit; *vt vetera semper in laude; præsentia in fastidio sint.* Hæc cum dixisset Philoponus, ac perorasse videretur, *Et Olympus eius discipulus turbatiori vultu illum aspiciens* Quæso (*inquit*) optime magister, ne populares meos asperius quam mores tui ferre videantur, incessas: ne mihi necesse sit aut fidem ac patrocinium Polyæni, pro eorum causa, aduersus te implorare; aut citius quam putas, in Charidori partes, ac factionem antiquariorum secedere. *Et Philoponus leniter subridens*, Quando (*inquit*) tam fluxam fidem (ne non verus ac germanus Græcus videare) mi discipule, nobis præstas, vt tam leui occasione, tamq. festinanter, & causam nostram prædamnare velis, & in aduersariorum castra transfugere; nihil te moror: facito quodlubet. vide tamen ne cum antiquum Museum prorsus mutum ac desertum deprehenderis; immo iam semidirutum, & sentibus obsitum; ac te præproperi tui consilij pœnitere ceperit; omnem tibi apud me aliosque magistros receptum in posterum præcluseris. Cum peracta causa erit, de hoc videbimus (*inquit Polyænus*) nunc ad responsionem se parantem Charidorum audiamus, si placet. *Tum ille* Non me latebat (*inquit*) quibus argumentis antiquorum musicam oppugnaturus esses Philopone: peruulgata sunt enim, cum in quorumdam vestri ordinis sermonibus, tum in plerisque recentiorum libris: quare nec magnum erit negotium ea refellere; nec longis verborum ambagibus vtendum erit nobis. Nam quod prima in acie, tamquam Achilleum argumentum nobis opponebas, à symphoniurgia petitum (vt summatim tibi respondeam; ac pleraque in posteriorem partem Actionis meæ differam) concederem illud valere, si quẽadmodum antiquos rei musicæ scriptores, saltem qui nunc extant (eadem enim sensisse omnes iurare non ausim) nullam fecisse mẽtionem secundarum consonantiarum (quas Zarlinus imperfectas vocat) fateor atq. consentio; ita neq. eas adhibitas in vsum fuisse probares. Nec sufficit mihi si dicas, ditonum, trihemitonium, senariam vtramq., in veterum concentibus quoquo modo exaudiri consueuisse: quis enim hoc neget? verum eâ plane ratione, qua vulgo consonantias disponunt, collocari solita esse eiusmodi interualla ab antiquis contendo: hoc est consonanter prorsus: nec tantum strictim aut per transennam, vt aiunt; sed longioribus

etiam

etiam temporibus; vt in primarijs conſonantijs ſolet. & ſi auto-
ritatem requiris, habeo locupletem huius ſententiæ aſtipulatorẽ
non Gallileiũ modo in eo opuſculo, quo Zerlini libros examina-
uit; ſed doctiſſimũ illum Hiſpanum, qui mihi omnium pene in-
ſtar eſt. *His conſonantijs* (inquit Salinas libri ſecundi cap. 11 de Mu-
ſica) *ſemper vſi ſunt homines, & ſemper vtentur, tam in cantu, quam
in modulationibus quæ in muſicis fiunt inſtrumentis. Cum contraxiſſet
frontem Philoponus; ac mirari ſe ſe oſtenderet*. Mirum hoc tibi vide-
ri nõ debet (*Charidorus ait*) priſcos illos muſicos tametſi ſecunda-
ria hæc interualla, qualia ſunt ditonus ac trihemitoniũ, conſona
agnoſcerent; atq; ijs, conſonantiarũ aliarũ in morẽ vterentur, nihi-
lominus in conſonantiarũ claſſem ac cenſum ea non retuliſſe. No-
lebant videlicet doctrinæ ac placitis eorum qui hanc facultatem
ἐπιστημονικῶς, magnaque cum autoritate tractarunt, Pythago-
reorum videlicet, palam refragari; quamuis re atque opere ijs
aduerſarentur. Quid enim? an vos quæſo practici non idem
prorſus facitis, dum Diateſſaron inter diſſonantias aſcribitis;
quamuis, vt nudiuſtertius oſtendi, eam reuera vt conſonantiam
adhibeatis? *Subijcit Philoponus*, Paucos hodie supereſſe puto,
poſtquam Zarlini opera peruulgata ſunt, qui Diateſſaron inter
diſſonantias connumerent. at enim ditonum ac ſemiditonum,
atque vtramque ſenariam apud omnes vere antiquos ſcriptores
in album diſſonantiarum referri non diffiteris. vides igitur diſ-
paritatem. Immo (*ſubdit Charidorus*) res adamuſſim conuenit.
Vt enim recentiores practici quotidiano fere doctorum conuitio
permoti, Diateſſaron diſſonantijs adnumerare ferme deſierunt;
ſic etiam feciſſe veteres illos, ſed ætate poſteriores, circa ditonum
ac ſemiditonum credibile eſt: quamuis pro certo affiimare id non
poſſimus; quòd eorum ſcripta deperdita iamdudum ſint. Nec ſa-
nè multum mouere nos debet eorum numerus qui alia omnia do
cent. Nam ſi Ariſtoxenum ac Ptolomæum excipias (quem etiã
Salinas non abhorruiſſe ſuſpicatur ab ijs qui ſecundarias con-
ſonantias agnoſcunt) quem tu aliorum ex propria ſententia lo-
qui cenſes; ac non potius tamquam ex Ariſtoxeni ore; & quaſi
pedarios Senatores, principi illi Senatus muſici aſſentiri? Mini-
me igitur mirari debemus Bacchium, & Gaudentium, ac re-

reli-

reliquos huius farinæ ſcriptores; immo nec Ariſtidem quidem vltimam conſonãtiarũ cum Ariſtoxeno diateſſaron agnoſcere: qui quamuis circa praxin atque vſum à Pythagoreorum placitis longe recesſerit: minime tamẽ eorũ dogmata, tamquam indicto bello, propalã impugnare ſuſtinuit: cum præſertim Xenophili in ea ſchola percelebris philoſophi auditor fuerit. Quam ſane cauſam non probabilem tantum; ſed etiam veriſſimam puto; cur ſecundarias conſonantias (quamuis perinde ijs, ac nos facimus, veteres vterentur) in conſonantiarum cenſum non referrent; neque illas hoc nomine dignarentur: ſed vel *ſynchordias*, vel ſimili alio vocabulo fortaſſe nuncuparent. quamquam poſt Didymum muſicum; qui Diatonici tetrachordi veras rationes rectius quam illo priores ſine dubio percepit, atque conſtituit, maiori conſenſu inter conſonantias receptas fuiſſe exiſtimo. Deinde an non ſatis certa extant indicia, ex quibus conijcere quis poſſit, veteres ſimili prorſus ac nos ratione, ſuos diſpoſuiſſe concentus? Quid attinebat quæſo tot ſonituum notulas per ſingula Genera Modoſque diſtributas, tam ſcrupuloſe excogitare; atque eas quidem duplices; vt aliæ humanæ voci, aliæ neruis atque organis inſeruirent, ſi perpetuo parilique tenore, vt Zarlino & Gallileio viſum eſt, canentis vox cum fidibus congrueret; ac non potius, vt hodieque fit, & fides inter ſe, & cum vocali cantu, nunc propius nunc longius diſtarent; variumq; melos conficerent? Quiſquamne de veterum ingenijs tam modice ſentiat, vt cum vel Hydraulica, vel Phyſaulica organa (ſic enim à me vocantur quæ Τυῤῥηνὸ αὐλὸς hoc eſt Tyrrhena tibia in Pollucis onomaſtico nũcupantur) pulſabant, nunquã, vel ſaltem experiundi cauſa, πολυμέλειαν hanc tentarent, & complacitam amplecterentur? Sed finge phyſauletas illos plane fuiſſe rudes atque hebetes: idem ne dicemus de tot exercitatiſſimis cithariſtis; quos & ingenioſiſſimas organorũ ſpecies; & plurimis refertas fidibus habuiſſe pręmaribus, vel Athenæo referente cognoſcimus? vt Alexandrum Cytherium; qui pſalterium fidibus referſit (organi genus videlicet non tam recentiorum pſalterio, quam Harpæ maiori pene geminum) vt Simum à quo Simicum repertum eſt, trigintaquinque fidibus inſtructum: vt Epigonum, à quo Epigoneum, non minus

qua-

quadraginta neruis ornatum; quæ harparum diuersæ species proculdubio fuerunt. Age vero Synauliam illam, hoc est plurium tibiarum symphoniam, quæ festis quibusdam diebus Athenis in publicum inducebatur, prorsus simplicem ac μονομελῆ fuisse credis? qualem ascauli fistulæ superiori seculo edebant; vt Zarlinus existimauit; an potius multifariam distributis consonantijs variatã? Adijce quod tibiarum ea species, quas Pythias vocabant (vulgo *flautos*) quaternis discreta erat gradibus; vt acutissimæ παρθένιοι, hoc est puellares, seu virginales dicerentur; quod puellarum subtilissimas voces exprimerent: proxime sequerẽtur παιδικοί, siue pueriles; quod puerorum paulo pleniorem voculationem referrent: tertio τέλειοι hoc est perfectæ, quod virorum communiori sono, quem nunc, non satis proprie *Tenorem* vocant, æquipollerent: ac demum ὑπερτέλειοι (id Latine superperfectæ valet) quæ grauiorem vt opinor quorumdam hominum sonitum, quem *Bassum* vocant, æquarent. Quid igitur, cum eiusmodi tibiarum syntagma ita distinctum esset, vt eius grauissimus sonitus ab acutissimo puellarium, Trisdiapason spatio longius distaret, vt Aristoxenus in Harmonicis docet; & quatuor, quæ in hodiernis concentibus sunt, discrimina vocum, ad vnguem referret, persuadere non poterit, varium vsurpasse melos etiam antiquitus concinentes? Quod autem instantius vrgebas eà Diatoni specie vsos fuisse antiquos, quæ duobus tonis maioribus, ac sesquioctauis decurrit, qui adiuncto limmate Diatessaron constituunt (quam speciem idcirco ditoniæam vocant, & Pythagoricam; quod antiquissimi rei Musicæ speculatores, qui Pythagorei fuerunt, eius rationes primum inuenerint) monitum te mi Philopone volo, vnũ hoc esse ex vulgaris, ac popularibus erroribus, qui huic facultati hodiernis temporibus hæserunt. Sed quoniam is à Donio nostro peculiari tractatu detectus est, atq; accurate refutatus; nihil hic necesse est plura congerere. Interea nec tibi, nec Herediæ nostro, nec cuiquam mirum videri debet, veteres ignorasse qualem nam Diatonj speciem vsurparent: cum eadem quęstio non ita multos ante annos inter Zarlinum, & Gallileium magna contentione; &, quod grauius est, animorum diffidijs, agitata fuerit. Sed nimis multa in re iam satis manifesta, atq; discussa. Vides enim quam

leuibus

leuibus coniecturis (cum magnis tamen viris non nego) antiquã ſymphoniurgiam præ hac noſtra contempſeris ac deridiculo habueris. Nec firmiores eæ ſunt quas e Chromatico atque Enarmonio Genere ducebas. nam quod vtrumq. longe maiori olim in pretio atque exiſtimatione fuerit quam hodie vulgo; ex eo fiebat, quòd multo magis eorum vim ac poteſtatem perſpectam haberent; nec deſtituerentur, vt nos, exercitatiſſimis cantoribus, qui tam artificioſos cantus enuntiare poſſent; itemque inſtrumentis, ideſt tibijs, ad eum vſum perforatis. Non quæro nunc quid de vtroque genere iudicandum ſit: illud tamen pro confeſſo habeo, Chromaticum in mœſtioribus affectibus exprimendis; ſaltem cum Diatonico miſtũ, præſtantius eſſe mero puroq; Diatono. Enarmonium verò ſimplici quadam maieſtate valuiſſe; quamquam non perinde fortaſſe iucundũ. Sed quæcumque ad illud pertinẽt ex eo opere quod Donius elucubrauit; ac propediem in lucem emiſſurus eſt, exactius vt ſpero cognoſcetis. Nunc mirandum vobis videri non debet priſcos homines duobus ijs generibus vſos, quã quam conſonantiarum egenis; vel ad concitandos affectus; vel antiquæ maieſtatis retinendæ cauſa, in ſacris Olympi Nomis: vel certe leuandi faſtidij, atque oſtentandi artificij gratia: cum interea neque his duobus generibus receptis, deſijſſe vſum Diatonicarum cantionum, vulgariumque concentuum quiſquam probatorum autorum dicat, vel omnino credibile ſit. Neque etiam veriſimile eſt quod tertio loco ex Gallileio afferebas, vſos fuiſſe antiquos tribus Generibus puris atque inpermiſtis; ac proinde ea ſuauitate quæ ex multiplici eorum miſtura oritur, caruiſſe. Quinimmo contrarium plane ex aureo illo Plutarchi opuſculo elici videtur; vbi de varietate ac mollitie quam theatralis muſica poſterius obtinuit, ediſſerit: nec non e Dionyſij Halicarnaſſei περὶ συνθέσεως ὀνομάτων libro; vbi Dithyramborum tam in Meleſi quam in Rhythmis artificioſas miſturas, ac metabolas ſuboſtendit. Quod autem quarto loco pro indubitato aſſumebas, deſtitutos fuiſſe veteres ijs canendi gratijs, & multiplicibus condimentis, quibus recentiorum Melodias ad ſatietatem refertas videmus, non facile quiſquam tibi concedet, qui modo Græcanicæ priſcæ muſicæ vocabula calleat; quorum multa cum appellandis, ac

distinguendis minutissimas etiam in species, eiusmodi cantuum ornamentis deseruiant; vide quæso Philopone, ne hinc summa potius illorum vbertas, affluentia, ac luxus (cui pares hodierni artifices esse non possint) colligi debeat, quam egestas ac simplicitas, vt persuasum adhuc habuisti. Nam si res vocabulis priores sunt, necesse est qui vsum vocabulorum habuerunt, res quoq; ijs non fuisse ignotas. Sed quoniam id accuratius postea expendendum erit, in præsentia hæc sufficiant. Nec maioris ponderis aut momenti est, quod quinto loco indubitanter asserebas, nullam habuisse notitiam veteres eorum artificiorum, quibus suos concentus musici qui hodie sunt, exornare solent. Primum enim hoc non vsquequaq; certum est: immo, si res ex comparatione aliarũ partium, in quibus Græcorum ingeniorum summam perspicimus excellentiam, æstimare volumus, non plane incognitam veteribus fuisse hanc subtilitatẽ credere par est. Quin etiã ex vetusta quadã inscriptione suspicari id quodammodo possumus; quæ sic habet apud Gruterum pagina 654. *Calocasio. vernę. dulcissimo. & musicario ingeniosissimo: qui. vixit. annos. XV. benemerenti fecit. Daphnus*: in qua sane epithetum illud Ingeniosissimi satis belle explicare videtur, quid Musicarij vocabulo tunc intelligerent; Symphoniurgum videlicet, ni fallor (ne compositorem aut componistam, aut contrapunctistam barbare vsurpem) ac simul etiam indicare, artificiosas eiusmodi concentiones minime tunc fuisse ignotas. communes enim, ac vulgares tam honorificam appellationem non merebantur. *Et Eumolpus*, Mane, Mane (*inquit*) Charidore. sepulchralis hic titulus duo præterea notatu digna si quid video, tibi suggerit. Primum facultatem hanc, quam tanti hodie facimus, seruile pariter, ac puerile opus fuisse: siquidem Calocasius hic, & verna erat, & quindecennis puer. *Cui Charidorus* Agnosco (*inquit*) in tuo isto epichiremate ingenium Græcum & acutum: sed requiro in eo Dialecticę leges: neq; enim hoc est argumentari; sed argutari potius, ex vnico exemplo vniuersale aliquod Axioma stabilire. Sed vt tecum iam fortius agam Philopone, non tam facile tibi doctiores dabunt, hanc symphoniurgiæ partem tantum habere momentum ad Melopoeiæ præstantiam, vt tibi persuades. Quin potius, sicut homo prægrauibus

vincu-

vinculis compeditus; aut multis, ac ponderoſis torquibus, monilibus, armillis exornatus ſimul atq; onuſtus, expedite, atque eleganter ſaltare, ac tripudiare non poteſt; immo, vt propiore exemplo rem deſignem, nullum poëmatium ũidemus coactis quibuſdam artificijs illigatum (vt quod per acroſtichides vtrobique decurrit) natiuo quodam, ac minime fucato lepôre conditum; ſic non facile reperietis concentum aliquem artificioſis eiuſmodi nexibus diſtortum, atq; conſtrictum, quod lepidum ſimul venuſtumque, ac flexanimum ſit. Nimium enim artificium omnem propemodum naturalis elegantiæ gratiam corrumpit. Quod adeo verum eſt, vt picturæ quoq. ipſæ nimis elaboratæ, atque abſolutæ admirationem, quam vel præcipuè quæſiuerunt, amittant. Itaq; ſicut apud peritos poëticæ artis, Vergilianũ aliquod ἀποσπασμάτιον, aut Catulli poëmatium, multo pluris ſit, quam Porphyrij Optatiani poëma, totum acroſtichide compaginatum; ſic maiori in prętio haberi deberet, ſi vt modulatum fuit, extaret, ſuauiſſimus ille Dionyſij Thebani Nomus in Solem; aut alter in Nemeſin: vel, ſi nimis hæc antiqua ſunt, Ariadnæ conqueſtio à Claudio de Monteuiridi, auxiliante ipſius poëta Octauio Rinuccino V.C. muſicis modis aptata; quam vllus Suriani, vel Theophili Canon: pręſertim cum magnam delectationis partem artificioſi huiuſmodi concentus amittant, ac decoquant: quem tamen vnicum prope Muſicæ finem practici agnoſcunt. Sed quoniam de eo deinceps accuratius dicendum erit; vt etiam de Muſicorum inſtrumentorum copia, varietate, fidium numero (quæ ſexto loco aduerſus nos edifferebas) plura non adijciam: neque etiam de Giudoniana Syſtematis, quam *Scalam* vocant, ampliatione; cæteriſq; ad Progymnaſticam Muſicæ partem ſpectantibus; ac reliquis poſtremo loco à te commemoratis, ad Paraſemanticem ſeu *Tabulaturę*, quam vocant, rationem pertinentibus quæ partim Donius noſter priuis operibus accurare examinauit: partim in ſingulis muſicæ partibus ordinatim recenſendis, quantum momenti habeant, perpendemus. Quod autem præcipuos quoſq; recentiores Melopoeos, vel ſi mauis Muſurgos, accurate recenſuiſti; laudo in eo diligentiam tuam: eoſq; viros inſignes, atq; excellentes fuiſſe confiteor: &, quod caput eſt, in rebus muſicis exercitatiſſimos; ac

ſuauiſſimorum concentuum fabros: ſed magna ex parte (quod pace ipſorum dictum ſit) in barbara iſta Melopoeiæ ſpecie(quamquam hodie præ cæteris vigente, quam Symphoniaſticam voco) vitio potius illius ſeculi, quam ſua culpa verſatos. Triumuiros enim illos qui Monodicum ſtylum, non tam proprio Marte,quam eruditorum qui tunc Florentiæ erant, conſilijs atq; adhortationibus, in vſum reuocarunt, excipio: quorum inuentis quædam etiã non magnæ rei poſteriores addidiſſe videmus; nondum tamen eo rem eſſe deductam, vt de principatu cum antiquis certare poſſimus. Hic tu etiam cantrices quaſdam egregias commemoras: quas eatenus admiror, vt nihil eo quidem in genere præſtantius fieri poſſe putem: multa tamen ijs deeſſe video, quæ receptæ vulgo arti potius quam artificibus imputari debeant. In cithariſtica inſuper atq; auletica facultate, & eos quos enumeras, atq; alios tibi indictos, præſtantiſſimos haberi & eſſe confiteor: & in canendi artificio abs te laudatos, multoſq; alios amplector, atq; exoſculor: ſed minime ijs ceſſuros priſcos, ſi res in certamen veniret, proculdubio crediderim. Artificioſam vero hodiernarum concentionum ſuauitatem, quod rhetoricis coloribus; ſiue ardenti quodam zelo inſtinctus; ſiue ad oſtentationem naturalis facundiæ, ambitioſius extollebas, mirifica me voluptate exhilaraſti: nec ſane fuit iucundi illius excurſus omittenda occaſio. cæterum ſcurriles illas atq; affectatas verborum potius quam ſenſuum incantibus imitationes, conſultius fuerat tacita diſſimulatione, ac ſilentio abs te premi, quam vltro nobis obtrudi. Sed quoniam peculiari quodam tractatu earum ineptiam, atque abſurditatem Donius noſter oſtendit, ne actum agam; eo te reijcio. Denique facile tibi conceſſerim in mollioribus affectibus, maximeq; amatorijs argumentis exprimendis, Neotericos inſigniter excellere. Vbi autem ſublime quidpiam atq; Heroicum modulandum(quod non ſane frequenter hodie accidit) longe illos intra famam ſuam ſubſiſtere. Neq; etiam facile nunc reperiemus eiuſmodi cantica, quæ, ſiue Melos,ſiue Rhythmum, ſiue Metrum, ſiue canendi morem conſideres, Pæanas veteres, aut Orthium Nomum ſapiant. Quod magna ex parte ex eo fit, quod in hac ſymphoniaſtica concentuum ſpecie, maxima ac potiſſima ratio ſymphoniæ ſeu con-

ſonantiæ habetur, cæterarum rerum fere nulla. Quæ nam illæ ſunt dicet quiſpiam? quæ paulo ante recenſui, Meli, Rhythmi, Lexis ſiue ſermonis; itemque Decôris, Energiæ, elegantis Ecphoneſis, Euſyneſiæ; ac reliquarum eiuſmodi conditionum, quæ optimam quamq; Monodiam, vel præcipue commendant. Nam Melos quidem, tametſi quam pulcherrimum efficere conentur, poſt Cyprianum ſaltem (antea enim parum id curaſſe videntur) quoniam tamen diſpertienda eius elegantia eſt, per omnes Partes vt vocant (nam ſi vnam aliquam, quantum licet, comere & caſtigare inſtitueris, reliquæ illepide prorſus atq; ineleganter canent) inde euenit vt Melodiæ gratia, ac lepos ſic fuſus ac diſcerptus non ſatis emineat. In Numeris vero ſiue Rhythmo (qui tantam obtinet in Muſica vim, vt Pythagorei maſculam ac potiorem partem ei tribuerint; muliebrem vero ac ſequiorem τῷ μέλει) neq; admodum etiam excellit, ac pollet hæc ſymphoniarum ſpecies. Nam ob diuulſionem ſenſuum confuſionemq; multarum ac diuerſiſſimarum motionum, quas polymeliæ vſus, ac multiplices battilogiæ inducunt; nulla certa Rhythmiſmi forma; ſed incerta potius, ac diſſipata conſurgit: quæ eneruatam quamdam, &, vt ita dicam, febriculoſam muſicæ ſpeciem reddunt. Vt enim qui febricitant inordinatum habent pulſum atque incoſtantem; ſic in huiuſmodi concentionibus, Numeri ferme inordinati confuſique ſunt: vnde actuoſitas illa atque energia, quæ in ſaltationum chorearumque meleſi tantopere aures, animoſque noſtros afficit, ac delectat, vehementer ibi deſideratur. Sic enim eſt: diuerſorum Rhythmorum implicatio, hebetat retunditque ſingulorum vim, ac proprietatem; vt nihil languidus ac fractius fieri poſſit. Scio hic me aduerſus ſymphoniurgorum ſententiã pertendere; qui potiores habent Scoliaſmatum cantus, & Symphoniaſticum hunc modum, quam hyporchematicum, & chorealem ſiue choricum. Sed dicant porrò quod lubet: fas enim eſſe puto ab eorum placitis diſſentire nonnunquam: &, quod Pomponius Secundus tragœdiarum ſcriptor inſignis olim faciebat, ad iudicium populi prouocare: quem certè multo magis decantatis hyporchematis, quam Scoliaſmatis delectari conſtat. At vnicuiq. in arte ſua maxime credendum eſt, ſane, niſi iudicium priuatis quibuſdam

affe-

affectibus offuscetur perturbeturq. vnde distortæ quædam, & ab vsu communi ingenitisq. notionibus abhorrentes opiniones existunt. quod in re nostra non infrequenter contingit. Philautia enim causa est, cur symphoniurgi conscij multi laboris atque attentionis, quam dædaleis eiusmodi concentibus impenderunt, multo pluris eos propterea faciant, quam hyporchematicas illas, simplicioresque cantiones: quæ tamen ob vniformitatem Meli, Rhythmique, cæterarumque partium vnionem, multo magis delectant homines elaboratæ huius musicæ ignaros: immo sæpe etiã huius artis peritos; si modo verum fateri vellent; auderentque, ac non plerique ab ijs dissentire vererentur, quos Dictaturam quamdam in Musarum ditione exercentes vident. *Et Eumolpus* Nunc demum (*inquit*) intellexisse videor cur eiuscemodi variorum Rhythmorum permistio in Matrialibus omnem prope *Aerem*, vt dicunt, offuscet, atq. obliteret. Lentarum enim, ac velocium motionum misturâ, quasi frigoris & caloris inuicem pugnantium, ideoq amborũ viribus refractis, tepor quidam existit, plane ingratus ac languidus. *Cui Charidemus*, Rem pene tangis (*inquit*) nondum tamen arcem huius theorematis tenes: etsi apta similitudine vsus es. Nequaquam enim in vniuersum verum est, veloces tardasque motiones admiscendas non esse; hoc enim pacto Dialyses siue dissolutiones Rhythmorum vsurpandæ non essent (quæ pulcherrime tamen cedunt) sed contrarios aut nimium disparatos Rhythmos non esse iungendos, si quis Melos vegetum atq; actuosum velit efficere. Itaque licebit quidem, dum vna Pars iambo decurrit, alteram choreo siue tribracho vti; cum nihil aliud fere hic sit quam Iambi dissolutio: non tamen trochæo aut anapæsto, qui toto genere ac proprietate distant. Quod minus equidem miror in Rhythmica facultate parum vulgo animaduersum; cum etiã in Melica, non aspernandæ eruditionis musicos in similem opinioni tuæ errorem delapsos videam. Caue enim Gallileio credas in hodiernis concentibus grauium acutorumque sonorum mistionẽ impedimento esse, quominus in excitandis, vel temperandis affectibus sint efficaces. Effatum enim istud absolute sic prolatum minime verum est. neque enim exempli causa acutiores sonitus, semper læti sunt, aut grauiores mœsti (sæpe enim contrarium accidit)

cidit) sed totum hoc ratione Tonorum considerandum est. nam quæcumque vox acuta vel grauis, siue intensius quam pro natura & consuetudine sua, canit, vehementius exprimit pathos; tam in mœstis quam lætis argumentis; siue ad grauiores sonos vltra naturalem tenorem descendit; languidum nescio quid ac solutum in vtramque partem præsefert. quod enucleatius ideo non expono, quoniã accurate ab amico illo nostro explicatum est. In organis vero cum hæc differentia ex propria vi non appareat, ex comparatione certe cum humanis vocibus ἀναλόγως considerari potest. Intentiores enim eorum sonitus, verbigratia, qui regionẽ vt ita dicam, Mixolydij Toni peruagantur, eius etiam obtinent analogice proprietatem: non tam per se ac seorsim, quam humanis vocibus copulati; vel ad eos relati. Cæterum obiter hic adnotare potestis duas insignes huiusmodi symphoniarum imperfectiones; quæ vel ex diuersissimis atq; extremis vocibus conflantur; vel quamuis circa medios Tonos versentur, eousq; singulæ pertendunt, quousque maximo conatu sursum vel deorsum pertingere possunt. Primum quod hebetatur quodammodo ac refringitur totum prope Ethos, ac Pathos. Secundum quod cum in hanc miscellam omnes vocum gradus congerantur, minus ijs postea licet diuersas pro ratione Tonorum concentiones (quod gratissimũ auribus foret) discriminare: perinde ac si in vnum ferculum, quale erat olim Laustarocaccabus, aut hodie olla Hispanica, omnia pene edulia inferciantur; quæ separatim proprijs in lancibus patinisque apposita; & peculiaribus condimentis instructa, gratiora essent; & lautiores epulas efficerent. Aut siquis pictor in vnicam tabulam omnia pigmenta, & colorum misturas illineret; seque propterea ea variandi facultate priuaret, quæ non paucis picturis nouitatis gratiam conciliaret. Tertio vero loco, si dictionem, siue sermonem eiusmodi canticorum expendamus, quanta hic sit imperfectio, nullo negotio cognoscemus. Nam Latina quidem e sacræ Scripturæ verbis fere consarcinantur, quos *Motettos* vocãt: quæ non modo Metro carent; immo omni pene numerositate sermonis; sed phrasi quoque ipsa ac sententia constant vehementer à Musica abhorrenti. Vernacula vero ferme sunt quæ *Madrigalia* vocantur; quo nullum poëmatum genus apud nos vel breuitate,

vel

vel humilitate ſenſuum ſimplicius, atq; contemptius: quamquam complura reperiri ſcio ſuauiſſima prorſus, ac molliſſimis affectibus plena. Sed nihil ad rem quam agimus. id enim ſolum propoſitum eſt nobis, oſtendere, pulcherimmam quæ hodie habetur Melodiæ ſpeciem neglectiſſimo poëmatum generi adaptari: quoniam videlicet conciſæ quædam breueſque ſententiolæ huiuſmodi ſtylo (qui perpetua quadam battologia conſtat) non male quadrat: poëmata vero ſublimiori charactere, ac longioribus verborum gyris contexta; quales ſunt Pindaricæ ſtrophæ; aut Æneidis aliqua portio; aut Taſſiani poëmatis octaſtica, non facile quis huic adaptauerit ſtylo. Quare nunqnam ſatis perſuadere mihi potui pulcherrimam hanc eſſe muſicæ ſpeciẽ, quæ pulcherrimæ poëſi conuenire nõ poſſet: longeq; melius exiſtimaſſe videntur antiqui; qui muſicę excellentiam in Dithyrambis ſitam eſſe iudicabant; vt Halicarnaſſeus Dionyſius ſcriptum reliquit. Nam præter phraſis ac ſententiæ ſublimitatem; qua præditi erant (ridiculi enim ſunt qui poëmatia quædam vernacula Dithyrambos indigitarunt: quæ potius Parœnia vocanda erant: cum nihil aliud fere quam Inuitationes, Vinũ & Pocula præferant) Melos cõtinebant & rhythmo varium; & Generibus ac Tonis variegatum: & plenitudine concentus aures implens: & nihilominus ob vnicã ſynecphoneſin cõprehenſibile: nõ, vt Scoliaſma recentiorũ, δυσκατάληπτον atq; δυσνόητον ob adiunctam vero multiformẽ ſimul agilemq; ſaltationem, vegetum, atque actuoſum: ob tibiarum choricarum autem concinentiam, iucundum, ſonorum, ac prope diuinum. At enim deficiebatur ijs quæ nunc pulcherrima habentur Homophoneſibus, Epimeliſmatis, Hypecheſibus, Iterationibus, aliſque eiuſcemodi operoſioribus luſibus. vocale quidem Melos ijs non vtebatur. neq; enim adhiberi poſſunt ſine ſumma ipſius labe & corruptione. quin autem organicum, ideſt ipſarum tibiarum concentus, ea adhibuerit, vix equidem dubito. Nam vt cætera id minime ſuaderent, eximia certe illa veterum Græcorum ſubtilitas; longiſſima exercitatio; atque, vt arbitror, nihil ab ijs in hac facultate intentatum, facile perſuadent. Quænam tandem eſt (inquiet aliquis) tanta iſta labes & corruptela, quam vſitatiſſima hæc hodie artificia inferunt muſicæ diſciplinæ? non modica neque vna. Audite igi-
tur

tur si placet quædam obiter delibata ex ampliori Donij opusculo, quem de perfectione Melodiarum vernacula lingua euulgauit. Primùm cum tria sint genera Matrialium, vt reliquorum etiam poëmatum, Actiuum, Narratiuum, Mistum; aliqua dumtaxat primi generis eiusmodi esse videntur, vt symphoniastico huic stylo decenter aptari queant: quod accuratius in eo libro exponitur. Itaque ex tanto Scoliasmatum numero, quæ hodie per manus eunt, vix centesimum quodque, argumentum habet huic stylo idoneum. Vniuerse autem loquendo eiuscemodi palilogiæ nescio quid plebeium ac vulgare sapiunt: & leuioribus tantum cantionibus congruenter meo iudicio accomodari possunt: ac ne sic quidem nisi bis, aut ter ad summũ, vsurpandæ videntur: cęteris autem in poëmatis, exceptis intercalaribus versibus, Musis Gratijsque inuitis prorsus interponuntur. Et, si verum fateri lubet, luxuriantis potius melopoeię, atque omnia sua ἐννοήματα effundere gestientis, fœtus sunt, quam compositæ decoręque modulationis. Polylogias vero (quæ tunc fiunt, cum eodem tempore diuerse cantionum siue carminum membra canuntur) quis obnixe adeo tueri audeat, nisi qui sermonem melo hoc est principem ac nobiliorem partem, ignobiliori famulari volunt; vt recentiores solent; non contra, quod ęquius est, sermoni melos subseruire? Quid enim absurdius Deus bone fieri potest? Aut quisquam est qui duos altrinsecus ad aures vno tempore secum garrientes, etiamsi vehementer attendat, intelligere possit; ita vt multa non intercidant? Hoc enim vel maxime distare videntur oculi atque aures; quòd vnus oculus res longe plurimas ac diuersissimas simul contueri potest: duæ aures non nisi singulas res per vices comprehendere queunt. Quare non video profecto quî possit excusari, conferta hęc plurium rerum ac sensuum copulatio. Neque hęc tamen in eam sententiam disputo, vt aboleri prorsus huiusmodi polylogias ac palilogias velim. Sunt enim nonnullę hypotheses (sed oppido perpaucę) quæ illas flagitare videantur; vt Donius in eo libello adnotauit: sed vt ostendam tantum, quam imperfecta sit ea musicę species, quę vel absolutissima putatur; cum pręcipua sui parte, sermone videlicet, sententia, & comprehensione, tam manca sit atque distorta. Quid quod superiori

ætate Muſurgorum plerique (id quod multis hodie etiam in more eſt)cum alicuius carminis Modos facere vellent, vetus aliquod melos eligebant, cui infelix illud carmen, vt poterant adaptabant (in quo neceſſe ſæpius erat multa diſtorqueri ac peruerti) non,vt æquius fuerat, nouum atque illi congruens melos procudebant. qnod perinde eſt ac ſi quis hominem non ſuo, ſed commodato veſtimento induere velit: nec quidquam penſi habeat an propter anguſtiam manicarum ac tibialium, diſtorquenda ei ſint & comprimenda brachia cruraque; aut propter laxitatem male hærentibus, & follicantibus calceis difficulter incedendum. Coniecturam igitur hinc facere poteſtis quo habeatur in loco apud neotericos muſicos princeps ſine dubio melodiæ pars, lexis aut ſermo; nempe quo viliſſimum ac leuidenſe aliquod textum: quod, ſiue Babylonio, vt olim, ſiue vt nunc Gallico opere ſolertiſſime variatur diſcoloribus e ſerico licijs; quæ multifariam ingenioſa matronarum acu vltro citroque ducta, nunc expreſſiſſimam Iridis imaginem; nunc multiplices flores; nunc alias pulcherrimas ſpecies belliſſime depictas exhibent. Longe diſpari tamen ſorte: nam vt eiuſmodi polymitum opus eo pulchrius eſt,quo magis ſubiectã telam occultat,ſic contra tales concentus eo abſolutiores habēdi, quo magis eminet atq.exactiſſime exprimitur cãtionis ſenſus ac locutio. Vultis etiam aliud huius rei non obſcurũ indicium?Quam multi quæſo hodie ſunt e Muſurgorum grege qui poëtarum nomen ſuis canticis aſcribant? parum videlicet ſua intereſſe putant,huius ne vel illius ſint; vulgaris ne atq. e triuio; an eximij cuiuſdam atque edecumati: cum omnes eodem ferme loco habeant. Quid quod pulcherrimas quaſque melodias, vt ſupra dixi, non vt opus erat ſelectiſſimorum autorum carminibus, ſed fortuitis ac plebeijs aptatas videmus? niſi quod his quinquaginta annis delectus tamdem aliquis adhiberi cepit, ex quo nobiles illi Florentinorũ cœtus,Rinuccini,Chiabreræ,& ſimiliũ poëtarũ modulata carmina protulerunt. Quib. ex reb.quid efficiatur liquido agnoſcitis;nimirũ in hac ſymphoniaſtica ratione cõcentuũ, vnicam ſymphoniam cæteris longe præpollere partibus; adeo vt intolerabili quadam tyrannide, omnia ad ſuum arbitrium trahat, miſceat, atq; diſtorqueat. Sed vt ad diſputationem tuam Philo-

po-

pone reuertar (vnde me longius abstraxit refellendi popularis huius erroris occasio) Concursationes mirificas hac in Vrbe fieri (opinor etiam in alijs) si quando per festos dies πολυχόροις plenisque concentibus, multisque organorum speciebus templa circũsonant, mirum profecto non est; modulationibus enim etiam feræ aliquot, nedum homines, capiuntur. Quin ego ipse qui pulchriorem quamdam symphoniarum ideam animo mihi concepisse videor, non inuitus eô me duci patior. quid tu igitur eos censes, qui nihil perfectius, ac suauius fieri posse rentur? Quare non est quod communem vulgi consensum; & quid lautiores quoq; existiment mihi obijcias. Perpauci enim, *quos æquus amauit Iuppiter*, iudiciũ harum rerum ferre possunt. quotus enim quisque est qui aliquem abstrusiorum huiusmodi quæstionum gustum aut cognitionem habeat? quotusquisque qui discrimen aliquod temporum statuere possit; & quid antiqui à semipriscis distent æstimare, aut proloqui? An tu quæso defuisse credis post annum Christi millesimum, vel tribus aut quatuor ante hoc nostrum seculis; cum nondum vetus ac vera architectandi ratio restituta esset, qui cum Maurorum spatiosissima quædam templa, aut nostrorum ingentes basilicas, plerasque Germanicis, aut etiam Arabicis modulis exædificari conspicerent; turresque etiam altissimas de industria sic inclinatas, vt iã iã casuræ videantur (quales Pisis ac Bononiæ supersunt) maiori ne audacia an solertia? attolli; modica Græcorum ac Romanorum delubra (ampliora enim, ac potiora abolendæ superstitioni solo æquata iam pridem fuerant Theodosianis temporibus) non despicerent; ac veterem ædificandi rationem, præ illa quæ tum vigebat, magnopere deriderent? Et tamen rerum magister vsus postea docuit, cum ex antiquis parietinis, ac M. Vitruuij scriptis incredibilis quorumdam solertia veterem architectonicẽ restaurauit, maximo in errore atque ignoratione semipriscos illos fuisse versatos. Nec dubitandum quin musicæ facultati idem aliquando sit euenturum; si modo studiosorum industria; ac potentium, idest magnatum ac Principum fauor eodem conspirauerint. quod, vt nunc quidem sunt tempora, vereor vt optandum potius, quam sperandum sit. *Tum Polyænus*, Recte iudicasti Charidone (*inquit*) in eo enim pene sunt omnia, vt & inter artifices si qui re-

periuntur cum ingenio ac doctrina præditi; tum elegantiæ vereq. laudis studiosi, noui generis cantilenas; siue potius e vetustate repetitas componant, ac laboriose in ijs sese exerceant; aliosque non oscitanter erudiant; & Principum procerumque fauor clementer ijs aspiret: nec tantum munificentia ac præmijs eos foueat, atque inuitet; verum etiam autoritate, hortamentis, patrocinio aduersus inuidos, ac maleuolos tueatur: quorum si alterum decollat, ac nihilominus quis sperat antiquam illam perfectamque musicam rediuiuam aspicere, vehementer deerrat. Nunc reliqua si tibi videtur Charidore persequere. *Et ille* Reliquum est vt totam Musicam facultatem in suas species partesque tribuamus: nõ quidem iuxta exactas Dialecticæ regulas; sed rudiori potius Minerua, quatenus ad eius proprietates, affectiones, accidentia, appendices cognoscendas opportunius est. Sic enim comparatione minutatim facta veteris ac recentioris status, melius licebit quid in vniuersum statuendum sit, vere iudicare. qua in diuisione non tam celebrium autorum placita, quam proprias quasdã rationes, sequuturum me profiteor. Primum igitur Historicam, siue Philologicam partem ad examen reuocabimus. ad quam videlicet pertinent omnia quæ de inuentoribus rerum ad hanc facultatem spectantium, exempli gratia Instrumentorum, afferuntur: tum vita ac res gestæ eius professorum: tum ætatum successiones, ac temporum, quibus quæque contigisse dicuntur, notatio. Secundo loco Physiologicam: ad quam nempe referuntur, quæ ad proprietates corporis sonori, sympathiam contemperatarum fidium, harmoniarum ac melorum efficaciam, cum in animis, tum in corporibus humanis; cæteraque eiuscemodi spectare dicuntur. Tertio Politicem: quæ cum sit disciplinarum ex sententia Aristotelis moderatrix & custos, Musica quoque ad eius tribunal reuocanda est; quatenus ei ius statuendi competit, quales melodiarum, ac rhythmorum species in bene institutis ciuitatibus recipiendæ sint, aut repudiandæ. quoue pacto ciuium mores eius ope, atque adminiculo temperari corrigique possint. in quo multum laborauit Pythagoreorum vetus illa ac nobilis schola: sed præter cæteros Plato: eumq; in multis secutus; in alijs palam ab eo diffidens Aristoteles; vt ex compluribus illius de Republica locis, atque huius

Politicorum octauo,postremoque libro videre licet. quo pertinet etiam Aristidis Quintiliani de Musica tertius :&si quid à nostris in sacra politia de Musicorum vsu, & Ecclesiasticis cantibus saltem obiter sancitum est. atque hæc quidem vniuersalia magis respiciunt. Ad ea vero quæ propius artem tangunt, gradum facientes, quarto loco Isagogicam siue Methodicam partem vtriusque seculi, antiqui videlicet ac recentioris proponemus: in qua nimirum ea compendiosius tradantur quæ Harmonica, Melopoeia, Rhythmopoeia, aliæque huius disciplinæ partes, fusius ac distinctius edisserunt; & vocabulorum potius simplices quædam notiones, quam interior plenaque πραγματεια explicantur. Quinto Harmonicam (hoc est facultatis huius nobiliorem, ac potiorem portionem) cui Canonicam adiungemus:quæ arcta illi affinitate coniuncta est. cum in priori quidem sonitus, Interualla, Systemata, Genera, Modi, & alia eiusmodi considerentur : in posteriori(quæ theoretica magis est) numerorum vis,ac proprietas, quatenus hic locum habet; quæque ex ijs nascuntur intetualla, tum consona, tum dissona ; eorumque copulationes, diuisionesque; partim ἀποδεικτικῶ ex Geometrica Arithmeticaque scientia desumptis demonstrationibus ac figuris; partim iudicio aurium,adhibito Monochordo & Canone perpenduntur. Hanc subsequetur sexto loco Rhythmice : quæ temporum ac motionum ordines & momenta partim ad Mathematicas regulas exigit, partim ad sensuum perceptionem atque oblectamentum deducit : atque horum omnium differentias, affectiones, ac minutias quam accuratissime tradit. Septimo gradu Rhythmicam Metrica excipiet,illius quodammodo soboles : quæ carminum componendorum, quatenus ad temporum Rhythmorumque dimensionem spectant, rationem tradit: eorumque differentias,species, ac proprietates ostendit. quæ quãuis ad Rhythmicen tamquam ad genus latius patens reducatur : eius tamen dignitas propriam speciem iam olim constituit. Octauo Melopœiam expendemus;hoc est cantuum ac melorum pangẽdorum rationem atque vsum : quæ nihil aliud est quam Harmonicæ partis ad praxin applicatio: quam & idcirco nonnulli tamquam illius portionem considerant : nos autem maioris perspicuitatis gratia, seorsim inspiciemus. Nono Rhythmopœiam

hoc

hoc eſt artem conficiendarum Rhythmorum; in vocum potiſſimũ neruorumque cantibus. quæ licet ſub Melopœia comprehendi poſſit, quatenus & Melos ipſum ſæpius adiuncto Rhythmo intelligimus; præſtat tamen eam ſeparatim conſtitui; cum proprie loquendo ab ea diuerſa ſit. Decimo Phonaſciam, quæ non ſolum ad canendi peritiam exercitationes ſuas dirigit; verumetiam ad tuendam valetudinem: quapropter & vocis conſeruandæ augendeque rationes e medicis etiam obſeruationibus tradit: & vocum differentias ac proprietates ſubtilius oſtendit. ac fortaſſe etiam opportunas oratoribus earum flexiones, tamquam Hypocriticæ ſocia moderatur. Sequuntur eæ partes quæ à nuda ſimpliciq. theoria magis etiam recedunt; atque in ipſo opere pertinacius verſantur; quæ in Pſelli fragmentis partim ad ἀπεργαστικὴν partim ad ἐξαγγελτικὴν referũtur. Ex quibus decimo loco Progymnaſticam collocabimus, ſuperiori valde connexam; atq́. illi quodammodo famulantem: tota enim occupatur in vocalis Muſicæ rudimentis ad diſcentium captum tradendis; iiſque in ecphoneſi interuallorũ edocendis: quod paucarum ſyllabarum ope præſtari ſolet. Hanc duodecima apud me ſubſequitur ea pars, quam ᾠδικὸν Græci vocant, quod cantatoriam ſonat (non inepte Melodicam etiam vocare liceat) quæ ipſammet canendi artem atque vſum, non tam præceptis exponit, quam opere actuque exercet: nec nudam tantum interuallorum prolationem, appellationeſque notarum perſequitur, vt Progymnaſtica; ſed integram quoque lexin perfectãque melodiam: adſcitis etiam varijs ornamentis modulari docet; ſiue aſſa voce, ſiue adiuncta inſtrumẽti alicuius pulſatione id fiat. Huic adiuncta eſt quam tertiodecimo loco ſtatuemus, Organica ſiue Crumatica; nimirum Organorum muſicorum tractatio, iuxta ternas eorum ſpecies: quæ nuda etiam ac per ſe conſiderari poteſt; vel humanæ voci ſociata. Decimoquarto Semæographiam, ſeu Paraſemanticen, vt eam Ariſtoxenus vocare videtur, accerſemus ideſt artem ac rationem notulis, ac diagrammatis perſcribendi cantiones: quæ binas in ſpecies pariter tribui poteſt; vt altera ad vocalem cantum, altera ad organicum ſpectet. Decimoquinto Symphoniurgiam, ideſt concentuum componendorum rationem ſeu Contrapunctum. quæ tametſi non ſolam Melopoeiam; ſed

Rhythmopoeiam quoque in vulgari consuetudine complectatur; nihilominus, si suum cuique officium tribuere volumus, ad vsum consonãtiarum, earumque collocationem proprie referenda est: tam in organorum, quam vocum concentionibus. Sextodecimo subiungemus Hypocriticam; quamquam à priori longius dissitam, ea vero humani corporis motus ordinatim, ac numerose disponens, & Rhythmicæ quodammodo tradux, ternas in species propagata est; primum Oratoriam, quæ corporis flexiones, ac gestus membrorum in actione oratoria, vt concinne atq. ευρύθμως fiant, ostendit: secundo histrioniam; quæ actuosior est; ac propius ad saltationem accedit; magisque adeo concinnitatem Rhythmicam persequitur: tertio Orchesticam siue saltatoriam; quæ saltationũ omnes species earumque staticulos, vt Romani veteres dicebant, ad mensuram ac decôrem exigit: vel adiuncto cantu vocali organicoque, vel sine illis: & siue pedum cruriumque dumtaxat, siue totius corporis motiones contemperet. Hypocriticam subsequetur Organopoeia, septimumdecimum gradum apud me obtinens; quæ tota circa musicorum organorum constructionem versatur; vt pote quæ in ijs non fabricam tantum; sed etiam materiam; & præcipue dimensiones, ac symmetriam partium consideret. Postremum denique claudet agmen cæterarum iudex atque arbitra Critica pars: quæ proprium locum, ac tribunal non minus hic meo iudicio sibi vindicare potest ac debet, quam in latissimis Grãmaticæ finibus. Atque ita non minus quam octodecim capitibus vtriusq. Musicæ, veteris ac nouæ rationes conferemus. Papę (*inquit Eurolpus*) tam multas ne partes seu species musica disciplina complectitur: et omnes ne percipiendæ sunt ei qui perfectus musicus esse atque haberi velit? O prouinciam laboriosam! & quam haud scio an quisquam ad hunc vsq. diem pro dignitate sustinuerit! Non paucioribus partibus (*subijcit Charidorus*) facultas musica constat: quas tamen omnes nemo vnquam exacte percepit: aut perceptas habere necessarium illi est, qui absolutus musicus dici velit; sed plerasque tantum ac potiores. Quod si paucas quasdam neotericis delibare mos est, quid de ijs existimandum sit vos statuetis. quantum enim ad me attinet, sicut omni tempore plurimi versificatores reperti sunt, poëtę perpauci; ita multos hodie

sympho-

symphoniastas reperiri; paucos musicos affirmare non verear. Sed his omissis, quæ non huius loci sunt, ad contentionem vtriusque musicæ priscæ, nimirum ac recentis, per singulos gradus accedamus. Ac primo quidem circa Historiam, ac Philologiam quid recentiores elucrubauerint, quod quidem momenti sit alicuius, vix sane quidquam occurrit. Sunt aliqua apud nonnullos autores sparsim atque obiter notata; sed pauca admodum, & in plebeijs plane ac contemptissimis monumentis Quam multa vero ac potiora fere ignorantur! vt de plerisque musicis instrumentis: ité de chordis æreis multisque cantionum, ac melodiarum speciebus, ac nouis diagrammatum seu notularum figuris: quarum inuentores rerum prorsus in obscuro latent. Quis porro vitas præstantium musicorum, quos nupera hæc ætas, aut proxima secula tulerunt; aut res ab ijs laudabiliter gestas litteris consignauit; vt apud antiquos tam multi, & quidem maxime insignes ac nobiles? vt Aristoxenus, alijque apud Plutarchum, atque Athenæum memorati? quorum scripta qui legerit, magnopere miretur oportet, qua diligentia, qua curiositate veteres Græci omnia etiam vel minima ad musicam artem eiusque historiam spectantia, litteris tradiderint. satis magno videlicet argumento quanti tunc ea fierent; quantoque eius professores in pretio essent; quantumque incitamentum posteri haberent ad maiorum suorum sectanda vestigia. Non illi poëtarum; non varij generis musicorum nomina; & singula eorũ opera; quæ Athenis primum, deinde Alexandriæ, aliarumque in theatris ciuitatum edita sunt, indicta reliquerunt. Non illi carminum, non Rhythmorum, non Melopoeiarum species, non varij generis Nomi, non organa varia; quæque, & à quibus, & quota Olympiade atque anno reperta fuerint, reticuerunt. Non infimorum etiam artificum nomina, in suo tamen genere præstantium, vt exempli causa tibicinum; neque ipsa porro musicorum quorumdã scommata, ac dicteria; vt Aristonici citharoedi, posteros ignorare voluerunt. Hinc Aristoxeni, Archestrati, ac Phyllidis Delij de tibicinibus libri: & Menęchmi Sicyonij de artificibus. hinc eiusdem Aristoxeni de tibijs, ac musicis instrumentis: Aristeæ & Hieronymi de citharœdis: Semi Delij de poëmatibus: Aristoclis vero complures libri de choris. Mitto alios innumeros, qui vel

alias

alias cum musica res complexi esse videntur: vt præter Menæchmum nuper laudatum, Menęcharmum; qui etiam de artificibus scripsit: vt Ephorum, & Scamnonem; qui de Inuentis fecerunt libros: vt alios sexcentos, quorum nomina tempus deleuit. sed non paucos eos fuisse, ex alijs rebus coniectare licet. Quantum vero per Deum immortalem illud est, quod qui Annales, Chronologias; publicas etiam Descriptiones (quæ in templorum sacrarijs asseruabantur, quæque in ære, ac marmore incidi solebanr, ac publice in columnis cippisque exponi) confecerunt, inter res maxime memoria dignas, musica inuenta, eorumque autores potissimum adnotarunt? Te Polyænum testem appello; quem legisse scio libellum nuper in Britannia euulgatum, rarissima quædam monumenta ex Asia illuc allata continentem: quorum vnum diuersas temporum epochas complectens Terpandri, Telestis, Philoxeni, aliorum insignium musicorum inuenta exhibet. Quibus ex rebus quid sequatur videtis: hac in Musicæ parte veteres vel diligentissimos fuisse: nostros autem maxime negligentes, atque incuriosos; vtne comparationi quidē locus sit vllus. De ea vero parte, quæ Physiologiam siue naturalem philosophiam attingit; quid dicemus? æquatos à neotericis antiquos fuisse? Minime gentium. Nam etsi circa hanc hypòthesin quædam extant non incuriose à recentioribus obseruata (exempli causa circa diuersitatē sonitus metallorum, ex quibus chordæ fiunt; item circa congruentiam appensorum ponderum, neruis harmonica ratione commensuratis) multo tamen plura, pulchrioraque adnotata fuisse credendum est à tot celeberrimis solertissimisque philosophis, quos de Musica proprijs operibus tractauisse supra dicebam. De communione vero quam Musica facultas cum Ciuili scientia siue Politica habet, ne requirendum quidem puto, an notabile quidpiam apud recentiores extet: cum potius ridiculus hodie sit futurus, qui referre dicat quonam musicæ genere ciuitates vtantur; & quam illa vim possideat, aut regendis, aut vitiandis moribus disquirendum censeat. Et tam multa tamen hac super re disceptata fuisse videmus, vt dicebam, à Platone, atque Aristotele: at quibus viris? addo etiam ab Aristide Quintiliano, ac Plutarcho; grauissimis prudentissimisquę scriptoribus. Quocirca multum hic etiam antiquos

superiores videtis. De Isagogicis, ac Methodicis veterum ac recentiorum libellis pauca dicenda sunt. Nam si illinc Aristidem, Bacchium, & nonnullos alios statuamus; hinc Guidonem, Bartholomeum Ramis, Io: Spatharium, Stephanum Vanneum, atque his similes (ne semiantiquos illos ac penitus barbaros Franconē, aut Ioannem de Muris, aut eiusdem farinæ reliquos aduocem) nemo non videbit, qui sincere accurateque rem æstimare velit, ac possit, quantum vtrique inter se discrepent. Summam in illis scilicet reperiet breuitatem, perspicuitatem, ordinem, eruditionē: in his autem omnia fere secus: certe quamplura inutilia, atq. superflua: vt eorum scripta legenti manifestum fiet. De antiquioribus vero, quorum scripta non extant, nihil in vniuersum dico: hoc tamen silentio præterire non possum, adeo floruisse olim hanc Musicæ partem, vt nec mulieribus ipsis intentata fuerit. Porphyrius enim in suis ad Ptolomæi Harmonica commentarijs, Ptolemaidis cuiusdam Cyreneæ meminit, quæ Pythagoricæ musicæ elementa, siue Isagogen accurate tradiderit. Quinto loco perpendenda venit Harmonica, & Canonica disciplina; quę totius Musicę flos quodammodo est, & quasi apex. In qua si eius qui harmonicam proprie digessit atque ordinauit, Aristoxeni videlicet, doctrinam, ac methodum æstimare volumus, nihil aptius potuisse fieri statim agnoscemus: præsertim vbi totam illam in septem partes ingenti solertia discreuit, Phthongos videlicet, Interualla, Systemata, Genera, Tonos, Mutationes, Melopoeiam. Multa hic quidem Salinas, ac Zarlinus docte accurateque scripserunt: sed si ea demas quæ mutuati sunt ab antiquis; quæq. ipsi proprie excogitarunt expendas (Deum testor me non hæc obtrectandi animo, sed eruendæ veritatis profari) aliquanto plus verborum, quam solidę veræq. doctrinæ deprehendes. Nisi forte vehementer ad rem pertinere putamus, aut quæ tam prolixe de proportionibus; aut de minimis ac dissonis etiam interuallis ab vtroque dicuntur. quæ certe non magnū erat negotiū ijs superaddere, quę κεφαλαιοδίστερον à Boethio iam posita erant; aut quæ de Modis priscis parum tunc intellectis; aut hodiernis ferme inutilibus disseruntur: aut de monochordi nimium minutis concisiunculis; in quibus Enarmonij generis vim ac potestatem ambo positam esse falso

credi-

crediderunt. quæ vero tam Zarlinus quam Gallileius longis sectionum ambagibus moliti sunt, vt Diapason in duodecim æqualia interualla diuiderent, laboriosa quidem sunt, atque adeo ingeniosa; sed inutilia prorsus: cum falsa hypothesi nitantur (receptissima tamen apud Neotericos) hodiernas testudines similiaq. instrumenta æqualibus vti semitonijs. Quod non sine causa miratur Donius noster tanto consensu ab ijs affirmari; nullo eius rei experimento, quod erat facillimum, ante præsumpto. Videtis igitur quot erratis ac paralogismis, præcipua musicæ pars, in magni ponderis theorematis, & quæstionibus, hodie scateat. Quidquid vero de vsu Canonis, ac Monochordi recentiores commentati sunt, velim ingenue nobis dicant harum periti rerum, an æquipolleant subtilissimis ijs cogitationibus quas Ptolomæus in suis harmonicorum libris exposuit: verbigratia vbi libri 3. capite 2. octo tantum chordis vnisonis, atque omnimodo æqualibus constitutis, magadiorum opera totum Disdiapason per omnia generum ac tonorum discrimina solerter digessit: & maius ne opus fuerit Instrumentum Helicona dictum excogitare; in quo quaternis neruis extensis omnes primariæ consonantiæ mathematicis rationibus multifariam reperiantur; an illud augere atque perficere; quod ingeniose quidem ac feliciter Salinas effecit, ad secundàrias quoque facili negotio deprehendendas. Possumus etiam circa hanc Canonicam facultatem Didymum musicum, ex ijs quæ de illo refert Ptolomæus, vel solertissimum fuisse suspicari; quamuis eum in multis reprehendat: suo more videlicet antiquiores paulo animosius incusando; vt Donius obseruauit. Sequitur sexto loco Rhythmica pars: in qua veteres vel felicissime versati sunt: nos autem hic propemodum cæcutimus. Quis enim extat qui pulcherrimam hanc facultatem ab ouo vt dicunt, ac plene sit exsequutus. vix profecto paucula quædam, eaq. frustillatim suis libris asperserunt; nedum vt luculentum aliquod syntagma quisquam extuderit: nonnulla quidem Salinas delibauit; sed ea potius ad metricam, ac Rhythmopoeiam spectant, quam ad meram sinceramque Rhythmicen. olim vero Græcorum quamplurimi diligentissime hic sunt versati, ac proprijs etiam operibus; & seorsim à reliquis Musicæ partibus, hanc plenissime pertractarunt; qui

peculiariter Rhythmici vocabantur: de quibus elegans, ac vetustus Grammaticus Terentianus Maurus, *Latius (inquit) hæc tractant magistri Rhythmici, siue Musici.* Quare præter Aristoxenum, ac Dionysium Halicarnasseum iuniorem (quem huius argumenti totos vigintiquatuor libros composuisse nudiustertius dicebam) Trebonianus Sidetes, Suida testante, alijq. permulti strenue in hoc stadio desudarunt; vt qui apud Bacchium memorantur Phædrus, Leophantus, Nicomachus, Didymus. *His dictis cum aliquantulum Charidorus institisset; quasi memoria illi excidisset, quamnam proximo loco musicæ partem ad examen citari oporteret, Philoponus eiusmodi seu vera seu ficta hæsitatione animaduersa, atq. illũ intuitus* Iamdudum (*inquit*) expecto, quid tandem de Metrica parte, quę in scholis puerornm traditur, dignum tam illustri certamine proferre possis. *Et ille*, Recte admones (*inquit*) Metrica septimo loco se offert: quæ tractari quidem in scholis solet à ludimagistris; nec tamen adeo puerile, leueque negotium est, vt opinaris Philopone. Nam & Rhythmicæ scientiæ præcipua, ac nobilissima propemodum pars est, subiectamque materiam habet omnium confessione pulcherrimam ac præstantissimam: humanum nempe sermonem poëticis numeris illigatum: multasque complectitur quæstiones ac theoremata, miræ subtilitatis atque elegantiæ. Huic propterea adiungo Melodicã, quòd cũ perfecta melodia Dictionem etiam, quam lexin Græci vocant, contineat, vtrumq. nobis inspiciendum erit, & Rhythmi species, quæ carminibus competit; & sermo ipse, qui rursus duabus ex rebus conflatur: sono videlicet siue pronunciatione litterarum atque verborum; & phrasi siuè locutione. Et primò quidem quam fuerint veteres hac in parte curiose subtiles ac diligentes, cognoscite. Omnia illi momenta temporum, accentuum, litterarum, ac syllabarum minutissime examinarunt: adeo vt moram illam quam acutus accentus inducit, non integrũ tẽpus Rhythmicę locutionis, quo breuis vocalis profertur; sed dimidiũ illius æquare obseruarint: quod apud nescio quẽ Græcum grammaticum, e Musicæ aliquo seu Rhythmicæ magistro adnotatum memini. Quinimmo ipsorum etiam vocabulorum qualitates, veteres musici considerabant: vt alia essent læuia siue fluida; alia aspera; alia teretia siue æquabilia; alia tumida; ac reli-

qua ad eum modum: quorum exempla quædam habentur in eleganti illo perihermenias libello, qui Demetrio Phalereo tribui solet. Apud hodiernos autem musicos nihil simile ferme reperitur: quod enim quidam præcipiunt melismos atque melismata in ijs syllabis, quæ A, vel E, vel O habent, precipue frequentanda esse, non perinde quæ I vel V (quod altera sit exilis soni, altera insuauis) leuiculum sane est; satisque ostendit recentiores vocalibus litteris nonnullam adhibere curam; consonis vero nullam. Nec mirum; cum secundum vulgarem hanc canendi rationem, nō multum eæ consueuerint exaudiri: nisi quod postremis his temporibus paulo accuratius hic se gerunt; ex quo Academicorum Florentinorum opera, Monodici cantus quodammodo reuixerūt: atque explanata vocum expressio, & elegantior interuallorum ecphonesis siue prolatio haberi cepit in pretio: quam in hanc Vrbem maxime intulit Loretus; quem domi suæ aliquot annos perhumaniter aluit Nicolaus Donius familiaris illius nostri consanguineus: ac musicis studijs diligentissime instituí curauit. Quod spectat vero ad carminum rationem, nemo negabit opinor, quin antiqui nobis decuplo saltem vel vigecuplo anteiuerint. nam si rem pressius disquirere velimus, vernacula Italorum, Gallorum, Hispanorumque lingua vix senas septenasque carminum species agnoscit: Latina olim vel quinquagenis facile vsa est: Græca vero pene innumeris. Atqui dicet aliquis, non omnes luculentum habent, ac satis notabile sensibus discrimen. quid tum postea? certe non minus quadraginta aut quinquaginta versuum formas ostendere vobis possem (si huiusmodi minutias persequi opus esset) quæ longissime inter se distant; ac peculiares quasdam obtinent ἰμφάσεις ac proprietates. Videtis igitur quam nulla ferme sit proportio inter recentiores has ac vernaculas versuum species, Italicas, Gallicas, atque Hispanicas, atque illas priscas Latinas, atque Græcanicas. Quid quod pulcherrimæ quæque vulgarium horum versuum ideæ, contemtissimis fere antiquorum respondent? Ecce enim Heroicus noster vndenarius, Rhythmum sortitus est Phaleucij veteris: recentiorum vero Græcorum Politicus qui dicitur, quindecim syllabis constans, Ionico prisco; omnium qui fuit eneruatissimus, ad vnguem respondet: meritissimo quidem,
iure

iure atque hodierno Græciæ statui congruenter: quæ cum prisca virtute ac libertate, maiestatem quoque Heroici carminis amisit infelix. Neque est quod quisquam parui hoc momenti existimet. Tantum enim in rebus musicis valet carminum Eurythmia ac Polyrhythmia, vt pulcherrimæ quæque cantiones, ac saltationum μελη (quibus magna pars, ac suauissima cantuum meo iudicio continetur) diuersitate versuum innitantur. Quamobrem quo plures eorum species quam hodie, olim extiterunt; tanto maiorem fuisse vernacularum, ac patriarum cantionum varietatem penes Græcos Latinosq́. consentaneũ est. Nam quod quidam moliti sunt longarum, breuiumq́. syllabarum discrimen in Italicam Gallicamq́. linguam inducere: atque exemplo veterum versus pedibus metiri, multasque eorum species inde effingere, parum prospere ijs cessit: nec quidquam hactenus memoria dignum effecerunt: harum linguarum videlicet genio repugnante; quæ licet quasdam habeant syllabas manifeste alijs productiores (vt cum acuto accentu tertiæ à fine notantur, proxime quæ sequitur aliquanto breuior apparet) cum tamen destituantur vocalibus suapte vi productis, quæ duabus breuibus æquipolleant, Græcæ Latinæque linguæ Rhythmopoeiam, ac versificatoriam praxin imitari nonnihil possunt, assequi plane ac repręsentare nõ possunt. Cæterum non institui hoc loco vernaculas tres linguas e Latina oriundas cum illa, Græcaq́. conferre: hoc tamen obiter dixerim, si nulla alia in re, certe in prosodia atque accentibus, multo veteres illas præcelluisse: ac propterea vocalem eorum musicam siue melodicam (cui cæteræ famulantur partes) longe etiam fuisse præstantiorem. Quis enim neget hodiernas ea grauitate ac maiestate destitui, quæ sine dubio e longarum vocalium pronuntiatu oriebatur? Sed transeamus ad accentus; quos seminarium musicæ non inepte Martianus Capella vocauit: ex quo efficitur vt quæcumq́. linguæ illos habent dulcedine ac varietate maiori præditos, μουσικώτεραι quodammodo censeri debeant ac modulatiores. Non contendo cum Latina vernaculam nostram ac maternam, ne, quam plurimi semper feci ac dilexi, infensior ei videri queam. verum eamdem cum Græca conferre nulla opinor religio est: quando vel ipsi Romani, qui cæteris imperarent gentibus; bonaque sua pulchre intelligerent,

citra

citra vllam controuersiam primatum ei deferebant: adeo vt Fabius Quintilianus grauissimus ac politissimus scriptor, & quibusdam litteris, quæ suauissime apud Græcos sonant, & accentibus ipsis, Latinam linguam multum ijs cedere fateatur. *Latina* (inquit) *mihi facundia vt inuentione dispositione, consilio, cæterisque huius generis artibus similis Græcæ, ac prorsus discipula eius videtur; ita circa rationem eloquendi vix habere imitationis locum. Nam ipsi statim est sonus durior: quando & iucundissimas ex Græcis litteras non habemus, vocalem alteram, alteram consonantem; quibus nullæ apud eos dulcius spirant: quas mutuari solemus, quoties illorum nominibus vtimur. quod cum contingit; nescio quomodo hilarior protinus renidet oratio: vt in Zephyris, Zopyrisque: quæ si nostris litteris scribantur, absurdum quiddam & barbarum efficient: sed velut in locum earum succedunt tristes & horridæ, quibus Græci carent.* Et cum multa de singulis litteris dixisset, de accentibus hæc pauca. *Sed accentus quoque* (inquit) *cum rigore quodam, tum similitudine ipsa minus suaues habemus: quia vltima syllaba nec acuta vnquam excitatur; nec flexa circumducitur; sed in grauem, vel in duas graues cadit semper. Itaque tanto est sermo Græcus Latino iucundior, vt nostri poëtæ quoties dulce carmen esse voluerunt, illorum id nominibus exornent.* Hæc Quintilianus: qui cum tam libere, ac vere linguæ suæ patriæ, addo etiam tunc regnatricis defectus, præ Græca detegere non sit veritus; admonere nos debet, vt si opus sit, idem etiam in vernacula hac nostra factitemus. Sed minime, vt antea professus sum, hoc facere institui; nisi quantum ad pronuntiationem pertinet, Melodiæ vt dicebam arctissime connexam. Et quod accentus quidem spectat, quamquam hac in parte Latinam nostra hæc an ecellere videtur, quòd nonnullas habet voces acuta postrema syllaba terminatas; nequaquam tamen cum Græca contendere potest; quæ plura habet ὀξυτόνητα vocabula, ac prosodias dulciores, ac magis varias. Quod si quis mihi obijciat reperiri apud nos dictiones quasdam, quæ in quarta à fine syllaba, immo etiam in quinta, acutum habent tonum; id nullius fere momenti est; aut ad melopoeiam vsus: quando consequentes syllabæ sic præcipitantur, vt vix vllo modo μελοποιηθῆναι possint. Sed palmaris est defectus ille, quem vulgaris hæc lingua in actu modulandi, ob extre-

ma-

marum syllabarum terminationem patitur: quæ cum vbiq. fere in vocalẽ aliquam desinant, primũ similitudine ipsa insuauiores sunt: deinde eo lepore priuantur, qui quarumdã semiuocaliã peculiaris est, vt R & S: tertio ob collisiones, quæ inde necessario nascuntur, sensus nonnunquã non leuiter obscuratur: quod animũ aduertenti facile apparebit. At si quis forte in eo insistat Grecã Latinãq. linguã semimortuã potius, quã penitus extinctã esse: hoc est in ore hominũ intercidisse, vigere in chartis: multasq; Latinas cantiones, præsertim sacras hodieq; audiri, omnibus musicæ legibus astrictas (nã in Greca quidẽ, preter troparia, paucasq; eiusmodi psalmodias, quotidie cũ ipsis Græcis deficientes, vix quidquã concinitur) quid de huiuscemodi cantionibus sentiam, non verebor effari: Latina quidem verba me in ijs agnoscere (qualia vero mox videbimus) pronuntiationem autem veram, germanam, ac veterem, minime vsquam gentium: sed aliam omnino, corruptam, infractam, sordidam, ac barbaram: atque eousque à prisca illa maiestate degenerantem, vt in absonam plane ac seruilem speciem commutata sit: &, vt ij testantur qui hac de re diligenter, ac subtiliter commentati sunt (quorum optimos quosque non oscitanter euolui) vix vllum latinitatis vestigium in ijs deprehendas. Quod nisi creditis, consulite per Deum quæso illos quos dixi autores. nam quæ Donius noster curiose ad hanc tractationem collegit; præsertim e peregrinis, atque exoticis linguis, ac de accentuum ratione potissimum, nondum in vulgus prodierunt. Quæ si vera sunt vt certe sunt verissima, cadauer potius Latinæ lingue, quam ipsam linguam habemus: vt modulationes quoque, quibus hoc cadauer substratum, nihil vegeti atque animum vellicantis habere possint, sed fœtorem potius, nec hodiernis naribus, si emunctæ sint, nec antiquorum, si reuiuiscant, tolerandum. Superest in hoc gradu elocutio ac phrasis consideranda; sed pauca prius de poëmatum generibus præmittenda. Parua ne videtur vobis hodiernæ musicẹ imperfectio, quod quæ pulcherrima vulgo habetur melodiæ species (symphoniastica, vt iam antea audistis, à me dicitur, quod cõsonantiarum præcipue, atque elaboratissimæ symphoniurgiæ ratio in ea habetur) humillimo ac simplicissimo poëmatis generi Matriali nimirum adaptetur? Sic enim est multo hodie maiori in

pretio

pretio ponitur exiguum aliquod Scoliasma suis musicis numeris absolutum, quam grauissimum quodcumque Heroicum poëma, quantumuis apte scienterq.modulatum, siue quod maius intextũ, ei sit artificium; seu quod musicam poësi præferunt, concordemque sonitum nudæ distioni, seu quod nemo adhuc sublimem, ac vere poëticum sermonem, longoque verborum ambitu suspensũ, apto congruentique melodiæ genere temperauit; seu quod temere hæc in vulgus opinio manauit; seu demum quamcumq. aliam ob causam: neque enim id modo quærimus; sed potius hodiernæ musicæ vicem dolemus: cui cum sorore sua poësi tam male conuenit, vt pulchior ac dignior huius pars despicatior illi sit: quod quanti faciendum vobis videatur, vestri iudicij est: mihi quidem multum momenti ad deprimendum recentioris musicæ fastigium, hæc discordia habere videtur. Verum age canticorum veterum ac recentium phrasin, sermonemque paulisper contemplemur; nõ vt poëticas horum atque illorum virtutes deducamus in certamen (mihi enim hæc cautio est, ne *genus irritabile vatum* in me, meaq. causa in antiquã musicam plane orbam, viduam, inopemq. rerum omnium prouocem) sed vt nudam tantum dictionem censoriæ virgæ subijciam. Ea porro qualis sit in Latinis sacrisque canticis (quæ & vernaculorum numerum longe superant; multoque frequentins, maiorique apparatu concinuntur) quis non videt, aut quibus e fontibus ducatur? Nempe e sacræ paginæ libris, ac verbis multifariam consarcinatis; ac nonnunquam arbitrio indoctissimorum hominum interpolatis: quæ vt pietate præstent ac sanctimonia (quæ maxima sine dubio in ijs est) tamen nec puritatem phrasis, neque elegantiam sententiarum; nec concinnitatem numerorum; aut quidquam aliud habent ad musicam factum atq.idoneũ. Non dico nunc omnes fere eiusmodi sacras cantiones prosa oratione constare; ac propterea præcipuam lepôris & gratiæ partem, quæ in vincto numeris sermone tantopere placet, amittere. Non dico repertos esse symphoniurgos qui sacram IESV CHRISTI genesin Hebraicis nominibus totam contextam (qua nihil fingi potest alienum magis à musica) modulatis iustisque concentibus temperauerint: Germanis enim atque Heluetijs id fortasse licuerit. Non doleo tantum temporis atq. operæ à consummatissimis

musurgis in tam multis, immo fere innumeris eiusmodi Motettis vt vocant (quæ Diuinas certe laudes quoquomodo continent) impensum fuisse; sed potius elegantiores, aptioresque, piasque simul ac religiosas hypotheses delectas ab ijs ad modulandum non esse succenseo. Sed de his satis: reliqua enim quæ ad hoc spectant argumentum e Donij nostri lucubratione, quã *De Musica Sacra* præ manibus habet, petere vobis licebit. Cuius quidem nuperrime gustum exhibuit in ea Dissertatione quam in Academia Basiliana frequenti conuentu habuit: cui vos interfuisse non dubito. Verum non obscure videtis infelicem hodiernæ musicæ conditionem; quæ præcipua sui parte, sermone videlicet, tam manca sit atque inculta. Sed & hoc parui æstimabunt credo musicastri quidam insulsi, & Melorhaptæ potius quam Melopœi; qui dictionem atque sententiam adeo non nauci faciunt, vt seruire eam cogant intolerabili facinore famulæ suæ symphoniurgiæ. Quid enim aliud est Mele prius componere, deinde ijs carmina sermonemque aptare? quod inuita vt aiunt Minerua; seu potius inuitis Musis & Gratijs omnibus, quoquomodo id cadat, semper, efficitur, vt nudius tertius dicebam. distorquenda enim plerumque est omnis recta emendataque pronunciatio: confundendæ accentuum leges: longa tempora corripienda; producenda breuia: ac barbaris quibusdam inconcinnisque parelcysmis vocabula distrahenda sunt. Sed de Metrica ac Melodica satis: in qua liquido videtis, non minori excellentiæ quam ætatis interuallo ab antiquis nos esse superatos. Potior vero causa est Melopœiæ (cui octauum assignauimus locum) quam multo quam hodie absolutiorem fuisse apud veteres Grecos, quo pacto demonstrabimus; cum nullum fere supersit antiquarum cantionum vestigium? Nam fragmenta quę extant Nomorum aliquot Dionysij cuiusdam præstantissimi poëtæ ac musici (quem Thebanum illum esse Pindaro ætate supparem non temere Donius suspicatur) nihilo fere maiorem veteris Melopœiæ nobis gustum præbent, quam si penitus intercidissent: cum maxima eorum Diagrammatum pars deperierit. Quibusnam igitur argnmentis vtemur? communibns primũ; ac de vniuerso musicæ statu depromptis: tum proprijs quibusdam huius loci; ac demum firmissimis coniecturis. Nam si hæc ars

tot

tot seculis floruit: tot solertissimis ingenijs acutisſimę nationis exculta est: tot pręmijs atque honoribus fouebatur: tanta erant in dignatione eius professores: tam eximie elaboratã videmus eius quasi germanam sororem poësim: tantum illam valuisse ad commouendos affectus grauissimi testantur autores; quî possumus eãdem existimare non omni ex parte absolutissimam fuisse? Deinde cum ex tribus Melodiarum generibus secundum vix leuiter Neoterici degustarint; tertium ne attigerint quidem; quonam pacto cum priscis certabimus, qui singulis ijs tribus, & mixtim, ac seorsim vulgò vtebantur; suasque cantiones mirifice ijs propterea variabant. Sed quid tria Genera dico; cum plures etiam adhibuerint species siue colores (sic enim à me dicuntur, quas Gręci χρόας apposite nuncupabant) in Chromatico saltem ac Diatonico Genere? Nam etsi non omnes eæ diuisiones Tetrachordi, quæ varijs autoribus tribuuntur, tamquam diuersę, in opus assumi potuerunt, vt Franciscus Patritius existimasse videtur; tamen sex septemue ex ijs proculdubio in vsum venisse apparet, si, qua ratione de ijs loquantur Aristoxenus ac Ptolomęus, animum aduertamus; vt enucleatius à Donio nostro in suis scriptis ostensum est. Sed vbi Tonorum siue Harmoniarum diuersitatem omitto: quę vel sola infinitis partibus priscam Melopœiã locupletiorem hac nostra fuisse declarat? quam nescio felicius ne an infelicius ab eodem Donio restitutam fuisse dicam? Felix enim in eo fuit quòd materiam oppido difficillimam, atque vndique fere tenebris obsitam; nullis propemodum adiutus auxilijs; sed suo Marte, suis laboribus, vigilijs, ac sumptibus adeo plane explicauit, atque hodierno vsui aptauit, vt nullo negotio & ad opus cantionum tam organicarum, quam vocalium deduci; & Diagrammatis perscribi; & Instrumentis ad eum vsum factis pulsari queat. Infelix quod rem proculdubio vtilissimam tam pauci adhuc amplexati fuerint atq. perceperint: maiori ne dicam ipsorum culpa, qui de successu per ignauiam desperant, an seculi infamia, quod erectioribus ingenijs vsque adeo est infestum? Quoquomodo autem res sese habeat, multum hic veteres Musici Neotericos pręcesserunt. Quid vultis amplius? ego etiam ex sacris quibusdam Melesi, quę in Ecclesijs tùm Gręca tùm Latina canuntur, vel priscarum atque

Ethnicarum cantionum pulchritudinem concipi animò poſſe crediderim. nam ſi vetuſtiſſima quæque pulcherrima eſſe cognoſcimus (nec dubito quin à primæuę vſque Eccleſiæ temporibus; & ante magnam illam quam dicebam cataſtrophem quædam ad nos deducta ſint) quid tamdem de illis iudicabimus, quæ à Muſicis haud paulo peritioribus condita fuerunt; & in quibus omnis ſuauitas, pathos, ac laſciuia quærebarur; non vt apud chriſtianos veteres, nuda quædam ac pia ſimplicitas: quæ ſanctiſſimis caſtiſſimiſque noſtris inſtitutis conueniret. Nam harum quidem fabros, præſtantes ſanctitate viros Gelaſium, Gregorium, Ioannem Damaſcenum nemo ſane opinor cum Timotheo, Philoxeno, ac reliquis eius claſſis comparauerit. Quare minime ego Herculi Butrigario aſſentior, qui antiquas Eccleſiæ pſalmodias, ob earum ſuauitatem, à Græcanicis illis atque Ethnicis mutuatas fuiſſe credidit: præſertim cum Græciæ Antiſtites adeo religioſos fuiſſe videam, vt ad abolendam veterum melodiarum memoriam (quarum multæ vel ſuperſtitionem, vel laſciuiam redolebant) noua quædam Diagrammata (quibus hodieque Græci ſacerdotes vtuntur) adinuenerint. quæ longo tamen interuallo antiquioribus illis cedunt; atque omne propemodum veræ ſinceræque muſicæ veſtigium deleuerunt. ſed de hoc quidem opportunius alias fortaſſe dicetur. Iam vero minime illud mirandum vobis aut cuiquā poſthac videri poterit, poſt tot iam ſecula melodiarum veterum nullum fere ſupereſſe veſtigium: ac nihilominus eorum excellentiam vſque ādeo à me prædicari. Melopœię ἐκ τοῦ ἀντιστρόφου reſpondet Rhythmopœia; effectricis muſicæ nō obſcure & ipſa pars: cuius antiquus ſtatus & conſtitutio quantum recenti huic præſtet, non difficile probatu eſt. Nam cum ex tribus ſummis Rhythmorum generibus, quibus priſci artifices vtebantur, parili, duplo & ſeſcuplo, ſiue ſeſquialtero (quæ alijs nominibus vocantur Dactylicum, Iambicum, Pæonicum) tertium nobis deſit, ex prioribus duobus quodammodo compoſitum, quid ſupereſt niſi vt noſtram egeſtatem ac negligentiam, antiquorum vero copiam ac diligentiam agnoſcamus? Mirum ſcio & hoc cuipiam videbitur: verumtamen autor ei ſum, vt vel ὁ δεῖνα πάρεργον inſpiciat, quæ ſuper hac re Donius noſter, appoſitis etiam exemplis diſſeruit in Adnotationibus

bus suis ad Compendium de Generibus ac Tonis musicæ. Quare si ulla in re, hic certe hodiernorum Musurgorum incredibilẽ quãdam oscitantiam mirari licet; qui cum infinitis prope Rhythmicorum temporum notis, vt nudiusteriius dicebam, suos referserint libros; ac maximam Rhythmorum varietatem possidere se putent; si res ad calculum redigatur, valde inopes reperiuntur. Quid postea? cum antiqui in temporum dimensionibus ordine syn thetico vsi sint (à minimo enim momento quod cani potest, incipiebant, eoque sæpius adiuncto longiora spatia efficiebant) recentiores dialytico (longissima enim duratione posita quam Maximã vocant, eam continue bifariã diuidunt; donec ad decimãsextam, siue etiã tricesimãsecundam vnius Rhythmi, seu mensuræ partem perueniant) longè cõmodior, multas ob causas, eorũ ratio fuit: maximeq. quod imparis numeri notulas, vt quinorum aut septenorum temporum, facilius figurare poterant, quã recentiores; qui post singulas Rhythmicas notas, vbi eas dimidio augere volunt, punctum apponunt; atque in mutationibus Generum Rhythmicorum, exempli causa cum à parili transitur ad duplum, eo modo propria atque intrinseca Notarum potestas certior ac stabilior erat, quam secundùm hodiernam praxin; in qua incertus plane est atque erraticus notarum valor. Quod si Rhythmicam manuũ pedumue percussionem, quæ in Arsin ac Thesin diuiditur, attendamus, longe hic etiam feliciores, vel solertiores potius fuisse videntur antiqui. Illi enim ab Arsi incipiebant, nos à Thesi: atqui multo commodius ac rationabilius est, incipiente cuiuscumque generis cantu concentuque, manum prius quiescentem attollere, postea deprimere, quam initio suspensam tenere, mox eam demittendo Rhythmum exordiri. Quod etiam confirmat recepta uulgo consuetudo notandarum Deductionum, quas Agogas Græci uocant: primo enim Ascensus, deinde Descensus poni solet. præterea recentiores quietem infernam ac supernam proprie ut Rhythmi partes considerant; sublationem uero ac demissionem manus per accidens tantum: e contrario ueteres has motiones præcipue attendebant; quietem uero cõsequenter dumtaxat: & quidem congruentius multo ac rationabilius: nam si tempus duratio motus est, ut philosophis placet, tempotum au-

tem

tem menſura Rhythmus, longe conſultius eſt Motionem quam quietem metiri: præſertim cum id etiam facilius fiat: multo enim magis ęquabilitatem ſeruare poſſumus ſublationis ac demiſſionis; eaſque oculis metiri, quam vtramlibet ſtationem; ſiue quæ ſurſum, ſiue quæ deorſum fit. Iam vero Phonaſcia in diſtributione noſtra decimo loco ſe nobis ingerit: quæ quatenus ad ὑγιαστικὴν Medicinæ partem reuocatur, tota penitus obſoleuit: quatenus autē tuendæ perficiendæque vocis rationem naturalibus quibuſdam remedijs tradit, diſſeminata leuiter eſt in nonnullis fortaſſe recentiorum Muſurgorum commentarijs: proprios certe ſcriptores non habet. Antiquitus autem peculiaribus priuiſque operibus, ſiue rei muſicæ, ſiue alterius profeſſionis autoribus comprehenſam fuiſſe, ac diligentiſſime explicatam, multa indicio ſunt: præcipue vero fragmenta quædam, quæ curioſus huiuſmodi rerum inueſtigator Franciſcus Patricius in ſuas Diſcuſſiones Peripateticas retulit. Illud non omiſerim Græcos otatores vocis exercitationes ex Phonaſcorum præſcripto diutiſſime vſurpaſſe; vt M. Tullius lib. 1. de Oratore teſtatur. immo etiam Romanos priſcos eorumdem opera frequenter vſos fuiſſe. Itaq. Auguſtus Cæſar inter tot tantaſque occupationes, quibus maximum ab omni memoria Imperium regebat ac tutabatur, aſſidue operam phonaſco dedit. quem tamen rei muſicæ ſtudioſum fuiſſe nemo litteris prodidit. nam de Nerone quidem minus mirandum; qui, vt Suetonius ſcribit, *Nihil ſerio vel ioco egit, niſi aſtante phonaſco, qui moneret parceret arterijs, ac ſudarium ad os applicaret*. De Progymnaſtica quoque (quæ vndecimo loco phonaſciam conſequitur) pauca dicenda ſunt: propediem enim exiturum in lucem ſperamus alterutrum ſaltem Donij noſtri opus, ſiue quod Latine, ſiue quod Gallice circa hanc hypotheſin conſcripſit; vbi ſe planiſſime oſtenſurum profitetur, quanto aptius & commodius veteres Græci primum muſicę tirocinium, canendiq. meditationes exſequuti fuerint, quã recẽtiores Latini, ex Guidonis inſtituto ſenis; aut, vt nouiſſimi quidam Belgas Galloſque ſequuti, ſeptenis; adeo vt in præexercitamentis muſicis non paucorum menſium compendium fieri poſſe exiſtimet, ſi iuxta ritum veterem amputatis duabus ſyllabis, non eptima adſcita ecphoneſes harmonicorum interuallorum addiſcan-

ſcantur, vſurpenturque. Quare quod Arretinus ille monachus gloriatur ſuum illud commentum maximo temporis compendio muſicam addiſcentibus profuturum; partim verum, partim falſum exiſtimandum: verum, ſi cum proximis ante illum ſeculis, quibus vetuſtiorum ſyllabarum (de progymnaſticis me loqui intelligitis) memoria exoleuerat, comparatio fiat. Falſum, ſi cum priſca ætate, qua Græcorum Romanorumque res florebant, & quatuor hæ ſyllabæ τῶ, τᾶ, τῆ, τε̃ vſu vigebant: quarum ad exemplum reſectis duabus hodiernis, totaque progymnaſmatum ratione in meliorem ordinem redacta, multo faciliorem euaſuram muſicam diſciplinam Donius noſter affirmatiſſime contendit: atque adeo communi etiam Syſtemate (quod à Guidone ſenariæ maioris ſpatio auctum Philopone, vt magnum aliquod muſicæ incrementum commemoraſti) ad antiquam menſuram redacto, longe commodiorem eius explicationem atque vſum fore aſſeuerat. qua in re non prius ei aſſentiatis volo, quam alterutrum ſaltem librum legeritis. Interea ſatisfactum tibi à me Philopone putato circa ea propter quæ ex Guidonianis inuentis Recentiorum praxin ac methodum collaudabas; antiquorum autem deſpiciebas. Quod magnum equidem paradoxum & tibi atque alijs viſum iri facile patior; dum eius aliquando veritas eluceſcat. Sed quoniam opinione noſtra longius, vt videtis, hæc diſputatio proceſſit, multæq; adhuc Muſicæ partes expendendæ ſuperſunt: *Et iam nox humida cælo præcipitat*, vt Vergilius noſter ait; vereorque ne laſſitudo ac tędium tam prolixi inſulſique ſermonis vobis oboriatur; libenter, quandocumque iuſſeritis, interquieſcam. *Tum Polyænus*, Idem *inquit* ſuadeo; modo ne Philoponus noſter malit eueſtigio quædam refellere: aut ſi qua obſcuriora viſa fuerint, ea paulo clarius exponi deſideret. Neutrum (*inquit Philoponus*) faciam. nam etſi tam multa, mihique inaudita in hoc ſterili exilique argumento colligi potuiſſe non ſine ſtupore quodam demiratus ſum (quod facile obſeruare potuiſtis) inficiari tamẽ ea nec volo, nec poſſum; ne egregiam ac ſpectatam Charidori fidem, in tot prolatis teſtimonijs in dubium vocem: aut ex inopinato cum valente, probeq; armis inſtructo aduerſario, ipſe inermis rixer potius quam confligam. Quamuis porro vocabula quædam abſtruſiora aures meas

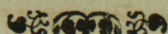
præ-

præternolauerint; minime tamen operæpretium duco eorum interpretationem nunc exigere; cum ex ipſa ſerie contextuqoe ſermonis quid valeant ſatis ſuperque videar aſſecutus. Cras igitur, ſi vobis placer & vacat, reliqua commodius tranſigemus. Cum idem omnes annuiſſent, cæteri diſceſſerunt, Charidorus in Muſeum ſuum, reliquam Actionis partem ſummatim in craſtinum ordinaturus, aſcendit.

Libri Secundi Finis.

LIBER

DE PRÆSTANTIA MVSICÆ VETERIS.

LIBER TERTIVS.

OSTERA *lux oritur multo gratissima* (vt veteris poëtæ carmen vſurpem) concertatoribus noſtris: quos ſecundò iam comperendinatæ litis expectatio varie affectos tenebat. omnium tamen intererat; vt ſuis quiſque negotijs ſolutiori animo vacare poſſet, quamprimum eam dijudicari atque componi. Igitur circa eamdem horam,qua pridie amicos Charidorus exceperat, cum ianuam pulſari audiſſet, eoſdem adeſſe coniectans, obuiam lętus progreditur: Et vt intrantes aſpexit, blandeque percontatus eſt,an feſſi de via venirent(ac forte æſtuoſior is dies fuerat) & an frigida potione pauliſper refrigerari vellent; reliqui duo quidem gratias egerunt, *Philoponus* autem cęteris obeſior, cum paululum ſubbibiſſet;Fatigatum me (*inquit*) certe affirmare non poſſum ; ſed concalefactum nonnihil longiuſculo hoc collis Quirinalis aſcenſu. O vtinam, vt facere inſtituerat Xyſtus V. Pont. Max. Romanos hos colles (vel vobis antiquarijs inuitis ac ringentibus) in totum complanaſſet. Gratias tamen ei maximas ago, quòd huius ſaltem verticem, ad aliquot pedes depreſſit: alioqui tanto mihi laborandum fuerat magis, vt eum ſuperarem. Sed Deus bone quanto breuior mihi viſus eſt iſte deſcenſus, qui à Domo Pontificia, hoc eſt ſumma eius planitie huc pertingit! Mirandum non eſt (*ſubdit Polyænus*) breuius tibi viſum quod minori labore ac tempore emenſus es: præſertim cum ſpatium quoque ipſum multo ſit contractius. vides enim totam hanc vallem quæ inter Quirinalem & Viminalem pateſcit, ad quantam altitudinem exaggerata iam ſit;vt modicus ac pene nullus iam ſuperſit cliuus hinc ad Laurentianam Ædem: vt minime

mirari debeamus illinc etiam Quirinale fastigium parcius extolli. *Tantum qui longinqua valet mutare vetustas.* Verum omissis his obsoletis & squalidis Quiritiũ collibus, Musarum illos semper virentes amœnosque montes, vt bis antehac fecimus, ascendamus si placet: & hunc quidem Parnassi verticem, illum Heliconis esse paulisper imaginemur. hortulum autem hunc (licet imminenti ædificio potius quam arboribus opacum) seclusum ac sacrum doctarum Virginum nemus. hunc porro fontem, quamquam exili cratere modice fluentem, liceat e cognomento vicini collis Caballinum appellare. quem cum ominis causa leuiter delibarimus (sitim enim niuata Charidori Virgo melius depellet) hesternũ certamẽ alacrius & auspicatius persequemur. Quod cum omnes iocãdi causa, multis in Lympharũ laudẽ subinde iactatis fecissent, *Eumolpus* iuuenilem in morem caua manu aquam excipiens, singulos cepit procacius aspergere. deinde saluete (*inquit*) Triumuiri Rei Musicæ Constituendæ: & Macti latice hoc virginali estote. ad hęc volentes ac propitij inscitiam quæ residua est in animo meo, tamdem aliquando depellite. Cui *Philoponus*, Non contentus (*inquit*) nos tamquam laruatos atque energumenos aqua lustrali per ludibrium respergere, Maccos etiam appellare mi discipule ausus es? Atqui grammaticos audiui dicere Maccum & Stultum perinde esse; vnde vernaculum quoq; vocabulum sit deductum. *Tum Polyęnus* Recriminari (*inquit*) perbelle Eumolpum tuum Philopone potes, si Archagetæ vestri nobilem illam sententiam eidem impingas, *Inter omnes homines*, Aut Eumolpus interpellato eius sermone obstrepens, atque irascenti similis, O pręclarum (*inquit*) Monitorem! Et eiero: iniquus est. *Cui Polyęnus*, Contestata iam lite reijcere Iudicem non potes. & vtar iure meo (*inquit*) si pergis molestus esse. Et simul Charidorum intuitus, nutu significauit vt intermissam hesterna die disputationem resumeret. *Ille* nihil tergiuersatus; vt omnes quietos sedentesque conspexit, *sic dicere exorsus est* Progymnasticam Musicæ partem, quam postremã heri ventilauimus, proximo idest duodecimo loco excipit ea, quam ᾠδικὸν Græci vocant, quæ rationem vsumque canendi qualescumque Melodias significat. In qua diuinare potius quam rem demonstrare fortasse vobis videbor, si priscos homines, quos nunquam

quam audiuerim, hodiernis præponam. Diuinationi ſane propior res eſſet quam coniecturæ, niſi eiuſmodi mihi ſuppeterent argumenta, quæ omnẽ ex animis veſtris dubitationis ſcrupulum prorſus eximere poſſent. Nam præter ea quæ communiter ſupra diximus de tot tantiſque adiumentis, quæ veteri Muſicæ affatim ſuppetebant, peculiaribus quibuſdam ac magis huius loci proprijs vtendum mihi eſſe video. Quatuor igitur maxime rebus exacta perfectaque canendi ratio conſtare videtur. primum Peritia in quibuſuis interuallis enuntiandis, etiam difficilioribus: deinde Ornatu; ideſt ijs cantuum condimentis, quibus meliores quique cantores plus minus vtuntur: tertio Elegantia, ſeu gratia quadam ac decôre, qui in ſimplicioribus etiam canticis nonnunquã elucet: demum ſuauitate vocis; quæ à naturali vi maxime oritur: arte vero atque exercitatione perficitur. His omnibus quatuor dotibus eximie præditas fuiſſe veterum Melodias pro certo habeo. Et de prima quidẽ nemini poteſt eſſe dubium. nam cum ex Chromatico atq. Enarmonio Genere interualla quædam inſolita & δυσεκφώνητα naſcantur, vt Spondiaſmus, Ecbole, Eclyſis; qui illa in vſum adhibuerint; ac rariores quaſdam atq. artificioſiores Diatoni & Chromatis ſpecies vſurpauerint, vt ſupra innuebam, neceſſe omnino eſt vt mirificam quamdam peritiam aſſiduis meditationibus ac longiſſima canendi conſuetudine adepti fuerint. quod noſtris minime vſu venit: inter quos, ſi verum fateri volumus, pauci oppidò reperiuntur, qui paulominus vſitata interualla prompte ac facile proferre queant. Quantum vero huc cõtuliſſe putatis, concertationes illas, præmia atque honores, quos publicis in ſolemnitatibus, qui victores canendo renunciati fuiſſent, vt nuper dicebam, conſequebantur? An ſimile quidquam hoc ſeculo, ijſque quæ vaſtitatem Imperij conſequuta ſunt, factum dicere poſſumus? Quanto ſtudio, quanta diligentia, qua corporis animique contentione veteres illos Citharœdos elaboraſſe creditis vt in Pythijs (celeberrimo nempe totius Græciæ Muſicorum conuentu) aut in Athenienſium theatro; aut Alexandrino poſtea, vel Antiocheno, cæteriſque Græciæ ciuitatibus, aut denique in Romanis, Neapolitanis, Tarentinis, Italiciſque reliquis (nullum enim paulo lautius oppidum fuit, quod theatrum

eo tempore non haberet) victores coronarentur; amplissimosque illos honores, atque vberrima præmia referrent? At hodie per Deum immortalem quanta pigritia cantorum est! quantus suæ professionis neglectus! quam pauci enituntur vt præter vulgatas, tritasque cantiones, quidquam expromere queant! Similis est in studio tuendæ, augendæque vocis socordia. Nam quem vos mihi hodie reperietis, qui à cibis voci officientibus abstineat; eaque reliqua faciat quæ luxuriosissimus Princeps, ac voluptati maxime deditus Nero facere sustinebat? *Terpnum citharœdum* (inquit Suetonius) *vigentem tunc præter alios accersijt: diebusque continuis post cœnam canenti in multam noctem assidens, paulatim & ipse meditari exercerique cepit: nec eorum quidquam omittere quæ generis eius artifices, vel conseruandę vocis causa, vel augendę facti tarent. Sed & plumbeam chartam supinus pectore sustinere, & clystere vomituq. purgari; & abstinere pomis cibisq; officientibus; donec blandiente profectu (quamquam exiguæ vocis & fuscę) prodire in scenam concupiuit*: & quæ sequuntur. At enim hodie si quis vel citharœdus, vel tragœdus; aut alius qualiscumq. cantor huiusmodi quidpiam factitet deridendum se cunctis vltro propinet. Ebrietas vero & crapula, petulantioresque voluptates quantum voci obsint, peruulgata res est: quibus tamen quam libenter plerique. cantorum hodie sese ingurgitent, dicere erubesco. Nec tamen is sum qui temere credam cantores priscos, semper Musis, nunquã Veneri ac Baccho litauisse. immo eorum multos scio & fortasse plerosque gulæ ac libidini mancipatos, voluptariam consueuisse degere vitam: vnde & prouerbio locus factus sit *Musice viuere*, idest luxuriose atque intemperanter. Verum non adeo illos effuse assidueq. ganeis lustrisq. indulsisse crediderim: vnde si non virtutis amor, at certe laudis studium, quo etiam vilissimi homines affici solent,& præmiorum ingentium spes;quę toties sunt à nobis commemorata, retrahere aliquatenus potuerunt. *Hic Polyęnus*, Non dicis (*inquit*) Charidore fibulas tunc in vsu fuisse, quibus constricti adolescentes vocales, vellent nollent, continere cogerentur; vocique consulere. Quid istud est (*subdit Philoponus*) rem clarius explica quæso. *Et ille*, Machinati sunt veteres, *inquit* (Videte illorum solertiam) fibulæ quamdam speciem, vt plurimũ

æreæ, quæ per ſummām genitalium partem traiecta, non ſineret eos qui illam geſtarent, libidinari; eoq. pacto vocem corrumpere. Atq; ne id me fingere putetis, Iuuenalis non vno in loco eius meminit: Martialis in eam alicubi iocatur: Celſus Latinorum medicorum princeps, infibulandi etiam modum, rationemque declarat. ad quem te Philopone remitto, ſi forte exemplum ſequi vis in pueris tuis. *Tunc ille, cum Eumolpo in riſum effuſus*, O pręclaram (*inquit*) veterum prouidentiam: & quam vellem conſuetudinem hanc in vſum reuocari; vt noſtri cantores tamdem diſcerent, ea qua par eſt caſtitate ac ſanctimonia, Muſarum ſacra obire. Niſi me (*inquit Eumolpus*) memoria fallit, obſeruaſſe videor nōnullas eiuſmodi fibulas cum Romam recens veniſſem, atq; vt fieri ſolet, rariora quæq. luſtrarem, in cimeliothecis antiquariorū Gualdi Ariminenſis, Menetrij Veſontini, Angelonij, vt arbitror Fulginatis. *Subijcit Charidorus*, Habent quidem iſti antiquarij nonnullas ex ære fibulas acuminatas: ſed in eo falluntur, quòd huic officio deſeruiſſe putant. cum potius aſtringendis veſtibus adhibitæ illę fuerint: cuiuſmodi chlamydes erant; & ſagorum quędam ſpecies; quam propterea *fibulatoriam* Trebellius Pollio vocat. Verùm quæ puerorum pręputijs inſerebantur, circellorum formam, immo & nomen habuerunt. priſcus certe Iuuenalis ſcholiaſtes ſic eos appellat. Tales etiam ſunt, quibus apud Turcas Sodalitas quędam vtitur (*Calenderos* vocant) vt continentiā ſuam apud imperitum vulgus oſtentent. Cæterum indicabo tibi, quoniam curioſus es Eumolpe, vbinam generis vtriuſque fibulas delineatas inſpicias, modo aliquod indicinæ præmium, vt Appuleius ait, mihi conſtituas: & quidem *boni viri arbitratu*, vt eſt in veteri formula. *Tum Polyænus*, Odioſus es *inquit* Charidore, cum tuis iſtis præmijs, indicaturis, diuerticulis. Ego gratis id præſtabo ſcilicet: & quandocumq. tibi Eumolpe libuerit, eruditum illum Pignorij cōmentarium De Seruis oſtendam; vbi complures eiuſmodi ſchematiſmos agnoſces. Addo etiam tamquam mantiſſam apud Plinium legi, adhibitas olim fuiſſe argenteas fibulas mancipijs ad tranſitum virilitatis; hoc eſt circa pubertatem: quo potiſſimum tempore, vt vetus poëta ait, vox gallulaſcit; atq. infuſcari ſolet. *Et Charidorus*, non inuideo tibi, *inquit*, iſtam laureolam,

quam

quam vterque noſtrum, vt nuperi grammatici ſolent, in muſtaceo quæſitum ibat. Sed, vt ad propoſitum reuertar, non lucri tantum & gloriæ cupiditas; verum etiam pœnę metus excitare olim adoleſcentes poterat ad laborem ac meditationem aſſiduam: qui hodiernis moribus locum habere vix poteſt. Antiquitus enim florentibus Græciæ atq. Italiæ rebus, ſymphoniacorum plerique ſeruilis erant conditionis: qui nullo negotio, ſi quid perperam facerent, aut non ſatis ſtrenue aſſidueque ſeſe exercerent, ver berum metu à magiſtris (qui plerumque domini etiam erant) in officio continebantur. Multos enim tunc fuiſſe ſcimus profeſſione muſicos, puta Tragœdos, Comœdos, Citharœdos, Chorodidaſcalos, Pantomimos, qui numeroſos ſymphoniacorum choros ſeu greges emptos habebant domi; quos alerent, ac priuatim inſtituerent: & quandocumque opus eſſet, in publicum producerent. Fingite igitur vobis homines huic ſtudio apprime deditos, locupletes, gratioſos, harum rerum ſcientiſſimos, vndecumque conquirere ſolitos vocaliſſimos pueros (quod tunc licebat Græcorum principatu, dein Romanorum imperio per tot cultiſſimas gentes diffuſo) eoſque domi aſſidue dies noctesque exercentes; ac nihil eorum omittentes, quæ ſibi famam atque opes conciliare poſſent: atq. ex eo facite coniecturam quales concentus ac ſym phonię effici potuerint. At enim hodie nec ingenuis pueris, quãquam infimæ plerumq. ſortis; nec tam aſſidue; nec tam ſeuere ma giſtri inſtare poſſunt: atque exinde euenire videmus, vt plerique adeo immorigeri atque inſolentes euadant, vt vix tolerari queant. Videtis vos paſſim delicatulos hos eunuchos, qui ſinguli plus lucrantur quam decem ludimagiſtri & chorodidaſcali; & qui ſoli locupletes fiunt, quas delicias faciant; quam ſe venditent; quam alios floccipẽdant; quam eruditos derideant; quam omnem muſicæ penũ poſſidere ſe credant! De morib. enim atq. interiori vita non loquor; nequis putet nonnullorum domeſtica probra ad alios immerentes deriuare me velle. Sed quod in oculis omnium fit negari non poteſt: excuſari non debet. Non vidiſtis quæſo ſubinde per Hilariorum dies cum modulata Dramata tanta magnificentia & comitate Barberinorum Principum ederentur, eorum quoſdam ipſis etiam dominis pertinaciſſime reluctantes; atque auda-

audacter cum ijs altercantes; quosque sibi libuisset, admittere in theatrum conantes? & si quando tesseris admissiones fiebant, non paucis esse contentos; sed illas propemodum e diuisorum manibus insolentissime extorquentes? Nunquam equidem per Deum immortalem vllum genus hominum refractarium magis & contumax vidi: quibus vitijs qui laborant equi, indociles prorsus habentur ab equisonibus. vos quid plene atque exacte addiscere ij possint iudicabitis. Facessat hinc procul igitur ridicula eorũ opinio qui nõ valde frequentẽ olim fuisse musicę vsum putant: ideoq. multo plus admirationis habuisse; atq; in cõmouendis animis efficaciæ. cum viceuersa nihil olim frequentius, nihil vulgatius, quam hæc facultas, eiusq; professores fuerint. Nã vt missa faciam quæ de Græcorum certaminibus, eorumq libris supra delibaui; florentibus Romanorum rebus, non pauci reperiebantur, qui numerosos cantorum ac syphoniacorum greges, inter alia seruitiá possiderent: quorum nonnullos quæ tamdem inuidia erit hic commemorare? Lyso quidam mediocris homo conditionis symphoniam idest symphoniacorum gregẽ, habuisse legitur in Cic. Epist. Adolescens nescio quis ex Asia apud A. Gellium memoratur; qui complurcs vtriusque sexus habuerit, voce organisque scitissime canentes. Hinc apud Africanum & Iuuentiũ Celsum I. CC. eæ species ponuntur, in quibus Chorus (symphoniacorum videlicet) vel Comœdi legati fuissent. *De legatis 3.* & in titulo *De Ædilitio edicto.* Milonis etiam illius vxor, quem Cicero defendit, symphoniacos pueros habuit, vt ex illa oratione cognoscitur. Quin immo non deerant Mangones & Vænalitiarij, qui integros symphoniaçorum choros, negotiationis causa pararent, erudirent; ac postea diuenderent: qualis fuit Toranius ille Flaccus, qui suos Augusto Cæsari inter cænam, vt Macrobius testatur, exhibuit. Quid quod hodie insessis à maxime barbaris gentibus Turcis videlicet atque Arabibus temperatissimis prouincijs Græcia, Asia, Syria, Ægypto in maximas angustias vocum electio redacta est? Antiquis enim temporibus plerique musici atque cantores e Græcia atque Asia petebantur: multi ex Syria, atque Ægypto: quidam ex Italia: e Gallia vero, atque Hispania (quamuis primorum Cęsarum temporibus mansuefactæ iam fuissent eæ nationes)

pau-

paucissimi. Sic enim est quod dicitur, *Non omnis fert omnia tellus*. neque Deus Opt. Max. non huic genti propriã quamdam laudem, illi diuersam elargitur. Nimirum Occidentalibus nationibus bellicam gloriam, robur, atq; audaciam dedit: Orientalibus ingenium potius atque solertiam. Vocis autem suauitas & ad canendum aptitudo apud minoris Asiæ gentes, non modo ob luxum atq; diuitias, animorũq. mollitiem, ingeniaque vegeta ac læta, sed etiam propter cæli magnam temperiem, aquarumque bonitatem præcipue excelluit. quæ quantã in eo vim habeat, vnico vobis exemplo patefaciam: ex quo pariter cognoscetis quam diligentes antiqui fuerint in lectisſimis vocibus vndecumq; comparandis. Scribit igitur Vitruuius architectorum eruditisſimus audiuiſſe se ex Maſſaniſſæ Numidarum regis filio, cuius erat hospes, locum quemdam fuiſſe in terra Africa (Zamam discimus ex Plinio) qui eiusmodi fontes haberet, vt qui ibidem procrearentur, voces ad cantandum egregias haberent. ideoque in more hoc positum fuiſſe Zamensibus, vt asſidue catulastros (sic enim loquitur) transmarinos, idest Græcos, aut Asiaticos emerent formosos, & puellas maturas, eosque coniungere; vt qui nascerentur ex his, non solum egregia voce (quod eius aquæ asſiduus potus præstabat) sed etiam forma eſſent non inuenusta; qua non Afri, sed Asiatici excellebant. Similis aquarũ proprietas apud Sabaudiæ oppidum sub ipsis Alpibus positum Laneburgum (neq. enim id illi cælo competere videtur) deprehensa à me est. nam cum eò sub vesperam aliquando perueniſſem, die quodam festo, cum incolæ in templo nescio quas Deo laudes incinerent, mirum in modum canoras voces eos habere animaduerti. Quæ sane eiusmodi sunt vt magnam optimarum vocum copiam, & Græci veteres, & Romani habuiſſe videantur. Hodie vero frequentisſimi quidem cantores hac in vrbe reperiuntur, quis neget? (nusquam enim canendi ars sic viget, aut quæstuosior est) sed ex tanto numero (absit dicto inuidia) mediocri voce sunt sane complures; absolutisſima suauisſimaque omnino perpauci. atque haud scio an Thebarum portas numero æquent. Boeotiarum inquam, non Ægyptiarum, ne forte erueretis. At enim vrgebit me quispiam eâ copiâ Eunuchorum, quam in canendi vsum mirum in mo-

in modum excreuisse hodie videmus, quaque veteres caru isse silentium arguit: magnum quippe ornamentum hodiernis concentibus hinc addi putant. Atqui non desunt magno iudicio viri, qui contra censeant non modicam inde labem ac detrimentum musicæ arti esse conflatum. Primùm enim multo iucundior in vniuersum est mulierum ac puerorum non exsectorum vox, quam eunuchorum: deinde cum plerique tenera adhuc euirentur ætate, qua nondum se naturalis vocis bonitas satis prodere potest; ex eo fit vt veruecum potius multiplicetur cohors, quam bene canentium chorus: tertio id ipsum efficit vt pauci hodie filios suos canendi arte instrui velint: cum enim illinc videant tot eunuchos in odeis regnantes; hinc porro æstiment quã citò acuta atq; incẽtiua puerorũ vox deflorescat; nec diuinare queant an post pubertatẽ immutata, suauitatem habitura sit, non satis operæpretium facturos se putant, si eos edoceri curent. Ex quibus iam liquidò apparet, priscos cantores & peritia simul ac bonitate vocis hodiernis præstitisse. Quod autem tertio loco probandum erat, summam etiam fuisse in eorum cãticis elegantiam ac decôrem, vel ex alijs antiquorum studijs atque operibus, conijcere quis possit. Quis enim paulo doctior ignorat quam studiosi fuerint veteres Græci atque Romani eximij cuiusdam decôris & gratiæ omnibus prope in rebus? quis nam igitur credat à Musis Charitas abfuisse, adeo illis affines atque coniunctas, vt vel ipsa lepôris ac venustatis vocabula e Musarum mysterijs ferme oriantur? Quid enim aliud Eurythmus sonat atque Eurythmia, quam concinnus atq. concinnitas; siue id magis vobis arridet, venustus ac venustas. Hanc, si quid mihi creditis, antiquitatum studiosi summam in operibus priscis deprehendunt: vt in ædificijs, statuis, vestimentis; quæ cum simplicitate quadam, venustatem nescio quam simul adiunctam habent. Quis porro ignorat, quanta sollicitudine & cura in actione cum oratoria, tum histrionica omnem decôris ac venustatis laudem affectauerint? vel vnicus in primo genere Demosthenes; in secundo Roscius documento sit. Quod si in palestræ exercitatione, quæ in viribus corporis præcipue consistit, tantum elegantiæ decorique studebant, vt vel prouerbio id locum fecerit, quid in Musicæ operibus fecisse credemus, quorum maxi-

ma laus in lepôre posita esse videtur? Facile hoc mihi dabitis opinor: alioquin ad germanam eius Poësin prouocabo: præsertim ad elegantissimæ illius Sapphus reliquias; quas vt eximium venustatis specimen, libellus is qui Demetrio Phalareo tribui solet maxime proponit. Quis autem credat talem poëtriam ac musicam non suauissimam quoque ac venustissimam fuisse cantricem? Leue fortasse videbitur vobis quod dicturus sum: dicam tamen nihilominus, vel eorum causa qui grauiores ac leuiores res non suo pondere æstimant. Cantores priscos existimo, cum magnifico decentiq. cultu exornarentur; non squalido obsoletoq. vestitu, vt hodierni symphoniaci solent, nec vt hi in seducto abstrusoque odeo; sed in propatulo; & seorsim sæpius, quam confertim in choro canerent, vehementer incitari consueuisse non modo ad decôrem corporis orisque tuendum (quod nostrorum pleriq. susdeq. habent) verum etiam ad summam artis peritiam cum dulcedine vocis, concinnaq. ecphonesi ostendendam. Vix enim credibile est quo cultu ornatuq. corporis antiqui citharœdi prodire soliti sint. Audite si placet autorem Rhetoricorum ad Herenniũ, qui rem graphice prorsus describit. *Vti Citharœdus cum prodierit optime vestitus, palla inaurata indutus, cum chlamyde purpurea, coloribus varijs intexta & cum corona aurea magnis ac fulgentibus gemmis illuminata, citharam tenens exornatissimam; auro & ebore distinctam: ipse præterea forma & specie sit & statura apposita ad dignitatem: si cum magnam populo commouerit his rebus expectationem, repente silentio facto vocem emittat acerbissimam, cum turpissimo corporis motu, quo melius ornatus & magis fuerit expectatus, eo magis derisus & contemptus eijcitur: ita &c.* Quam in sententiam videre etiam licet quemadmodum Appuleius in excerptis, quæ Florida vulgo vocant, festiue vt solet, citharistriam ornatam describat: alijq. quos aduocare huc supersedeo. Omittere autem non possum quasdam fuisse citharœdici certaminis leges, decôris atque elegantiæ causa inuentas; ac religiose vsque adeo seruatas, vt Neroni quoque eas subire libuerit. nempe vt capillo promisso esset; barba rasa: ne fessus resideret: ne sudorem nisi ea quam indutui gerebat veste detergeret: vt nulla oris aut narium excrementa viserentur: postremo flexus genu, & manu coetum adora-

ret;

ret; & certaminis iudices reuerentissime alloqueretur: vt Suetonius scriptum reliquit. Ex quibus omnibus satis superque manifestum fit, quàm non modo antiqui Musici atque cantores, non incuriosi fuerint venustatis & gratiæ; sed ad miraculum potius hanc partem custodierint: & in superuacuum quoque eorum cura processerit. Superest vt de ornamentis cantuum videamus: quibus opici quidam ac rupices caruisse veteres satis imprudenter existimant. verùm non sic docti ores; quibus vel complura Græca vocabula, quæ omnes eorũ species ac minutias designant, non vsitata tantum; sed cum magna varietate ac solertia usurpata fuisse persuadent. Huiusmodi sunt Plasma, Vibratio, Melismus, Melisma, Prolepsis, Eclepsis, aliaue, quæ à Donio nostro non indiligenter explicantur. in quibus haud equidem dubito, quin sicut proprietate uocabulorum, ac subtilitate discriminum; feliciores nobis extiterunt; usu quoq. fuerint præstantiores. Quod argumentũ qui aspernantur, velim scire an ex Cicerone satis constare putent, non insuetas antiquis fuisse delicatas quasdam uoculas, quas in hodiernis cantibus nonnulli sic demirantur. *Quantò molliores sunt* (inquit lib. 3. de Oratore) *& delicatiores in cantu flexiones & falsæ voculæ, quam certæ & seueræ? quibus tamen non modo austeri, sed si sæpius fiant, multitudo ipsa reclamat.* Quem locum eò potissimùm attuli, vt cognosceretis quantominus corruptum olim quam hodie fuerit vulgi ac multitudinis iudicium; siquidem nunc videre licet, quo crebrius huiusmodi cantuum deliciæ à symphoniacis nostris inculcantur, eò maiores ijs plausus dari; atque illud subinde repeti *Euge* vel σοφῶς, vel *Non potest melius* At enim Eumolpe dices, Audis nimirum ac vides quam tinnulis vibrationibus, quam molliculis plasmatis, quam mellitis fusisq; melismatis Eunuchi nostri formosuli ac venustuli luxurientur! Video nimirum ac rideo. quid enim? tu in eo sitam putas summam musicæ pulchritudinem atque elegantiam? si ita putas, falleris: sed falleris cum plerisque. Quotus enim quisque nouit *quid distent æra lupinis*? Adolescens mihi crede; vel poëtæ potius, *In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.* Atqui hic nulla prorsus ars; sed praua potius atque inueterata consuetudo centergr assatur. dum enim cantores nostri vitare student ru-

dem quamdam cantus ſiccitatem, ac rigorem, eum ita emolliunt ac fruſtillatim,vt ita dicam, concîdunt, vt ferendi non ſint. Quo vitio noſtrates Itali præter cæteros tenentur : qui belli nimirum ac feſtiui ſaperdæ ſibi ipſis videntur ; ac reliquos meras pecudes ac ſtipites putant. In quo merito ſane ab exteris deridentur; qui iudicione an inſcitia? certe eiuſmodi ineptijs parcius indulgent: neque enim id quæro : tantum dico, tam frequentibus prolixiſq. meliſmatis nihil inſulſius, nihil leuius, nihil effeminatius, nihil magis inefficax fieri poſſe. Quam tu quæſo vim vel emphaſin (ſi hoc exprimit illud quod *Aërem* vulgo vocant) aut affectum habere poſſe putas, eiuſcemodi modulationes, in quibus tertia quaque ſyllaba, cantantis vox,repetitis vſque ad ſatietatem ijsdem fere excurſibus, nuſquam conſiſtit ; nuſquam aures implet ; nuſquam vllum concentus ſaporem percipi ſinit: ſed ſaltuatim ac volutatim huc & illuc celerrime ducta, nullum ſui veſtigium relinquit. An hoc canere tamdem eſt, vel cantillare potius, Muſaſq. diſcerpere? Verumtamen ferendę fortaſſe eſſent huiuſmodi deliciæ, ſi in clauſulis ac longioribus ſyllabis, non vbique; ſi in rebus ludicris, non in grauiſſimis; ſi in laſciuioribus carminibus, non in ſanctiſſimis ſententijs; ſi in ſcena,non in ſacris ædibus; ſi in comeſſationibus, non in ſupplicationibus adhiberentur. Illa vero ſpeciatim Meliſmata, quæ eatenus extenduntur, vt vno ſpiritu proferri nequeant; ac neceſſario diuulſa ſint atq. hiulca ; in Mimicis fortaſſe modulationibus, atque agoniſmatis quæ oſtentationis cauſa fiunt, tolerari poſſent; cæterum in ſacris pijſque argumentis;ac ſæpe etiam flebilibus;qualia ſunt quæ Chriſti Domini cruciatibus ac Paſſioni dicantur (dicam equidem quod ſentio; nec ſine ſtomacho)magno ſeculi noſtri dedecore tamdiu tolerantur. Sed totum hoc partim inſcitiæ, partim incuriæ illorum, qui hæc moderandi & corrigendi poteſtatem habent, tribuenda ſunt. *Decipimur* quippe *ſpecie recti*: paucique oppidò reperiuntur qui ſuauitatem à mollitie, artificiũ ab affectatione, varietatem & copiam à ſuperfluitate ſeiungere ſciant. Interim hoc vos habetote, non tantum eiuſmodi Meliſmata nimia prolixitate peccantia, diuulſa, incohęrentia ; earumdemque pericoparum inculcationę fatiſcentia, parui eſſe facienda ; ſed etiam quæ breuiori ambitu

inep-

ineptas quaſdam earumdem phthongorum iterationes habent: nimiamq́. præſeferunt affectationem. Item quæ extra proprios Modorum cardines licentius euagantur: aut ἦθος ſiue proprietatem præferunt ſubiectæ materiæ parum conuenientem. Ea porro cum in Meleſi quadruplex ſit: alia enim Grauia ſunt ac temperata, tranquillaque; quam ſpeciem Græci Heſychaſticã vocant: alia læta atque exultantia; quæ ad Diaſtalticam ſpectant: alia contra flebilia atque mœſta, quæ ad Syſtalticam pertinent: alia concitata ac vehementia; quæ ad Enthuſiaſticam referuntur: ac totidem etiam Meliſmatum genera eſſe poſſint; ſcire velim quiſnam recentium Muſurgorum ea diſcreuerit; qualiaq́. quæque ſint exemplis diagrammatum oſtenderit: aut ſaltem in cantoribus inſtituendis, eiuſmodi differentias ac varietates ſignanter edoceat; quæq; huic vel illi cantico magis congruant indicãdum putet. Sed neq; hæc Melodiæ ſeu Melopœiæ pars tam vtilis ac neceſſaria, à quoquã tractata reperitur. nec ſine ea miſelli cãtores munere ſuo recte atq. ex ordine fungi vnquã poterunt. Age vero exemplis res fiat illuſtrior: quædã Meliſmata reperiuntur, quæ tertios quoſq. phthongos punctis adauctos habent: quæ cum Rhythmũ quemdam exultantem ac ſaltatorium præferant (nec minus enim ad Rhythmum quam ad Melos, quatuor illæ ſpecies pertinent) in grauibus ac ſedatis, multoque magis in flebilibus modulationibus locum habere non poſſunt. Et tamen cuiuſcumque generis Meliſmos & condimenta cantuum ſine vllo diſcrimine à peritiſſimis etiam cantoribus promiſcue vſurpari videmus. Itaque qua maxime in re Neoterici priſcos anteceſſiſſe gloriantur, vereor vt longiſſimo interuallo citra eos ſubſtiterint. Organica vero pars ſiue Crumatica (hæc enim τὸ ᾠδικὸν in ordine ſequitur) video quam accurate à noſtræ huius ætatis artificibus excolatur: minime deſpero tamen perſuaſurum me vobis non minorem habuiſſe veteres huiuſce artis peritiam. Principiò enim ex tribus generibus Inſtrumentorum, quæ nudiuſtertius recenſui, tertium illud in quo ſunt cymbala, nablia, crotala, aliaque eiuſmodi (quod reuera duobus reliquis nobilitate cedit) vix hodie aliquo in pretio eſt: nulla enim huius generis Inſtrumenta habemus, quæ vel paululum operoſiora ſint; vel admodum iucunda: olim vero multo plus

digna

dignationis habuisse; ac suauioribus organis exercita fuisse; præsertim apud nationes Orientales, multa sunt quæ suadeant. Primùm tam frequens illorum apud profanos autores mentio; deinde in Dauidicis psalmis tam honorifica eorumdem appellatio. Assentior enim viro pariter doctissimo atque ingeniosissimo Leoni Sanctio Societatis Iesu, *benesonantium* epithetum nequaquam adscripturum cymbalis fuisse Regium psalmographum, nisi & tractatu operiosiora, & auditu iucundiora fuissent, quam ea quæ hodie alicubi, sed mutato nomine vsurpantur. Vt enim hoc obiter vobis indicem, cymbala sunt quorum speciem expressam videtis apud Laurentium Pignorium in opere antea memorato de Seruis. quales propemodum erant, quibus olim non insuauiter concrepantes audiui nonnullos Gallicarum triremium remiges; non satis memini Massiliæ ne an Telone. Eiusmodi cymbala arguto tinnuloq; ęre constantia *Timbres* Gallice vocant; aliquantoque peritius quam Turcæ sua tractant. Confirmabit etiam, vt spero, hanc meam de pulsatilium Instrumentorum maiori apud veteres præstantia opinionem, Donij nostri opusculum de scabillis: quandocumque lucem aspiciet. Sed ad reliqua pergamus. Duplex considerari potest rei organicæ perfectio; prima in ipsis Instrumentis vti sonora sint; auditu iucunda; pulsatu facilia. secunda in artificum opera atque vsu: qui duabus maxime rebus spectatur; partim excellentia eorum quæ organis canuntur, quæ Græci priuis vocabulis Citharismata, Aulemata, Crumata appellant; nos etiam vnico verbo non inepte *sonate* vocamus: partim manuum agilitate, totiusque oris, linguæ, ac labiorum conformatione priuatim in tibijs. Priori igitur parte quæ ad ipsamet organa pertinet, ad Organopœię examen reiecta, quid de posteriori iudicandum sit, quæso mecum paulisper cognoscite. Cantuum organicorum, tam eorum scilicet quæ fidibus, quam quæ tibijs fiunt, cum tanta sit cum vocali cantu siue Melodico affinitas, quibus coniecturis atque argumentis patefacta est summa huius apud priscos perfectio atque excellentia, ijsdem quoque illorum pulchritudo ac præstantia elucescat necesse est. Cum igitur triū Harmoniæ Generum ac nonnullarum specierum, totq; Tonorum vsurpatio, tantam varietatem ac pulchritudinem veterum Melo-

dijs

dijs conciliauerit; eaque omnia in Instrumentis quoque locum habeant, quis ambigat quæso quin hic etiam egregie illi excelluerint. Nam de diligenti quidem assiduaque exercitatione; quæ vel plurimum habet momenti in psallendi inflandiq; tibias disciplina, eadem hic ratio valet à commissionibus, emolumentis, æmulandique studio ducta, quæ priscos illos citharistas ac tibicines ad perfectionem artis suæ adipiscendam vehementissime inflammabat. Concedo tibi Philopone peregregios psallendi artifices esse quos collaudasti, Maugarium, Rossium, Horatium, Gualterium; aliosque innumeros, qui tota Europa hodie florent. at non minus excellentes fuisse puto Pythagoram Zacynthium, Alexandrum Cytherium, Stratonicum, aliosque complures à priscis scriptoribus memoratos. Nisi forte hos aut hebetiores ingenio, aut manu segniores, aut minus laudis & gloriæ cupidos fuisse existimas: vel ingentibus ijs præmijs, quæ nuper significabam, non satis acui atque elimari hoc artificium potuisse tibi persuades. Quod si tibialis scientia proprie spectatur, Deus bone quantum hic iacemus, atque à veterum præstantia recessimus! Vnum tu, præter Missillium amicum meum scientissime inflexam tibiã, quam Ceraulum voco siue Corniculum, inflantem commemorasti: non dubito tamen alios nonnullos reperiri, & repertos fuisse superioribus annis hac facultate præstantes; vt qui me puero Romæ vigebat maxime, Patauini Episcopi cerauletes. Sed quid tam pauci valent, si cum tot celeberrimis antiqui seculi tibicinibus conferantur? quos nemo sanæ mentis longo interuallo hodiernis præcelluisse negauerit. Pulcherrima quippe meo animo musicæ species non paruo seculi nostri dehonestamento iam ferme ad nihilum recidit. Specimen equidem huius rei nuper cepi hac ipsa in domo, quò tibicinum Romanorum exilem gregem, tam illorũ scilicet qui Arci Aeliæ, quam eorum qui Capitolinæ curiæ subseruiunt, vt eorum experimentum facerem, conuocaui: quibus nihil vnquam contemptius vidi; nec scientiæ minus quam nummorum egenos. Nam cum Diagrammata quædam Gallicarum saltationum ijs apposuissem, facile animaduerti nec seruare numerum, nec satis expedodite Morum notulas percurrere. Demiratus etiam sum minus ijs in vsu esse Rhythmum pedibus moderari:

ri: sine quo vix Numeros exacte sequi vnquam possunt. Sed mirandum non est tam imperitos esse Romanos tibicines: nam & rarissime ad concinendum exercitationis causa conueniunt; nec valde frequenter sacris concentibus adhibentur: & tenui admodum salario autorati sunt. quocirca tota hæc tibicina ars iam ferme hic atque alibi exoleuit. Nam & Florentiæ vbi paucos ante annos Gallo quodam admoderante satis belle exercebatur, nunc valde refrixit: & in Gallia Cisalpina (vbi quondam tibicines magna fama erant) post tot bella ac pestilentiam paucos iam superesse cognoui. In Britannia quidem etiamnum Auletica valde florere dicitur; vnde etiam satis boni cerauli afferuntur (nescio enim quo fato omnis fere cultus ac liberalior disciplina ad Occidẽtem; immo ad occasum properat) sed nequaquam Britannos artifices ad veterum illorum tibicinum gloriam accedere credam; Ismeniæ videlicet, Antigenidę, Pronomi; & qui Alexandrum ad corripienda arma perpulit, Timothei Thebani. Floruit hæc quondam ars cum in Italia, tum maxime in Græcia; præsertim apud Thebanos; immo apud omnes fere non cultiores tantum; sed etiam semibarbaras gentes. De Tuscis quidem nostris memoriæ prodidit Aristoteles, qui omnium prope gentium instituta & mores libris, qui iam non extant, collegit; ad tibias pugnare solitos; & seruos flagris cædere; atq. epulas instruere: vt minime mirandum sit quod nudiusquartus ex Eratosthene, seu potius Athenæo retuli; pugilum etiam certamen non sine tibicinum accentionibus apud eos fuisse celebratum. Illud quoq. vulgatum est apud veteres Romanos non modo sacrificijs ac theatralibus ludis; verum etiam funeribus, nuptijs, conuiuijs, comessationibus, atque omnibus prope in rebus tibias fuisse adhibitas. Adijce quod vsitatum olim fuit symphonia tibiarum in longis nauibus remiges incitari; ipsamq; remigationem regi. quod ex Plutarchi Demetrio, & Maximi Tyrij Dissertatione 21. & Asconij Pediani fragmentis manifestum est. *Symphoniaci* (inquit) *serui dicuntur; per quos remigibus celeuma canitur, & per assam vocem, idest ore prolatam, & vt in Argo naui interdum per citharam.* & Cicero in Verrem *Ab hac muliere præfectus Antonij quidam symphoniacos seruos abducebat per iniuriam; quibus se in classa vti velle dicebat*, Quid enim vobis in memoriam reuo-

care

cem,quod nudiusquartus dicebam Lacedæmonios in aciem prodire ſolitos ad tibiam; cum nulli ſtudio tam attente atque obnixe vniuerſa Græcia incubuerit: adeo vt non puduerit viros ſuarum ciuitatum principes ſerio in ijs exerceri: quod de Thebano Epaminonda & Ptolomæo XI. Ægypti Rege nuper memorabam. vnde tam frequens in Græcorum libris tibicinum ac tibiarum mentio occurrit. Quid quod ſexaginta amplius earum ſpecies apud varios autores obſeruaſſe videor: ex quo non obſcure intelligitur quam crebro in vſu, quantoue in pretio fuerint: &, quod conſequens eſt, quam apte ſcienterque tractatæ. De ſuauitate porro huiuſmodi inſtrumentorum (etſi nonnulli ea non probant; vel quod laborioſa ſint; vel quod à paucis perite tractentur) quid plura dicere attinet? Quis enim eſt adeo ſenſuum hebes, vt ijs vel mediocriter inflatis non capiatur: ſiue dulcem ac ſedatum Pythiarum ſonum requirat: ſiue Choricarum concitatum ac vehementem: ſiue obliquarum querulum ac lugubrem: ſiue inflexarum patheticum ac flexanimum: ſiue Gallicarum tinnulum atque acutum. Nec id mirandum: nam ſi ea præcipue laudantur inſtrumenta, quæ humanam vocem propius æmulantur, multo præſtãtiores tibiæ ſunt quam inſtructa fidibus organa. Non eo inficias in conclauibus clauſiſque locis neruos quam tibias iucundius audiri. at in propatulo apertiſq; ſpatijs ac diſtantibus,iucundiores tibiæ;& teſtimonio etiam Ariſtotelis ad cõmouendos animos haud paullo validiores. Quantum ad me attinet, nullum ego concentum ſuauiorem fieri poſſe puto quam choraulorum, ſi à peritis, atque vt opus eſt ſcienter inflentur:nocturno præſertim tempore, cum omnia ſilent; atq; e longiori diſtantia. Nimirum hic maxime cantus cæleſtes illos beatarum mentium choros meo animo videtur imitari: miroq. quodam ac prope diuino dulcedinis ſenſu auribus illabi: &,vt memet vobis aperiam,multo is mihi ſuauior, gratiorq. videtur,quam electiſſimum quoduis Scoliaſma à quamlibet egregijs ſymphoniacis decantatum. Sane diſſimulare vobis non poſſum quam ægre feram hoc genus organi hodie propemodum exoleuiſſe. Nam ſi quis illud non magnæ vtilitatis deputat, quòd Phyſaulorum tanta ſit copia & celebritas, minime is mecum ſcilicet ſentit. cedò enim quam decenter in ſacris ſupplicationi-

bus, quæ agendis Deo gratijs in publica lętitia fiunt (alia enim ratio est lugubrium ac tristium) & reliquis eiuscemodi solemnitatibus, festisq. triumphalibus; vt in Principum peregre aduenientium, vel redeuntium occursibus, vsurparentur? Quid nuper, cum tot ignium ac luminum sumptuosissima spectacula ob Cæsaris nostri electionem magnificentissime pluribus in locis hac in vrbe ederentur, quam decênter, quantaque omnium voluptate e pergulis ac mœnianis earum Domuum, ante quas festi ignes succêdebantur choraulorum symphoniæ audiri potuerunt? Cardinalium videlicet Sabaudi, atque Aldobrandini; ac duorum Oratorum Cæsarei & Hispaniensis; necnon Motmanni Sacræ Rotæ Auditoris Germani. Atenim pauci reperti fuissent tibicines qui huic suf ficerent muneri. & hoc ipsum me angit ac torquet auleticam disciplinam huius seculi (quod florentissimum plerisque videtur) incuria, & neglectu ad tam paucos esse redactam. Verumtamen fingite nnnc animo peritissimos atque exercitatissimos artifices; & choraulos egregie bonos, electissimosque; eosq. in plures classes secundum potiores ac genuinos Modos, & Harmoniarum species dispertitos; deinde nunc hos nunc illos permutatis apte vicibus concinentes; quid in toto Musicæ regno admirabilius, quid diuinius animo concipere possemus? An simile quidquam ab hodiernis concentibus expectabimus? Iurare ausim raptum iri extra se audientium animos, si tale quidpiam exaudiatur. Nemo vestrùm opinor expertus est quo voluptatis sensu perfundatur, siquando Missillius noster corniculo suo cum alijs vocibus modulatur: quid putatis fore si discretis in tres vocum gradus ceraulis, quinq. peritissimi artifices ijs inflandis conspirent. caue enim Philopone credas, quod non ita dudum mihi dicere visus es, nequaquam id fieri posse; cum netodiæ tantum ceraulus inseruiat. Possunt enim ijs quæ nunc sunt in vsu corniculis medias voces tuentibus, alia exiliora compingi; quæ netodiæ aptentur & acutius sonent: aliaque rursus maiori forma grauius resonantia. Immo tres diuersos ceraulorum gradus à multis fabricatos scio (& autores extant qui eorum figuras exhibeant) quorum succentiui siue grauiores à reliquorum specie nonnihil discedunt: duplicem enim habent flexum instar litteræ S: quibus si in grauiorem partem præterea adiun-

iunxeris eum quem Serpentem appellant (Streptaulum ego vocare soleo) quatuor habebis ceraulorum differentias: ex quibus concentus bifariam dispertiri satis apte poterunt. Nam siue minimum atque acutissimum detrahamus, reliqui tres Tono concinent Dorio, vel Phrygio, exempli causa: siue Streptaulo ablato, tribus alijs vtemur, Hyperdorio, siue Mixolydio: aut certe Hyperphrygio. Cur autem vix in vsu iam sit grauior ea corniculi species, quæ in modum S litteræ conformatur, si quis interroget id ex eo fieri dicam quod nonnisi vehementi inspiratione inflari potest: quod etiam acutioribus ceraulis euenire dicunt. Quocirca cum eiusmodi organa per quam laboriosa sint, validiores pulmones requirunt. Sed nihil est quod non industria & sumptu effici possit. velint modo Principes huic studio incumbere: non hęc tantum; sed & aliæ difficultates superabuntur. Non meministi Polyæne quid Iulius Pollux de Herodoro quodam Megarensi tubicine obiter memoret? De eo nempe (*subdit Polianus*) qui duabus simul maximis tubis inflatis, horrendum adeo edebat clangorem, vt iuxta eum cõsistere nemo posset: nec mirum; statura enim fuit procera; quatuor nempe cubitorum; & corpore robustissimo: adeo vt senos panis chœnices in dies singulos: carnis viginti pondo esitauerit: vini congios binos ebiberit; &, vt Herculem credo imitaretur, leonina pelle amiciebatur; super vrsinam cubabat. Notabile porrò est quod de ipso non Pollux modo, sed Athenæus narrat, Demetrium illum, qui ab expugnandis vrbibus Poliorcetę cognomen inuẽnit; cum Argos oppugnaret, ingentemque quamdam machinam, quam à se inuentam Helepolin vocitauit, mœnibus admouere, quamquam maximo conatu militum non posset, Herodorum hunc acciuisse: qui continuò duabus illis suis giganteis arreptis tubis, cum eas vno spiritu animasset; tantum vigoris atque alacritatis vrgentibus machinam inspirasse, vt quò volabant eam propulerint. Qua ex historia (neque enim fabula est) perbelle conficere potes o Charidore, qui antiquitatis patrocinium præfracte susceperis, cantores priscos non Musarum modo cultores; sed Herculis quoque æmulos fuisse. Et ego (*inquit Eumolpus*) hodiernos dicam non Veneris tantum asseclas esse; sed & Martis imitatores. Recte (*inquit Charidorus*) dicas etiam licet

ex Mercurio Venereque conflatos, vt eorum venuſtatem ac ſoler tiam vno verbo ſignifices. Sed caue ne ad muliebrem prouocem ſexum. idem enim Athenæus paulo poſt ex Poſidippo meminit Aglaidis cuiuſdam tubicinę, quæ in magna illa pompa quæ Alexandriæ primùm acta eſt, magnifice ac pompatice prorſus induta, ingentemque criſtam capite geſtans tubam inflauit. quam vt bene maſculam & fortem ſciatis, & tamquam Herodori illius æmulam, atque diſcipulam; duodecim pondo carnium quotidie vorasse: panis quatuor chœnices: vini congios ſingulos hauſiſſe idẽ Athenæus teſtatur. *Cui lenìter arridens Philoponus*, Euge (*inquit*) egregia Heroina! *Et Charidorus*, Nuncubi tam ſtrenuas mulieres tu mihi hodie reperies? In Patagonum fortaſſe regione (*ſubdit Polyęnus*) vbi fœminæ ſunt e giganteo genere; ſi verum narrant Hiſpani, quæ pugiones deuorant, enſeſque deglutiunt. Sed omiſſis iocis, cedò quid attinuit Megarenſis Herodori meminiſſe? Vt in animum inducamus noſtrum (*respondit Charidorus*) hodie etiã ſi perquiſitio fiat, reperiri homines poſſe firmorum laterum ac faucium, qui, ſi non duas giganteas tubas, at certe aliquanto maiorem vulgari ceraulo commode inſpirent: qui ſane haud paulo exactiorem ſuauioremque hypatodiam præſtabit; quam ductilis hæc tuba: quæ vicariam illi operam præſtat potius quam ordinariam; & vix ad vnguem cum ceraulis conſonare poteſt: cum diſficile admodum ſit eatenus mobilem ipſius partem producere ac reducere (in quo Aneſin atque Epitaſin fieri non ignoratis) vt certum ad limitem vſque congruat; nec perſæpe vel tantillum diſcrepet. quapropter nunquam fateor eiuſmodi organum probare potui. præſertim cum præcipuum illud quod huic Inſtrumento ineſſe videtur, vt cum plaſmate in eo cani poſſit, minime videam vſurpari. *Hic Eumolpus*, Antequã vlterius pergas, expone quæſo nobis quid Gręcũ hoc vocabulũ in re noſtra ſignificet. *Et Charidorus*, Plaſma (*inquit*) antiqui muſici ac rhetores vocabant (vt videre licet apud Quintilianum) velocem quamdam vocis flexionem, quæ in continua eius intentione, vel remisſione auditur; quam ἐπίτασιν atque ἄνεσιν Græci vocant: quæ non modo in hominum loquela circa ſyllabas acuto accentu inſignitas exauditur; ſed etiam in ijs organis fieri poteſt quæ voces non habent certas

actuq;

actuque diſcretas: quales ſunt panduræ tetrachordæ; & pandurium minuſculum; quorum cubitus ſiue manubrium iugamentis diſcriminari non ſolet. Quæ vocum flexiones, licet à cantu vehementer abhorreant, vt Ariſtoxenus docet, ſi ſolæ nimirum adhibeantur, tamen ſi parce ac modice fiant; puta intra ſemitonij ſpatium, molliorem ac dulciorem cantum efficiunt: eumque quodãmodo condiunt; præcipue incipientibus ac deſinentib. phthongis: naturam enim maxime imitantur; quæ ad extrema per media libenter progreditur. Quocirca in Panduris hexachordis; quę voces habent iugamentis diſtinctas, cum non facile plaſma adhiberi poſſit, tamen in arculi ductionibus ſimilitudinem quandam illius referunt; cum paulatim neruum vehementius pellunt; ac rurſus, vbi ad ſummum vigoris peruenerint, ad leniſſimum paulatim redeunt ſonum. Plaſmatis quoque quædam ſpecies eſt, qua peritiores nonnulli cantores, dum cantici alicuius membrũ quodpiam auſpicantur, ab eo qui notatur phthongus, trihemitonio inferius incipientes intermedias voces celeriter tranſeunt; nõ quidem continua epitaſi, ſed ſine illarum repercuſſu: vt in ſimpliciſſima inflationis ſpecie tibicines faciunt. quorum exercitatiſſimi an dicto plaſmate in tuba ductili, ceraulo, & choraulo vtantur, definire certo non poſſum: hoc tantum dico veteres in poſtrema ſpecie (quam Germanico vocabulo *pifferos* nunc vocant) poſt Antigenidam vſurpaſſe: quod Plinius ex Theophraſto tradidit, de tibiali arundine tractans: vbi illud etiam innuit apertiores fuiſſe lingulas: quibus tibiam inflantes, ſonos inflectebant. Quod artificium ſi nondum, vt videtur, noſtris artificibus innotuit, non modica in re ab antiquis certe ſuperantur. De reliquo cum tubicinas olim, & quidem illuſtres extitiſſe oſtenderim, non nimis operoſum erit opinor tibicinas aliquot priſcas producere. Iuuat quippe earum quoque meminiſſe; vel quod non paucæ vt tubam, ita tibiam tractauerint; ſed plurimæ, ac præſtantiſſimæ huic organo operam dederint: vt Lamia illa quæ Demetrio Poliorcetę in delicijs fuit: vt aliæ multæ, quas Lyſander Lacedęmonius captis Athenis eo adegit vt ſimul concinerent, dum mœnia illius vrbis diruerẽtur: vt ex Plutarcho cognoſcimus: vt alię cõplures veterib. memoratæ: quas ſciens omitto; ne vos id diſcuciet quod in hodier

nis

nis mulieribus nihil simile ostendere potestis. Sed de organica satis. proximum est vt Semæographiam veterem cum hodierna conferamus. Notum vobis esse opinor antiquos Græcos; illorũq; exemplo Romanos etiã nostros, quibusdã Notulis ad perscribẽdos cantus vsos fuisses, quas Diagrãmata vocabant: quòd ex ipsismet alphabeti Græcanici litteris, multifariã tamẽ variatis, constarent. Ea cũ essent dispertita, vt ex Alypio Græco scriptore discimus, per omnia tria Genera, & quindecim Tonos, bina singulis cuiusq. systematis phthongis, siue chordis, assignabantur: nam alterũ quidẽ Dictioni idest carminibus, eorumque syllabis superponebatur; vt esset indicium qua τάση siue sonitu cani deberent: alterum supponebatur; vt Crusin siue organi sympsalma, hoc est præcipuos infimosq. vt opinor, hodieq. fit, eius phthongos, ostenderet. Habebant etiam quasdam alias notulas e lineolis multipliciter inter se iunctis; quibus temporum spatia numerosque indicarent: quas pari ratione vnicuique syllabæ superposuisse videntur. Ad discriminandas vero Baseis siue Rhythmorum mensuras ac percussiones, punctis vtebantur: quæ quibus erant syllabis, phthongis, notisque suppofita, in eas Arsin incurrere innuebant. Quæ omnia Anonymus sed antiquus Bibliothecæ Vaticanæ scriptor, non obscure significat. quem proculdubio non viderunt ij, qui nulla alia temporum signa habuisse priscos musicos credunt, præter vulgatum illud in communi loquendi vsu longarum breuiumque discrimen. Hunc Notandi morem, si in vniuersum recentiori præferam, profectò amens sim; ac nimius vetustatis admirator: neque est ingenuitatis meæ dissimulare, quodnam quidque sine vllo partium studio, mihi maxime placeat. Aio igitur generatim hodiernam methodum mihi potiorem videri: neque non propterea vetustam rationem suas habuisse quasdam proprias commoditates. Principiò enim totus iste Notularum ascensus atq. descensus mirifice adiuuat incinentem; & quasi manuducit ad acutiores grauioresque phthongos, quatenus opus est, enuntiandos: deinde ipsimet linearum ductus satis belle animo suggerunt neruorum in organis dispositionem, communisq. systematis chordas: tertio nihil aptius fieri potuit, quam vt ijsdem signis, & temporum longitudo, & altitudo sonituum designaretur: atque vna eadem-

que

que notula; ſed nunc altius, nunc demiſſius poſita, Modis, Numeriſque ſubſeruiret. Quarto vtiliſſimum hæc ratio habet vſum, in Concentibus potiſſimum multarum Partium vt vocant, aſpectui ſubijciendis; præſertim vbi Homophoneſes, ſiue, vt vulgo dicunt Fugę, Imitationeſq. vſurpantur: adeo vt ſine his lineis vix exerceri poſſe videantur. Itaque ſi ſemel ſtatu imus veteres ijs caruiſſe, eò ferme inducor vt credam in vocum humanarum concentionibus, parum, vel nihil prorſus vſitatos olim fuiſſe eiuſmodi luſus atque inuentiunculas: Organicorum quippe melorum ſiue crumatum alia ratio eſt: longa enim adſuetudine pſallendi tibijſq. canendi potuerunt eas etiam frequentare. Cæterum quatuor hæc potiſſimum aduertere vos hic velim. Primum antiquam illam rationem id præcipue commodi habuiſſe, quòd modulata carmina multo anguſtius ſpatium occupabant: quæ res magnum nonnũquam commodum præſtat: exempli cauſa in pronunciandis e ſcena tragœdijs, ſiquid aliquando geſtant actores, quod iuuandæ memoria gratia deſcriptos cantus clam ſpectatoribus continere poſſit: vt in fictorum iaculorum latioribus cuſpidibus aliquando fieri vidi. Secundo ſi ad probe intelligendam hodiernæ ſemæographiæ ſeu tabulaturę rationem tot illas ac pene innumeras figurarum ſpecies, regulas, obſeruationes neceſſe ſit addiſcere, vt multi ſtultiſſime ſibi perſuadent, prope eſt vt antiquam illam pręferendam putem. Tertio ſecundum veterem methodum multo compendioſius potuiſſe, vt mihi quidem videtur, pueros olim progymnaſmatis operam dantes teretiſſare, ſiue progymnaſticis ſyllabis quoſcumque cantus emodulari, quam iuxta hodiernam rationem, plures quam neceſſe ſit ſyllabas e Guidoniano ſyſtemate vſurpando, nullaque diagrammata ſingulis lineis earumque interſtitijs apponendo. Quarto diuerſitatem hanc Clauium & ſuperſtitioſum hunc morem diagrammata initio lineamentorũ omittendi, tantum habere obſcuritatis & confuſionis, vt multum laboris, temporis, ac moleſtię miſellis pueris ante deuorandum ſit, quam ptompte atq; expedite omnes phthongos pronuntiare poſſint, ac τερετίζειν: adeo vt pauciſſimi cantores reperiantur (o magnum hodiernę muſicę dedecus!) qui per omnes claues canere ex improuiſo audeant. Quod malo equidem imperfectioni huius ſemæogra-

meographiæ tribuere quam cantorum inertiæ, Quæ omnia multo vobis liquidiora erunt, cum Donij nostri siue Latinum, siue Gallicum σύγγραμμα inspexeritis: vnde etiam manifestum fiet opinor hodiernam semæographiam nonnihil immutatam, iuxtaque veterem modum priscumque Græcorum systema concinnatam, duplo saltem faciliorem aptioremq. futuram. Sed dabo tibi Philopone (vide facilitatem meam) antiquam semęographiam hodiernę vt nunc est collatam deteriorem esse: quamuis refragari videatur Zarlinus vester: qui cum hodiernis Græcorum musicis notis (quę tamen longe concedunt antiquis)omne cantionum genus expeditius exprimi posse putet,quam vulgaribus nostris;quid de ijs iudicaturus fuerit vos ęstimate:ac simul quantum huic causę fidam agnoscite. qui cum tanto suffragio hac in disceptatione optimo iure vti possem, abstinui. Etsi igitur tamquam subductis rationibus hac in summa, nos Veteratores reliquamur, vides tamen Philopone quantum adhuc intersit vt nobiscum vos Nouatores paria feceritis. Iam vero suo se nobis loco (idest quintodecimo gradu) symphoniurgia offert: in qua pręcipue Nouatorum (& si submolestum est hoc nomen) Recentiorum desudat industria. immo hanc solam plerique,vt nudiusquartus dicebam,Theoricam musicam nuncupant: etsi non magis ad Theoreticam partem pertinet, quam in ędificandi facultate Architectura. Huius pręceptis ac regulis omnes fere Recentiorum referti sunt libri: nemo enim ferme est qui non eamdem brassicam ad satietatem, immo ad fastidium ac nauseam, sępius recoquat: vt iam pudor sit easdem Nenias toties recantare. Contra de hac veterum mirum silentiũ; vt ne verbum quidem de contexendis concentibus apud illorum quemquam, quorum quidem scripta constent, appareat. Quod quale sit,atque vnde oriatur inuestigemus, si placet. Multa sunt in communi hominum vsu hodie vulgata atq; protrita, quę cum olim etiam exriterint,nulla tamen eorum apud priscos autores mentio extat. Nam ecce Morbilli & Varioli qui vocantur (pueriles nempe morbi,quorum nemo fere expers est) in veterũ medicorum scriptis non reperiuntur memorati: licet sub exanthematum specie ac vocabulo sint qui putent à Gręcis comprehensos. Sed certe, cum Varioli saltem, non leuiter ęgrum afficiant,

ac mi-

ac minime periculo vacent; ac propterea propriam curam, cu rationemque deſiderent; atque e menſtrui ſanguinis reliquijs, vt opinio eſt, effloreſcant; nec idcirco ab ijs fuiſſe veteres videantur immunes; admiratione non caret tam pertinax in re tanta, ſilentium. Sic minus equidem miror nullam apud priſcos muſicæ ſcriptores mentionem fieri ſymphoniurgiæ, aut quocumque alio nomine hoc artificium appellauerint: prȩſertim cum nec ſatis multi illi ſint, nec prolixi admodum operis: vtpotè qui non Muſicam totam, ſed Harmonicam fere partem exponant; ad quam proprie ſymphoniurgia non ſpectat. Deinde contrarium prorſus ipſis & nobis eueniebat. illi non in muſica ſolum, ſed & in alijs facultatibus ſcientiam potius ac theoriam; nos ex aduerſo magis praxin; atque effectionem in pretio habemus. Quocirca cum Archimedes non minus bonus fuerit Mechanicus, quam Geometra; de mechanica nullos, de geometria multos atque egregios libros reliquit. Scitum etiam eſt diuinum illum Platonem ſcientiam & cognitionem rerum haud paulo prȩſtantiorem manuum opere ac peritia, quam ipſe χειρουργίαν vocat, pronuntiaſſe. quod tum in Dialogo de Philoſophia (qui etiam Amatores inſcribitur) tum alijs ſuis libris aperte profitetur. Quid quòd multæ artes, quo magis protritæ ſunt atque vulgares, eo pauciores reperiuntur qui operæpretium putent eas in litteras mitti. piſtorum enim ſiue panificum opificium vnum eſt ex maxime neceſſarijs, atque vbique fere vigentibus: & tamen cum multis prȩceptis conſtet, nec pauciorum obſeruationum cautionumque indigeat, nullus extat, quod ſciam, ſcriptor Italice, Gallice, & Hiſpanice, qui ſeorſim ſaltem hanc tractationem peregerit. quamuis in abſtruſioribus libris rimandis; & in Indices referendis ſatis diligentem operam impenderim. Quod conſimili ratione priſcæ illi ſymphoniurgiæ, ſeu muſurgiæ eueniſſe crediderim: præſertim cum eiuſmodi diſciplina ſit, quæ opere atque exercitatione potius, quam præceptis & ſubtili quadam indagine conſiſtat. Nam etſi in Recentiorum libris complura eiuſmodi præcepta aceruatim congeſta reperiuntur, ſi verum tamen Philopone fateri vis, pleraque eorum nec conſummatiſſimi quidem Muſurgi mente ac memoria comprehenſa tenent. Nam potioribus quibuſdam, & capitalioribus

Q exce-

exceptis,reliqua exercitatione potius ac longa componendi conſuetudine perdiſcuntur, quam e commentarijs muſurgorum. Mitto quòd eius doctrinæ maxima pars ad ſymphonias potius Inſtrumentorum;aut humanarum etiam vocum, ſed ſine vlla ſermonis ac ſententiæ efformatione teretiſſantium (in queis vnica tantum delectatio ſine vlla affectuum imitatione requiritur) quam in concentibus hypotheſin aliquam ac ſententiam, ſiue metrice, ſiue etiam ſoluta oratione continentibus : in quibus non modo minutiores eæ regulæ ac præceptiunculæ non obſeruantur; ſed affectuum ſententiarumq́. exprimendarum cauſa, multæ etiam diſſonantiæ, aliaq; communibus regulis aduerſantia,non abſurde vſurpantur. Atenim excogitarunt etiam tabulas ad quas in ſingulis ſyncruſibus quiuis nouitius tiro recurrens, emendate, hoc eſt ſine diſſonatiarũ vitijs,componere poſſit. cuiuſmodi ſunt apud Zarlinum Inſtit. par. 3. cap. 48. Quadriciniorum Regulæ, De Vniſono Regula ptima. *Si Netodus vniſonat cum Meſodo grauiore Hypatodus autem ternaria diſtabit ab eodem grauiore Meſodo, Meſodus acutior Diapente vel ſenariam efficiet ſupra Hypatodum.* Secunda. *Sin autem Hypatodus Diapente diſtabit ſub grauiore Meſodo Acutior Meſodus ternaria vel denaria diſtabit ſupra Hypatodum*: aliaq́ .eiuſdem generis. De qua methodo prius hoc ſtatuo eam eſſe vſque adeò tædij moleſtiæq́. plenam, vt vix vllus tam patiens & ſtudio muſicæ flagrans tiro reperiri poſſe videatur, quod paulo ante dicebã,qui memoriter eam cõprehendere velit; atq́. illuc meditationes ſuas redigere: deinde inſcitiam atque ἀταξίαν ſummam præferre. Neque eſt quòd ſupercilium adducas Philopone: ſtatim enim iudicabis iure ne an iniuria id affirmem. Vera atque emendata ſymphoniurgiæ methodus (qua veteres illos magiſtros vſos fuiſſe conijcio) in Diuiſione τῆς Diapaſon fundari debet. quod verum ac ſolidum eſt omnium concentuum, ac totius muſicæ fundamentum. Finge porro me magiſtrum eſſe; te vero Eumolpe diſcipulum meum: primum ego tibi demonſtrarem quot modis Diapaſon diuidatur; nempe tribus: primo in Diapente ac Diateſſaron: ſecundo in Ditonum ac Senariam minorem: poſtremo in Trihemitonium ac Senariam maiorem. Duas autem illas Senarias nihil aliud eſſe quam Diateſſaron alterutri Ternariæ adiun-

iunctam: quæ,siue maior est, Senariam maiorem efficit: siue minor minorem. tum adderem etiam duas illas Ternarias coniunctas τὴν Diapente conflare: seu potius Diapente in eas resolui: indeq; effici vt Diapason interuallum vnica syncrusi in tres tantũ consonantias diuidi possit:geminas videlicet ternarias,ac diatessaron; nec plures quaternis vocibus recipere: cum interualla vno semper pauciora sint quam illorum termini siue voces. Adijcerem postea hanc eamdem diuisionẽ atque syncrusim sexies variari posse: tradita etiam vniuersali formula variationum ex arte combinatoria si velles. Nam cum Diatessaron vno ex his locis statuenda necessario sit, summo, medio, infimo; eique alterutram ternariam superponi vel subijci; sequitur nullam aliam præterea permutationem effici posse. atque hæc omnia exemplis præsenteque palimpsesto manifestiora facerem. Ostenderem postea ampliora quam Diapason interualla nihil aliud esse quam repetitiones eorum quæ intra illam sunt: vt Numeri, qui denarium excedunt, inferioribus respondent; vndecimus primo; duodecimus secundo; & deinceps: sic octauam vocem æquipollere primę, (& consequenter Diapason vnisono) nonam porrò secundæ: deinde decimam tertiæ; ac propterea Denariam consonantiam Ternariæ: quæ prout maior minorue est, tanta etiam Denaria efficitur. Atque cum hæc prima sit supra Diapason consonantia, si concentus termini intra hunc limitem consistant, pentadicũ eum effici posse: scilicet ex quinque Partibus vt vocant constantem: eodemque ordine vsque ad integram Disdiapason (quæ veteris systematis mensura erat) procederem: singillatim ostendens quotcumque additis consonãtijs,totidem adiungi posse Partes siue Voces diuersas: eamdemq. rationem esse de vlterioribus interuallis Disdiapason excedentibus: siue ordinalibus numeris, puta quintadecima, sextadecima, & cæteris, siue ipsis consonantiarum nominibus indicentur;exempli gratia Ditono,vel Trihemitonio Epi disdiapason, & similibus. Quibus vel rudi Minerua designatis, ostensaque vi ac proprietate τῆς Pseudodiatessaron ac τῆς Pseudodiapente;siue Tritoni,falsæque quinariæ, exponerem deinceps quæ consonantiæ proxime copulari possint: nullæ videlicet eiusdem generis; sed qualescumque aliæ, quæ non modo diuersæ sint,

quamuis pro veterum conſuetudine indiſcriminatim ſecundos ac tertios accipere poſſemus. Notum enim eruditis eſt Pantomimos olim Hiſtrioniam cum ſaltatoria miſcuiſſe: atq. vtrobiq. admirabiliter excelluiſſe Quare non eſt cur tantopere vterq. veſtrùm Muſicæ atq. Hiſtrioniæ commercium expaueſcat; ac propterea elegãtiſſimam hanc partem à profeſſione veſtra abiudicet: præſertim cum honeſtiores multi hodie huic ſtudio dediti ſint; vt olim in Græcia, ſic nunc in Italia, Hiſpania, Gallia, Britannia: contra quam apud Romanos fiebat; Quo magis non tolerabile tantum; ſed & laudabile mihi videtur iuuenũ illorum inſtitutum qui Theatralem ac Scenicam artem Muſicæ illecebris atq. ornamentis gratiorem efficere nunc Venetijs ſtudent: animati credo eorum Dramatum exemplo, quæ à Principibus viris cum modulatione & cantu ad morem veterum magnifice exhibita, Florentiæ primum mox Mantuę, Parmæ, atque in hac ipſa Vrbe incredibili plauſu excepta ſunt. Et quamquam ſui quęſtus cauſa oppidatim artificium ſuum, additis etiã machinis, luculentoq. apparatu circumlaturi ſunt, vt aiunt; laudandum nihilominus eorum conſilium eſt: ſiquidem pro indoctis hiſce atq. inſulſis comœdijs, quæ paſſim ſcenam occupant, lautius aliquanto ac ſolidius oblectamentum ingerent per hilariores dies ſplendidis Italiæ ciuitatibus: ac triſtitiam ſeculi nonnihil detergent: præſertim ſi rite atq. ordine res ab ijs adminiſtrabitur: atq. eiusmodi fabulas edent, quę nõ tam nouitate argumenti, quam decôre atq. ornatu eniteant: nec carminum elegantia aptaq. modulatione deſtituantur: iuſtaq. ſint magnitudine; hoc eſt nõ nimis contractæ; quales initio exhibitæ ſunt: aut iuſto prolixiores, vt ea quam noſter ille aretalogus ludis Delphini natalitijs exhibuit: nec vnicam tantum multoties iterandam, ſed ternas ſaltem, quaternasque condiſcant. Quibus ſi acquieſcere poterunt, non imperitorũ dumtaxat; ſed elegantiorum etiam atq. eruditorum ſuffragia plauſuſq. elicient. Sed hæc obiter, ac per tranſennam dicta ſunto. Iam vero vt Hypocriticam aggrediar; priores duas eius partes, non grauate miſſas facio: cum alteram quidem (quæ ad oratores pertinet) quam diligenter antiqui coluerint, coniecturam facere poſſitis multis ex autoribus: præcipue vero ex Ludouici Creſſolij Soc. Ieſu eruditiſſimo elaboratiſſimoque opere Vacationum Au-

tumna-

tumnalium; tametſi Rhythmum ipſum vix leuiter perſtringat: alteram tum demum adumbraturum vobis me ſperem, cum noſtri illius ſodalis Rerum Theatralium commentarius exibit lucem. Igitur Orcheſticam ſolam, quæ tertia erat, ad examen reuocabimus. De cuius antiqua præſtantia coniecturam facere ex eo primum poteſtis, quòd multi atque inſignes ſcriptores de ea vel ſpeciatim ac ſeorſim, vel coniunctim ac generatim cum Hypocritica diligenter commentati ſunt (quod Lucianus alijque teſtantur) vt magnus ille Ariſtoxenus de Tragica ſaltatione, quam Emmelian vocabant: vt Ariſtocles; quem de choris complures ſcripſiſſe libros ex Atheneo memorabam: vt is, quem dixi Lucianus ſingulari libro ad eam rem dicato, qui ſolus ſuperſtes eſt: vt alij quorum nomen vetuſtas obliterauit. Hodie vero, etſi nonnulli eidem huic argumento manus admoliti ſunt; nihil fere niſi valde tritum ac vulgare protulerunt: vtpote rudes atque ineruditi homines: & in ipſo tantum opere ac ſaltandi actu exercitati. Secundo ex compluribus ſaltationum ſpeciebus ac nominibus, quę apud Græcos ſcriptores, pręcipue grammaticos memorantur: nonnullæque etiam deſcribuntur; vt Carpæa quæ dicebatur, apud Xenophontem lib. 6. De Cyri expeditione. Tertio quod ſicut ex ea diuerſitate inſtitutorum, morum, atq. linguarum, quibus ij populi vſi ſunt qui in Græcorum gentem coaluerunt, vel ipſis longo tempore paruerunt, probabili coniectura Donius noſter collegit magnam inde varietatem extitiſſe in cantibus ac meleſi; ita etiam in Orcheſtica facultate contigiſſe conſentaneum eſt: præſertim cum Orientales illos populos agilitate corporis, animique alacritate, hodie etiam quantumuis barbariæ ſitu, ac veterno fœdatos, præſtare videamus: vt Syros, Ægyptioſq.: multoſq. Græcorum populos, & alijs ſaltationum ſpeciebus, & armatis potiſſimum acri ſtudio incubuiſſe ſciamus: vt Arcadas, Spartanos, Cretenſes: qui etiam nunc pyrrhichæ quamdam ſpeciem impenſo ſtudio exercere feruntur; pręſertim qui ſupra Sphachiam accolunt montani homines atque agreſtes. Quam meam coniecturam valde confirmant ea quæ de nonnullis Americanorum ſaltationibus choreiſque narrantur: qui quamuis plane rudes ac moribus inconditi ſint; addo etiam conſtitutione corporis vt plurimum phlegmati-

ca; nec vllo modo cum veris atque Orientalibus Indis, nedum cũ Græcis Syris atque Ægyptijs comparandi, eximiam & mirandam in ijs concinnitatem, ob diutinam videlicet ac pertinacem exercitationem, ostentant. Quarto cum multæ sint saltationum formæ ac diuersitates; aliæ nempe motoriæ, aliæ statariæ, aliæ sedatæ, aliæ laboriosæ, aliæ simplices, aliæ armatæ, aliæ quæ pedes tantum & crura figurant, aliæ quæ etiam manus & brachia varijs gestibus formant, aliæ quæ totum corpus mirabili varietate flectunt versant distorquent, aliæ quæ actuosis gestibus omnia pene solertissime imitantur; vnde chironomiæ lex & Pantomimorum orchemata fluxerunt; cum tot inquam sint, vel potius fuerint, earum varietates & gradus, hodie dumtaxat simpliciores, leuisque negotij vsurpantur; ab honestioribus præsertim hominibus. Nam quæ apud rusticos vigent, laboriosæ magis aliquantò sunt; sed inconditæ prorsus, atque inelegantes. olim vero Deus bone quanto studio, qua curiositate, qua diligentia, qua æmulatione, saltandi artificium ac disciplina effloruit! Vix equidem credo vllam Musicæ partem ab antiquis Græcis diligentius excultam fuisse. Adijce quòd nihil frequentius fuerit in veterum Ethnicorum festis, sacrisque solemnibus, quam multiplices ornatissimisque chori: vnde professionis istius vetusta dignitas satis elucet. Mitto Lacedæmonios modulato ad tibiam gressu in aciẽ processisse, vt antea diximus: tres præcipuas Dramatum species Tragicam, Comicam atque Satyricam, conuenientes ac proprias habuisse totidem saltationum formas Emmeliam, Chordacem, Sicinnidem: nobiliores etiam pueros diligenter eam exercuisse: vnde legimus apud Suetonium triumphalibus C. Cæsaris Dictatoris ludis Pyrrhicham desaltasse Asiæ Bithyniæque principum liberos. nihil frequentius in veterum cuiuscumque generis libris occurrere quam Saltatorum ac Saltatricum, Ludionum Thymelicorum ac Pantomimorum nomina: coronas, statuas, cæteraque præmia atque honores ipsis delatos; non antiquioribus tantum seculis; sed etiam postea Christianis Principibus Constantinopoli regnantibus: multos Romanorum proceres lautius vitæ genus sectantes, atque in his etiam fœminas priuatim domi Pantomimos habuisse; vt de Numidia quadam Quadratilla Plini-

us

us iunior teſtatur. Age verò quam multa leguntur omnem prope fidem excedentia de ſumma illa Pantomimorum ſolertia, qua loquacibus digitis ac geſtibus ea omnia ſic exprimebant quæ à choris concinebantur, vt pene oculis ſubijcere viderentur. Hinc illa Senecæ verba ſui ſeculi luxum grauiſſime deteſtantis, *Stat per ſucceſſores Pyladis & Bathylli domus* (Principes hi fuerunt Pantomimicæ ſaltationis, ille Tragicę, hic vero Comicæ Auguſto Imperante) *Harum artium multi diſcipuli ſunt, multique doctores: priuatim vrbe tota ſonat pulpitum, in hoc viri; in hoc fæminæ tripudiant.* Hinc multæ Inſcriptiones eiuſmodi hominibus olim cum ſtatuis poſitæ, vt hæc, *M. Vlpius. Aug. L. Apolauſtus. Maximus. Pantomimorum. Cronatus. aduerſus. hiſtriones. omnes. & ſcenicos. artifices. bis.* Quid quod hæc ſtudia eouſque proceſſerant vt Tiberij principatu fieri S.C. opus fuerit, quo diſerte cauebatur, *Ne domũ Pantomimorum Senatores introirent: ne egredientes in publicum Equites Romani cingerent.* Hinc etiam grauisſimæ illæ Sanctorum veterum Patrum in Theatrales ludos inuectiuæ: quibus nimia quidem eorum obſcenitas occaſionem prębuit tam acriter inuehędi: ſed interim hoc licet æſtimare, non ſic ardenter id facturos fuiſſe, niſi ob maximam huius diſciplinæ peritiam, ingentes ijs ſpectandis extitiſſent populi concurſus; atque hæc labes quotidie latius ſerpere ac manare cepiſſet. In præſentia quidem hæc duo D. Cypriani & Tatiani loca ſufficient; alterius Latini, alterius Græci ſcriptoris. Sanctiſſimus quidem Carthaginis præſul ſic ait. Epiſt. 103. *Superinducitur homo fractus omnibus membris; & vir vltra muliebrem mollitiem diſſolutus, cui ars ſit verba manibus expedire: vo deſalteutur fabuloſę antiquitatis libidines.* At Tatianus, de Pantomimis pariter loquens Εσωθεν μὲν ἐςιν ἄλλος, ἔξωθεν δ᾽ ὅπερ ὐκ ἔςι ψεύδεται, ἀβρονύμενος σφόδρα καὶ παντοίως διακλώμενος, καὶ τῦτο μὲν τοῖς ὀφθαλμοῖς μαρμαρύσσων, τῦτο δὲ τὼ χεῖρε λιγύζων. καὶ διὰ πηλινῆς ὄψεως δαιμονιῶν. καὶ ποτὲ μὲν ὡς Αφροδίτη, ποτὲ δὲ ὡς Απόλλων γινόμενος, φόνων ὑποκριτής, μοιχειῶν ὑπομνηματιςής, κιναίδων παιδευτής. ideſt *Interius alius eſt, exterius quod non eſt mentitur: mollis plane ac prorſus fractus: & hoc quidem oculorum nictibus; illud manibus indicans; turbidoq; aſpectu cerritum ac fanaticum ſimulans*

& nunc Venerem, nunc Apollinem exprimens, cædium actor, adulterorum effector, cinædorum doctor. Sed ne quis forte putet operosis his nugis solos dumtaxat Græcos, posterioresque Romanos delectatos fuisse, nec antiquos etiam Italos, atque illos incomptos horridosque Romuli nepotes saltationibus indulsisse; sciat & ferocem illum Romæ conditorē Bellicrepam adinuenisse saltationem: quam in armis desaltarent; & eius successorem Numam Pompiliū Salios instituisse à saliendo dictos: quod in honorem Martis ancilia gestantes; æreisque & cristatis galeis insignes, non elegantioribus quam ea ferebant tempora staticulis subsilirent: ac postea etiam Ludiones ex Etruria accitos fuisse: qui, vt Liuius ait *ad tibicinis modos saltãtes, haud indecoros motus more Tusco dabant*. Sed Græcorum solertia non Romanos tantum ac Tuscos; sed omnes vt opinor nationes saltationum studio antecessit. Plura in hanc sententiam non addam: neque enim desunt qui omnia quæ de hoc argumento in priscis scriptoribus extant, in vnum commentarium congesserint; vt Iul. Cæsar Bullengerus, multæ lectionis vir, in suis de Theatro libris; quem si lubet consulere potestis. De Organopœia vero, cui proximum ab vltimo locum assignauimus; vt nonnulla delibem, primū eodem vti possum argumento ad veterē eius excellētiam demonstrandam, ex vtrorumq; qualitate scriptorum deprompto, qui hanc hypothesim pertractarunt, veterum scilicet ac recentium: In posterioribus quippe nihil eiusmodi video, quod præter modum excellat; aut summam pulcherrimi huius artificij peritiam præseferat. Qui enim de instrumentis musicis nuper scripserunt, vt Georgius Stampelius, Michael Prætorius Germani; & inter Gallos Marinus Mersennus e sodalitate Minimorum, vir apprime doctus ac probus, philologice potius atque ἱστορικῶς quam τεχνικῶς id faciunt. Quidam etiam ridiculas ac spurias Instrumentorum formas appingunt: vt Ottomarus Luscinius multas in sua Musurgia e subdititia D. Hieronymi epistola ad Dardanum. Quid porrò aliud est organorum musicorum nomina, partes, figuras, temperaturas, neruorum numerum afferre quam Philologum agere, atque excerptorem? Technice autem id præstant, qui materiam omnem ex qua organa compinguntur probant atque inspiciunt: eorum formam ac dimensionem, ratosque

que partium commenſus, accurate librant atque examinant; propriaſque quaſdam cautiones ad ſonoritatem facientes, longo vſu deprehenſas detegunt atque exponunt. Et hæc quidem maxima ex parte ab hodiernis artificibus, tamquam arcana quædam ſilentio teguntur: exempli gratia flante Aquilone neruias bonas fieri, deteriores Auſtro regnante: opercula organorum ex abiete fiſſili, non ſectili facienda eſſe; ne venæ ſcilicet tranſuerſim in læuigando ſecentur. Olim vero complures inſignes Harmonicos de organorũ muſicorũ fabrica accuratiſſime ſcripſiſſe; qui nihil reticuerint; nihil de induſtria obſcurauerint; nihil indictũ reliquerint, indicio ſunt Ariſtoxeni de tibiarũ perforatione libri, ab Athenæo laudati, alijſq. permulti, quos illum de hoc argumento reliquis ſe præter antea memoratos, certiſſimũ habeo. Non ibo quidẽ inficias multa ſuauiſſima ac valde ſonora organorũ muſicorũ genera, ex ijs potiſſimum quæ fidibus tenduntur, hodie reperiri, ac manibus tractari. Sed deteriora veterum fuiſſe non puto; quæ tot florentiſſimis ſeculis; tot præſtantiſſimis ingenijs, in tanta curioſitate opumq. affluentia inuenta, adaucta, expolita fuerint. Quinimmo, ſi quid coniecturæ meæ tribuendum putatis, ſonoritatem maiorẽ ijs adfuiſſe crediderim. primum enim in illa theatrorum veterum amplitudine, vix, dum in proſcenio pulſarentur, exaudiri potuiſſent ab ijs qui in cauea ſedebant: deinde vt hoc credam facit quòd apud Græcos grammaticos obſeruaui, vaſculo quodam æreo in Lyris ac citharis eos fuiſſe vſos; quod iuxta magadem, cui fides innituntur (nunc *ponticulum* dicimus) affigebant: & Echeum ab officio augendi corroborandique ſonitus vocitabant. Ex tenui ærea lamina confectum id fuiſſe ſuſpicor, ac patulum; & mathematica ratione conformatum; puta parabolæ inſtar, vel ſphæricæ ſectionis. Nam ſimile aliquid Donius noſter ſe obſeruaſſe mihi narrauit; cum Auarici Biturigum adoleſcens iuriſprudentiæ operam daret, à Toloſate quodam (cui Berterius nomẽ erat) adhibitũ fuiſſe: quod cum chelonidis Hiſpanicæ interiori fundo clanculum affixiſſet, mirificum inde obſtupeſcentibus cunctis, eliciebat ſonum. Quapropter idem ſe artificium retentaſſe (quo ſucceſſu autem non dicebat) in ſua Barberina Lyra; quam à ſe inuentam, atque Vrbano Octauo Pont. Maximo dicatam luculento com-

mentario exposuit: in quem obiter multa congessit ad Citharam Lyramque veterem, affiniaq. organa, priscamque citharodiam spectantia. Quod pertinet autem ad varia Tibiarum genera, neminem eousque addictum fore puto ijs dumtaxat quæ vulgo tanguntur ac videntur, vt non multò præstātiora veteres habuisse in animum inducat: si modo pauca hæc attente perpenderit. Habebant illi, vt paulo ante dicebam, innumeras prope tibiarum species, materia, forma, magnitudine, harmonia, foraminibus, officijsque discretas; in quibus mirum dictu est, quam solertes fuerint atq; curiosi. Nam e buxo, loto, argento, & quorumdam animalium cruribus, vt ceruorum atque asinorum, pręcipue vero ex Græca arundine parabantur; quæ suauitate cæteris præcelluisse videntur: hodieq. etiam apud Orientales vsurpantur. Certe semel eiusmodi tibiam inflantem Anglum quemdam recordor; qua vix quidquam dulcius ac suauius fieri poterat. sed nihil ad veterum diligentiam. Vbi enim tu mihi hodie Philopone reperies, qui arundines e lacu Orchomenio certis dumtaxat annorum periodis, cum exundabat, excisas; & non nisi longo post tempore sole gelu ac pluuia maceratas; ac diutina deinceps exercitatione emollitas, in vsum recipiat: vt factum olim fuisse Plinius ex Theophrasto refert? qui earum lingulas tot cautionibus adhibitis, tam lente fastidioseq; probet ac temperet; nec vllo alio artificio, vitam sustentet, quod videntur ij fecisse quos glossopœos vocabant? Vbinam hodie reperies qui tantam pecuniam in hoc genus organa, vt Ismenias olim celeberrimus tibicen, velit impendere; qui Luciano testante, septem talenta in tibias quasdam Corinthi erogauit: geminas opinor quibus Synaulia canebatur; vel certe non plures quaternis quinisue; quæ ad plenum integrumq; concentum sufficerent: satis certo argumento perfectissimas eas fuisse (neq. enim tam insignis artifex tanti eas mercatus esset) & flagrantissimo studio hanc facultatem fuisse exercitam. Vt enim philosophorum coryphæus Plato tres libellos Philolai Pythagorici; quamquam is pertenui re familiari erat, impenso pretio, idest decemmillibus denariûm coëmit; & ipsius discipulus Aristoteles pauculos Speusippi philosophi libros tribus talentis Atticis sibi comparauit: quòd vterq. ingenti desiderio philosophiæ teneretur,

tur,

tur; ſic conſentaneum pariter eſt, & coemptas ab Iſmenia tibias præſtantiſſimas fuiſſe, & illum in ea arte, quam tantopere adamabat, mirabiliter excelluiſſe. Vbi tu mihi eos oſtendes qui geminas tibias vnico flatu ſcite & conſonanter inſpiret (neq. enim moror rudem quamdam & impolitam earum ſpeciem, quam me ſemel vidiſſe memini) quod veteres feciſſe cum luculenti autores, tum marmora priſca teſtantur? Habebant ijdem Choraulicas, quas choris & Dithyrambis aptarent; Pythaulicas cantibus ſcenicis ac Pæanibus; Caricas & Phrygias funeribus; Spondiacas ſacrificijs & libationibus; Cithariſterias fidium concentibus; Embaterias Proſodijs; Dactylicas Hyporchematis; Gamelias Hymenæis; Parœnias comeſſationibus atque conuiuijs. Quæ varietas, addita etiam vt puto ſubtilitate fabricæ, hodiernam Phyſaulicorum Organorum magnificentiam, quam giganteis operibus æquare Philopone voluiſti, non aſſequi tantum; ſed longe etiam excedere meo iudicio videtur; cum ipſa nempe diuerſitate ſonitus, qua tot tibiarum ſpecies phyſaulum antecellunt; tum multis alijs parergis ornamentiſque crumaticis; quæ in eo vſurpari nequeunt: puta intenſiones ac remiſſiones quæ paulatim fiunt, plaſmata, vibrationes ſiue compiſmi; aliaque eiuſmodi. Quid quod organum iſtud (quamuis facile credam non adeo frequens, addo etiam tantæ molis antiquitus fuiſſe) in magni momenti re multum hodiernis proculdubio antecedebat? de diuerſitate Tonorum loquor: quam cum Donius noſter in vſum primus reuocauerit; nec dum ſatis ea res peruulgata ſit, in Recentiorum phyſaulis audire non poſſumus. En vobis Tertulliani vetuſti, docti, & Chriſtiani autoris locum inſignem; ex quo liquidò cognoſcetis Hydraulicum organum (par autem ratio eſt de Phyſaulico) Tonica varietate, puta Doria, Phrygia, Lydia, cæteriſque harmonijs fuiſſe inſtructum: atq. obiter adnotabitis quanrum operis ac moliminis habuerit. Is igitur in libro de Anima ſic habet, *Specta portentoſam Archimedis munificentiam: Organum Hydraulicum dico: tot membra: tot partes: tot compagines: tot itinera vocum: tot compendia ſonorũ: tot commercia Modorum: tot acies tibiarum; & vna moles erunt omnia.* Extat etiam huius organi apud Vitruuium architectum deſcriptio: ſed ob temporis iniuriam (quæ complurium

voca-

vocabulorum significatu ac figuris, & Diagrammatis nos fraudauit) non facilis intellectu. Cæterum vel hunc maxime vsum habet, quòd vtcumque cognoscimus longe diuersam illius fabricæ fuisse rationem, ab ea quæ intermedijs ac rudioribus temporibus vigebat. quo genere constructa fuerunt illa, quæ ob nimiã vetustatem semiputria, Zarlinus vester visa sibi esse testatur, in Supplementis suis: quæ vt rudia & simplicia fuerint, pro conditione incultæ illius ætatis, non inde sequ tur talia etiam fuisse & antiquissima melioribus Græcorum, & Romanorum temporibus vsurpata: testimonijs veterum quominus id credamus obstantibus; atque omni repugnante ratione. At enim obijciet quispiam habent etiam recentiores Musici complures tibiarum species (etsi paucæ vulgo notæ sunt) quæ non prorsus egenum ac squalidum eorum Penum videri sinant. Extant enim cum apud Philarchum Virgilianum hac in vrbe, tum alibi vspiam; quæ curiosorum oculis facile prostant. Scio quidem eiusmodi instrumenta alicubi asseruari: sed hactenus vt tamquam rara quædam cimelia Museum aliquod exornent; aut etiam in quorumdam libris, vt Ottomari Luscinij, Mich. Prætorij, Georgij Stampelij, eorum schemata exhiberi. Verum quis ea iam nouit inflare? aut aliquando in manus sumit? cum vix vsitatiora magisque necessaria à paucis hodie vt dicebam assumantur: quocirca quæ tam raro fabricantur, sint rudia quoque atque impolita prorsus necesse est. Non nisi enim longo vsu atque assidua tractatione singula artificum opera ad exactum modum expoliri solent. Quod autem Philopone obijciebas, magnam quamdam simplicitatem antiqua illa Instrumenta præferre; puta Lyram Citharamq. (quod cum e priscis marmorum scalpturis, alijsque monumentis, tum e multorum nummorum veterum iconismis, quos Donius laudato paulo ante libello adiecit, liquido constat) non protinus quod tibi sumis, aut ego, aut alius quisquam rei antiquariæ peritus tibi concedet. Qua in re quoniam multos hallucinari video, quid existimandum sit paulo diligentius quæso dispiciamus. Principiò cogitare debemus in eiusmodi cælaturis scalpturisque ob exiguitatem typorum, singulas organorum illorum partes, verumqne fidium numerum, representari nec potuisse, nec fuisse necessarium; cum res vulgo notissimæ

expri-

exprimerentur. Secundo cum eadem illa organa Musarum plerumq. aut Apollinis manibus artifices adiunxerint, hanc ipsam simplicitatem, quam antiquissimis ijs temporibus non detrahimus, congruenter ostendi debuisse. Tertio etsi Lyra Citharâque inferioribus etiam seculis inter organa fidibus tensa principatum tenuerunt, nihilo secius chordarum numero multis alijs posteriori ætate repertis concessisse; quæ minori tamen dignatione fuerunt. Nam cum hæc Psilocitharisticæ potius, illa vero Citharodiæ inseruirent, non tam neruorum copiam phthongorumque varietatem, quam alia quędam requirebant: puta sonoritatem ac dulcedinem; elegantem dignamque theatro speciem; maximeque pulsandi facilitatem. In elegantioribus enim canticis quæ fidibus sociantur, adeo necessaria non est fidium multitudo, vt hodie etiam Citharœdi, cum Tiorbæ, quam Barbitum vocare possumus, selectius quidpiam accinuut, paucissimus chordas suppellant. Quamquam e quodã Fabij Quintiliani loco video posse colligi eo seculo quo Romanum Imperium latissime patuit, non exiguo fidium numero Citharam fuisse instructam, *Cum in Cithara* (inquit lib. 2 cap. 10) *quinq: constituerint sonos. plurima deinde varietate complent spatia illa neruorum: atq. ijs quos interposuerunt inseruut alios; vt pauci illi transitus multos gradus habeant.* Quò spectant etiam quæ apud Ptolomæum leguntur de multiplicibus citharæ sonis; qui singulis proprijs neruis vt opinor respondebant: Parhypatæ scilicet plures, ac phthongi mobiles; ijque quos Molles vocabant; & quæ Hypertropa dicebantur: ex quo licet conijcere non vnicam neruorũ seriem instar harpæ vulgaris monostichæ, citharã tunc habuisse: nec ex antiquis scalpturis eius simplicitatem, si Romanorum tempora respicias, coniectari vllo modo posse. Superest Critica facultas (cui postremum inter Musicę partes assignauimus locum) quæ summam eruditionẽ cum acerrimo iudicio coniunctam requirit. In qua neminem licèt veterum nominare possimus, qui peculiarẽ ei operam impenderit; minime dubitandum est tamen, quin multi ex ijs qui totam hanc disciplinam Musicam copiose ac subtiliter exposuerunt, eam quoque diligenter ac pensiculate tractauerint. Hodie vero, si paucos aliquot exceperis, qui obiter potius quam ex destinato; nec tam publica causa, quam ob pri-

uatas

uatas quaſdam ſimultates atque æmulationes; & circa vnicam ferè ſymphoniurgiã nonnulla litteris prodiderunt, nihil ſane memoratu dignum videmus. Atqui tam largus campus hic ſe ſe aperiebat, vt multi in eo certatim & publicam vtilitatem, & propriã laudem venari potuerint. Nimirum in tam effuſa licentia & corruptela huius facultatis, innumera pene erant quæ ad criticum tribunal vocari merebantur. Nam vt omittam nimium crebra illa prolixaq́. Meliſmata; eaque qualiacumque ſint, vbiuis, ac promiſcue vſurpata, vt ſupra innuebam; confuſamque illam Rhythmicorum temporum congeriem; organaque etiam cuiuſcumque generis ſine vllo delectu in ſacris, publicis, priuatiſque locis adhibita; carminaque vilia & vulgaria paſſim ad Melodiarum opus aſſumpta; Imitationes Mimicas, atque affectatas; aliaque ſexcenta quæ hodiernam Muſurgiam inficiunt atque contaminant; quot quæſo quantaque ſunt in ſacris argumentis quæ cenſoriam exigunt virgam? Quanto muſicæ damno conſtare creditis, effrænem ne dicam an miſeram hanc recentium muſicorum ambitionem ac leuitatem, qui faſtiditis iam ſuauiſſimis Præneſtini, Moralis, aliorumque, quos nimis antiquos dictitant, concentibus, vnique nouitati ſtudentes, ſuas ipſorum ſymphonias quotidie obtrudunt? quę ſæpenumero vel inſulſiſſima ſunt, vel ſiquid commode conceptum habent, non è proprio penu; ſed emendicatis hinc inde centonibus; nec ijs quidem ſatis belle conſutis, ſeſe venditant. Ne Galli quidem tam frequenter veſtitus ſpeciem immutant, vt hi nouis quotidie modulationibus ſtudent. Darent ſaltem nobis nouas quaſdam melodiarum formas: & veteri prouerbio, quo iactabatur Muſicam quotidie aliquid noui parere, vt Africam monſtroſas belluas, locum facerent. Sed neque Interpolatorum eſt inuſitatas veſtimentorum ſpecies excogitare; ſed ingenioſi Veſtiarij: nec Melorhaptæ nouas comminiſci cantiones; ſed ſolertis doctique Melopœi. Verum age concedamus vt in profanis ac leuioribus canticis, extra legum decôriſque limites Muſurgi euagentur; omniaque ex libidine propria diſponant. quid in ſacris, grauioribuſque concentibus? quam multa commemorare poſſem quæ non recte atque ordine; neque ex Eccleſiæ præſcripto (quæ errare non poteſt) ſed temere ac licenter, ardelionum quorumdam

dam

dam arbitrio vſurpantur? Quis eos quæſo docuit *Kyrie eleiſon* mœſtam flebilemque precationem, læto hilarique concentu attemperandam eſſe? Quis contra plenam lætitiæ atque exultationis Mariani cantici clauſulam, ideſt *Gloria Patri* mœſtam flebilemque faciendam? quod & Muſurgi paſſim factitant: & Petrus Pontius nō infimæ inter eos autoritatis diſerte præcipit. Quę (malum) antiquiores illos ac celebriores Miſſarum modificatores, Iodocum, Mutonium, Hadrianum, atq. eius farinæ reliquos veſania adegit, vt ſacroſancti atq intemerati ſacrificij mele, non è profanis tantum argumentis, ſed ſæpe laſciuis abiectiſq. deſumerent? eſſetne ferendus is pictor qui ſanctā aliquam virginē, puta Agnetem, aut Catharinam, ad viuum delineaturus, notæ alicuius ac famoſę meretricis vultū aſſumeret. An non hæc eiuſmodi ſunt vt vel a cordatis peritiſq. viris notari ſingillatim debuerint: vel ad ſacros Antiſtites, quorum notio, & iudicatio eſt, caſtiganda perferri? Quæ cum ita ſe habeant: atq; ex octodecim partibus, quibus plenam abſolutamq; Muſicam conſtare oſtendi, vix in vna aut altera cum antiquis neoterici contendere queant; quanto interuallo hi ab illis ſuperentur, ſatis vt opinor cognoſcere iam potuiſtis. Quod reliquum eſt, non p gnabo autoritatibus; ne me forſitan numero Philopone obruas: quamquam perabſurdum eſt in huiuſmodi controuerſia ſententias numerari potius quam ponderari. Sed tamen facere non poſſum quin hoc adijciam, vt quiſq. maxime iudicio atq eruditione hodie pollet, ita eum optime exiſtimare de veteri muſica. Talem hodie oſtendere vobis poſſe videor Leonem Sāctium Societatis Ieſu ſacerdotem mihi antea laudatum; virum omnifaria eruditione largiter inſtructum; amœniq. prorſus atque elegantis ingenij. Ex philologis vero qui proximo ſeculo extiterunt, Ioannem Viues Hiſpanum, Pontum Tiardeum Gallum, Guidonem Pancirolum Italum. E technicis vero (quorum autoritatem pluris apud te eſſe nō diffiteris Philopone) Zarlinum & Gallileium: quos certe mirari ſubit de antiquis muſicis tam bene ſenſiſſe; quamuis in ea opinione verſarentur Polyſymphoniam ac Polymeliam ab ijs non fuiſſe vſurpatam: nihiloque magis rhythmicorum temporum notulas aut diagrammata. *His dictis cum ſubticuiſſet Charidorus, Polyænus laudata eius*

diligentia ac polymathia, quòd res tam minutas paucisq. oppidò notas curioſe collegiſſet, ac dilucide explicaſſet ad Philoponum conuerſus hortatus eſt eum, vt ſiquid haberet, in quo non ſatis ſibi ſatisfactam crederet eloqui non grauaretur. Quamobrem compoſito ille inter gaudium ac triſtitiam vultu ſic cœpit, Euge quot argumentis ac teſtimonijs Charidore veteris muſicæ ſtatum præ hodierno extollere atque amplificare certaſti! Quid dicam amplius, aut contrà repugnem? Multò quam antea grandiorem, auguſtioremq; eius ſpeciem mihi iam animo finxiſſe videor; & quam admirari, quã imitari hodie procliuius ſit: idemque alijs euenturum ſpero, quibuscum ſermonem hunc tuum communicandum duxeris. Quid aliud vis? victum me fateor: atque in magno vſque adhuc errore verſatum: ſed vna cum multis; immo omnibus fere hanc artem tractantibus. quos equidem non deſiſtam, vbi ſe dabit occaſio, vel amice admonere, ſi patientes aures commodabunt; vel acriter inſectari, ſi repugnabunt. Sed quantum profici poſſit vix dicere audeo. Videtis tempora: noſtis huius ſeculi mores: agnoſcitis quantus in pleriſque ſit eorum quæ aſſequi poſſe deſperant contemptus: quanta rurſus inſcitia, quis liuor, quæ deſidia. Quid enim aliud quæſo quam inuidiam duabus alijs comitatam aſſeclis, obſtitiſſe creditis, cur præclaris Donij noſtri conatibus in priſca hac muſica reſtauranda, non ſatis felix ſucceſſus hactenus reſponderit? Non magna ſolum (*Polyænus inquit*) conatus eſt Donius, verum etiam effecit: & quidem ferme ſolus; hoc eſt nullius propemodum auxilio fultus. Ijs enim exceptis quæ Hieronymus Meius illius popularis de veteribus muſicæ Modis attigit, partim in eo dialogo qui Vincentij Gallilei nomine circumfertur; partim in tractatu nondum edito, quem Petro Victorio inſcripſit; nullum aliud adminiculum illi præſto fuit: quamquam rem oppido perdifficilem atque impeditam, & vetuſtatis tenebris vndique obuolutam, veterum Harmoniarum ſcilicet reſtitutionem aggredienti: & quidem ſubſeciuis dumtaxat horis; cum à grauiſſimis negotijs, quibus quotidie diſtringitur, reſpirare ei licet. Scitis enim illum honeſtiſſimo Sacri Cardinalium Collegij Secretariatus munere fungi; quo tamen ferunt propediem abdicare ſe velle: atq. in Florentiſſimam patriam reuerti: partim Aulicæ vitæ tædio (quã

per tot

per tot annos satis infeliciter exercuit) quietisque captandæ causa; & reliquum ætatis honesto in otio ac Musarum studijs collocandi: partim vt domum suam immaturo duorum fratrum obitu desolatam, Deo fauente suffulciat. Is dolenter mecum sæpius conquestus est, quòd cum ea quæ circa hanc facultatem euulgauit, in gratiam practicorum vernacula lingua scripsisset, quamuis multo libentius id Latine facturus fuisset, non modo nullam huiusce rei ab ijs se gratiam iniuisse; sed potius id eos ægre ac permoleste tulisse: succensentes nimirum, vt opinor, inscitiam suam tacite ab eo notari; qui tamquam aliud agens, ea fuerit assequutus, quæ nunquam ijs vel obnixe id agentibus, in mentem venerint. Quæ illius querimonia, vt vere dicam quod sentio, non tantum iusta, sed & necessaria mihi quoque visa est. Quis enim obsecro eius libros legit? in quibus tamen quam multa sunt (absit dicto inuidia) aut de nouo reperta, aut ex antiquis latebris perdifficili vestigatione in apertum prolata? Sed sinamus quæso de ipsius scriptis alios magis idoneos, ac posteros præcipue ferre iudicium. Nolo enim existimetis plus coniunctioni, quæ mihi cum illo intercedit, me tribuere, quam veritati. Adijcere possem nonnullas melodias eius suasu à peritis quibusdam musurgis, hoc nouo stylo compositas; & non sine audientium plausu decantatas. Commemorarem etiam si opus esset, non ea tantum instrumenta quæ partim suis sumptibus, partim alienis, operose fabricari fecit; sed alia quoque quamplurima non paucis nouitatibus referta, solerter ab eo excogitata; etsi nondum in vulgus exposita. Spero enim si Deus ei vitam prorogauerit & temporum conditio siuerit, non hæc dumtaxat ad communem vtilitatem ab illo euulganda; sed alia quoque permulta, quæ in reliquis musicę partibus elaborauit, quotidieque commentatur. Verumtamen ingens me subit admiratio cum vtiliora multo sint, ac solidioribus innixa fundamētis, quæ ille vel adinuenta à se, vel ab antiquis eruta scriptoribus, in lucem protulit, quam quæ Nicolaus Vicentinus, aut Henricus Glareanus antehac in theatrum musicū exposuit, nō æqualem saltem cum ijs laudem, illum esse sortitum. *Quæ cum Polyanus subtristi ac nauseanti vultu dixisset, Philoponus leniter subridens suscepit.* Dicā tibi quid eius rei sit, vt mirari tamdem desinas.

Ferunt & Vicentinum & Glareanum, non modo practicæ musicæ minime fuisse ignaros, vt Donius esse dicitur (etsi fortasse immerito) sed in illa etiam egregie exercitatos: extare quippe vtriusq. melodias, quæ id satis probent. alterum etiam (Vicentinum nempe) polyplectrum expedite ac scienter pulsauisse. Quando quidem (*inquit Poyenus*) in hunc deuenimus sermonẽ; statuere vos hodie volo, an ignarus musicæ practicę iure Donius dici possit; qui & satis commode Notas musicas teretissando (seu vt vos dicitis solfizando) enuntiare sciat; & faciliores quoque cantiones verbatim exprimere, succinente aliquo instrumento possit: difficiliores etiam adhibita pandura (quam Violam vulgo vocant) ad vnisonum, siue vt Plato inquit πρόσχορδα canat. Quod eò magis mihi mirum videtur, quò certius scio prouectiore iam ætate, huic demum studio eum incubuisse: nec multum temporis aut operæ per suas occupationes ei potuisse impendere: neq. id inanis voluptatis causa; sed necessitatis fecisse: quò instructior scilicet ad hanc pulcherrimam prouinciam illustrandæ veteris musicæ, repurgandę recentioris, accederet. In quo summam ipsius cupiditatem excolendi optimas artes, atq. humano generi commodandi, potestis agnoscere Ac ne rudis quidem organicę existimari potest, qui non modo dum hoc in opere versaretur, aliquot pulsatiunculas in polyplectro didicit, ac nonnihil in pandura se exercuit; sed etiam dum adolescens in Gallia degeret, testudine ac pusilla tibia. Symphoniurgiæ autem præcepta eatenus sibi percipienda duxit; quatenus opus esset non tam ad pangendum aliquid, quam ad ferẽdum hac de arte iudicium: ex reliquis autem ac supra recensitis Musicæ partibus, quarum nonnullæ proculdubio ad praxin pertinent, vt Organopoeia, si earum quoq. non minimam notitiam eum comparasse probauero, haberi ne tamdem oportebit operatricis musicæ ignarum ac rudem? præsertim cum ex illius obtrectatoribus multi præter nudum canendi vsum, texendiq. concentus, nihil prorsus sciant. adeo vt nec vllum organi genus in manus vnquam sumpserint. Quantumuis igitur illi obstrepant, qui eius in se beneuolum animum maleuolentia remunerantur, practica disciplina, quantum satis erat ad hanc tractationem plen. ac dilucide explicandam adeo illi non deest;

vt su-

vt superesse potius videatur. quare nullum iam habent ignauiæ suæ perfugium: nullā indocilitatis excusationem: nullum occulti liuoris velamen. omnia iam facilia atq. in procliui sunt. Nam si quæ erant in hac methodo viaq. salebræ, assiduis ipsius laboribus complanatæ atq. emollitæ fuerunt. Nec desunt duces qui hanc eamdem viam præiuerint, ac signauerint cantionum suarum vestigijs, rei Musicæ peritissimi ac politissimi viri; vt Petrus Heredia; vt Aloisius Rossius; vt tu etiam Philopone noster: præcipue vero is, *qui mores hominum multorum vidit & vrbes*, optimus atq. humanissimus vir Petrus de Valle, ex patricia huius vrbis nobilitate: in quo vnicum ferme hodie habemus expressum antiquæ illius ac Romanę virtutis exemplar. Hic non modo Polyplectrum Triarm nium maioris formæ (in quo tres præcipue Harmoniæ Hypolydia, Doria, Phrygia; aliæq. etiam obiter insertę sunt) Panduramq. Panarmoniam sibi construi fecit; verum etiam vernacula quædam carmina c ncinna sane ac lepida, à se composita cum ea Tonorum varietate proprio marte modificauit; atq. ad canendum proposuit. quinimmo ipse quoq. non indocte simul illa canit & pulsat. Et, quod propius rem nostram tangit, adeò facilem atq. expeditam hanc nouam, seu potius renouatam praxin expertus est, vt paucissimarum horarum spatio eam cuilibet, qui modo non sit truncus quidam ac stipes, insinuaturum se polliceatur. atq. id etiam libello quodam nuper a se euulgato confirmauerit. quo in scripto purgat se Lælio Guidiccionio humanissimo viro atq. absolutissimo poëtę, sibiq. amicissimo, de eo quod aduersus ipsius sententiam aliquando dixisset, intra hos quinquaginta annos nō parū creuisse hanc facultatem: eaq. occasione non solum suā confirmat opinionē; sed cōplura scitu dignissima circa musicam horum temporum historiam tradit: atq affirmatissime prędicat Donij nostri laboribus ac lu ubrationibus summopere adauctam esse rem musicam. *Cui Chariclorus*, Testem tu quidem aduocas (*inquit*) omni exceptione maiorem. quis enim vel fide ac dignitate præstantior, vel harum rerum vsu peritior citari poterat? Sed eleuabunt hoc testimonium, qui aliorum fidem ex sua metiuntur, mutuæ inter eos beneuolentiæ hoc datum calumniantes. Verumtamen vultis ne vobis indicem aliam remoram, qua-

huius

huius doctrinæ curſum non mediocriter fuiſſe retardatum cenſeo? Dicam quoniam nutu ſignificatis vt proſequar. An dubitatis cur hæc tam elegans, tam pulchra, tam ſubtilis, tam neceſſaria, tantopere ab optimis quibuſque magiſtris expetita Harmoniarum veterum tractatio minime illorum palato ſapiat? Audite illud Venuſini poëtæ, quam adamuſſim hîc congruat.

Vel quia nil rectum, niſi quod placuit ſibi ducunt:
Vel quia turpe putant parere minoribus; & quæ
Imberbes didicere, ſenes perdenda fateri.

Ita nimirum eſt: elegantiorem muſicam fruſtra ijs obtrudimus, qui omnem elegantiam à ſe reſpuunt: qui in hac vulgari ac ſordida tamdiu volutati ſunt. Nolunt etiam ab ijs doceri, qui non eamdem quam ipſi artem profitentur; præſertim ab iunioribus. Nolunt quæ magno labore, diutinoque tempore in ludis pueri didicerunt, ea prouectiores dediſcere; atque operam ſe perdidiſſe confiteri. Neque hæc *inquit Polygenus* accipienda videtur excuſatio. nam, ſi recte calculos poſui, non ita multa ſunt quæ nouã inſtitutionem doctrinamque deſiderent. harmoniarum enim veterum vſus cum in pangendis notandiſque melodijs, tum concinendis pſallendiſque, minimum operis curæque efflagitat; vt Donius noſter apertiſſimo experimento mihi ſæpe demenſtrauit. Recentiores verò atq; vmbratiles Modi non tam dediſcendi, quam obliuiſcendi ſunt; tamquam prorſus inutiles ac ſuperflui: in quo nullus labor. Quare ſi vltra vulgarem captum, ac guſtum ſapere vis Eumolpe noſter, cenſeo equidem (nam permittente hoc iam magiſtro tuo facere potes) vt nouantiquam hanc Muſicam; maxime quatenus priſcas illas ac nobiles harmonias continet, promptiſſime amplectaris; atque in delicijs habeas: præſertim cum non modo duplicem mercedem à te non exigant Vallius ac Donius (quod Antigenidas faciebat, cum quis ab alijs auleticam didicerat) ſed potius nullam. Mirificos mihi crede plauſus excitabis, ſi (quæ tua ſumma eſt indoles, atq; ad canendum pſallendumque propenſio & aptitudo) eam ad actum prouoces; omniq; ſocordia depulſa, ſtrenue ac diligenter temet exerceas. Nihil auidius (*inquit Eumolpus*) cupio quam pulcherrimã iſtam melopœiç speciem, non primoribus tantum labris deguſtare; ſed toto pe-

ctore haurire: nunquam enim quidquam ſuauius audire memini me, quam *ſonettum* vt vocant eximij cuiuſdam poëtæ (Bracciolinum fuiſſe opinor) qui ita incipit *M'auuenìo credeu io che fuſſe vn guarao* nouo hoc ſtylo ab Aloiſio Roſſio modulatum, atque ad polyplectrum Diharmonium decantatum, & in gratiam Illuſtriſſimi atque humaniſſimi viri Camilli Columnij, vt aiebant, confectum: cuius etiam organum illud fuiſſe ferebatur, à Donio ipſi curatum. *Et Polygenus ad Charidorum conuerſus*, Quid ni igitur (*inquit*) ſperemus aliquando fore (nec longum eſſe auguror) vt huius Eumolpi opera, eiuſque ſimilium, egregia hæc diſciplina penitus reſurgat ac vigeat. quando de ſenioribus quidem conclamata res eſt. Quod in Iuriſprudentiæ ſtudio (vt Donium audiui dicentē) euênit: nam cum primum Duareni, Cuiacij, aliorumque conſultiſſimorum & politiſſimorum virorum opera in Italia vulgari ceperunt, e vernaculis Anteceſſoribus ſeniores ea fere contemptui habebant; ſeu quod trans Alpes cuſa erant, ſeu quòd ſuam ipſorum impolitam barbariem tacite exprobrabant: iuniores contra, eadem in oculis prope ferebant: ex quo factum eſt vt cum ſenes, qui tunc erant eſſe deſierint; iuuenes conſenuerint; alijs quotidie ſubnaſcentibus, propagatum deinceps apud omnes fuerit defæcata quodammodo à barbariæ ſordibus atque expolita iuris ciuilis profeſſio. quod ab Italis quidem noſtris, Alciato præſertim adnitente primò inchoatum, à Tranſalpinis poſtea feliciter conſummatum eſt: non ita tamen vt vetus Iuriſprudentia, qualis olim fuerat, ſic prorſus redierit: ſed certe ad eius ſimilitudinem alia quædam cultior atque concinnior; quam quæ ſuperioribus ſeculis inoleuerat. Similis quoque ratio eſt Medicinæ: quæ cum poſt renatas litteras, per aliquot ſecula plane rudis, inculta, atque Arabicas quiſquilias redolens, permanſiſſet, Leoniceni primùm ſolerti cura; dein aliorum (qui Græcos atque incorruptos autores, exploſis ineptis Arabicorum verſionibus, tamquam poſtliminio in ſcholas reduxerunt) ad hanc quam videmus elegantem ſpeciem, quæ in Fernelij ſcriptis elucet, priſtinam videlicet illius formam, paulatim redacta eſt. Non tamen citra magnas, vt coniectare licet, contentiones ac difficultates: quæ & Leoniceno & cæteris, antequam voti compotes fierent, deuorandæ prius fuerunt: quo-

uſque

usque tamdem, emergente veritatis luce, omnis calumniarum caligo penitus euanuit: & ringente licet refractariorum inuidia, politiorum factio causam obtinuit. Quid ergo (*inquit Charidorus*) vetat idem euenturum in musicis augurari? Attamen sicut Ius ciuile satis belle perpolitū videmus, non tam à sordidis quibusdam pragmaticis ac leguleis, qui vni lucro intenti mercenariam suam operam perpetuò consulentibus locant; ac decoloratas ære manus semper gestant, quam ab ijs qui publice priuatimque docendo commune generis humani bonum ac benemerendi de illo laudem præcipue sectantur; sic non à mercenarijs quibusdam quæstuosisque practicis, qui digitos in palimpsesto attritos, atque atramento infectos, tamquam in ostentamentum consummatæ cuiusdam peritiæ, vbique visentibus ingerunt; sed potius, vt Zarlinus ait, sub finem tertiæ partis suarum Institutionum, ab excellenti aliquo liberalique ingenio; atque eiusmodi hominibus, qui non vile lucrum; sed laudem gloriamque immortalem affectant, Musicam facultatem exemplo veterum reconcinnadam perficiendamque credamus. *Quibus dictis cum omnes nutu assentiri viderentur*, Censeo equidem (*inquit Philoponus*) quoniam exactus iam ferme dies est, vt collocutionem nostram felici hoc omine obsignemus. Faxit modo Deus, vt quod non temere animus nobis præsagit, non improspero exitu comprobetur. Et ego (*inquit Polyænus*) vt est in veteri formula, *Idem censeo*: atque hoc insuper, vt Epinicia nobis Charidore præbeas; vel vt Latine ac planius loquar, Victorialem cænam. Decet enim morem hunc priscum recolere; atque honori hodiernæ huius ac præclaræ Disputationis hoc tribui. Recte admones (*respondit Charidorus.*) Dabuntur vobis Epinicia cum voletis. ad subitariam enim cænam quod vos non inuitem modo, hic Poliænus fecit: nam cum post discessum vestrum nudiusquartus inuitatus à me fuisset, nimium fastidiose visus est aspernari. Nimirum (*inquit Polyænus* ex eo) sum genere cantorum (comestorum dicere volui) *qui nunquam inducunt animum cęnare rogati. Cum omnes ad hanc parodiam arrisissent*, Statuendum deinceps vobis est. (*subiecit Charidorus*) an alios quosdam præterea tamquam supernumerarios, aduocari velitis: nam hic, vt videtis (*superiorē diætam ostendens*) *locus est & pluribus vmbris*. Minime,

Mini-

Minime, *inquit Philoponus*, Scis quid vulgare prouerbium iactet Exiguos cœtus beatiores esse. Pareamus igitur huic tam salubri præcepto: & quaternionem illum Pythagoricum, si mihi creditis, non excedamus. Decet enim Musicæ studiosos, eius mysterijs acquiescere, qui Musicæ parens atque inuentor perhibetur. Tres conuiuæ erimus; tu conuiuator: &, vt principis poetæ dictum vsurpem, *eris quoque* nobis *magnus Apollo*: nos trium Gratiarum, non minus personam, quam numerum, ex consilio sapientium sustinebimus; nudi, simplices, atque hilares. Ac ne Gratias quidem gratis excipies: sed singuli symbolas conferemus: & musicam cænam musicis condimentis gratiorem præstabimus. Ego conuiuij Modimperator Modos faciam; atque aliquot cantiunculas conuiuiales ac remissiores, de vestro Charidore & Poliçne penu deprõptas Ionice vel Lydiace modulabor. Eas accinet remotis mensis, Eumolpus; me polyplectrum pulsante: tu Polyæne succentiua pandura, plenioris suauiorisq; concentus causa, admodulaberis. Omnes diem quem constituetis, quam lætissimum transigemus. *Cum plausus datus esset, diesque condictus in proximas Augusti Kalendas; consurrectum est: & colloquio finis impositus.*

* *
*

FINIS.

Synopsis musicarum, Græcarum, atq; obscuriorum vocum: cum earum Interpretatione; & Indice Rerum notabilium.

eorum dictis, ac philosophorum monitis coercebatur. pag. 48.

Qualisnam canendi modus iam vigeat. pag. 49.

Marcellus II Pont. Max. musicorum licentiam compescere statuerat. ibid.

Quibus rationibus summatim colligatur veterem musicam potiorem fuisse. pag. 49. & seq.

Antagonistæ. Concertatores.

Cantiones veterum omnes iamdudum abolitę. pag. 52.

Senaria maior. vulgo Sexta maior, vel hexachordum maius.

Senaria minor. Sexta minor, vel hexachordum minus.

Antiqui Diatessaron consonantiarum minimam agnoscunt.

Diatonum Ditoniaum duobus tonis maioribus, & limmate constans.

Tetrachordum. Systema quatuor chordarum, cuius extrema diatessaron resonant.

Tonus maior. Ratio sesquioctaua, & differentia τῶν diapente, & diatessaron.

Limma λεῖμμα. ad verbũ Reliquũ. Ratio 256 ad 243. s. interuallũ, quod duobus tonis maioribus à Diatessaron demptis superest. Semitonium Pythagoricum.

Petrus Heredia primus specimen edidit veterum harmoniarum.

Zarlinus & Gallileius veterum cantica simplicia & μονομελῆ fuisse crediderunt.

Melos vocale. Cantus vocis.

Melos organicum. Cantus instrumenti, vulgo (La sonata.)

Concentus polymeli. συνῳδίαι πολυμελεῖς. (Compositioni di più parti.)

Chromaticum & Enarmonium genus consonantiarum egenum. pag. 54.

Diatonicum genus. Vulgaris, & communior melodiarum species, quæ tetrachordis constat per binos tonos, ac semitonium dispositis.

Chromaticum genus. Artificiosior musicæ species, cum tetrachorda per bina semitonia ac tribemitonium disponuntur.

Enarmonium genus. Artificiosissima harmoniæ seu melodiæ species, quæ binis diesibus ac ditono constat.

Quadricinium. vulgo (Compositione a quattro.)

Quadricinium chromaticum Cypriani Rorij, atq. alterum Herculis Butrigarij. pag. 54.

Melismata (Passaggi lunghi.) Melismi. (Passaggi breui, Accenti.)

Pathos πάθος. Affectus xpressio.

Homœophonesis. vulgo (Vn imitazione.)

Homosymphonia cyclia, vel circularis. vulgo (Vn Canone.)

Multiformis concentus vulgo (Vn Contrapunto doppio.)

Lyra ac Cithara præcipua veterum Organa. pag. 55.

Quamuis paucis chordis instruerentur. ibid.

Variæ Polyplectrorum hodie species. ibid.

Physaulorum hodiernorum præstantia. pag. 56.

Fistulæ physaulorum. (Canne d'organi.)

Sy-

Di-

Si-

Index aliorum operum Io:Baptistæ Donij ad Musicam spectantium; quorum alia in lucem edidit; alia pariter absoluta editioni parat; alia nondum perfecit.

EDITA.

Compendio del Trattato de' Generi, & de' Modi della Musica. Con vn Discorso sopra la Perfezzione de' Concenti. In Roma 1635.

Annotazioni sopra il Compendio de' Generi, e de' Modi della Musica, &c. Con due Trattati, l'vno sopra i Tuoni, e Modi veri, l'altro sopra i Tuoni, ò Armonie de gl'Antichi: e sette Discorsi sopra le materie più principali della Musica, ò cõcernenti alcuni instrumenti nuoui, praticati dall'Autore. In Roma 1640.

Deux Traictez de Musique. I. Nouuelle Introduction de Musique. Qui monstre la Reformation du Systeme ou Eschelle Musicale, Selon la methode Ancienne, & meilleure: la facilitè d'apprendre toutes sortes de chant par le retranchement de deux Syllabes. *Vt* & *La*: vne nouuelle maniere, & plus aisee de Tablature Harmonique; & vn nouueau reiglement des Auantexercices de la Musique.

II. Abregè de la matiere des Tons. Qui monstre en peu de mots tout ce que l'Auteur a traictè plus amplement en plusieurs Discours Italiens, touchant les Tons ou Harmonies des Anciens, par luy heureusement renouuellees, & remises en vsage.

INEDITA.

Lyra Barberina siue Amphichordum à Io:Bapt. Donio inuentum, eodemq; curante fabricatum atq; euulgatum; hoc autem in libro accurate expositum: in quo etiam vetus Citharodia, Lyræq; præsertim ac Citharæ forma, vsus, partes, species, appellationes obiter illustrantur: additis multis veterum Organorum Musicorum Iconismis, atq; huius Amphichordi in primis: cum singularum eius partium delineatione, ac nomenclaturis. Adiecta interpretatione vocum Musicarum, Græcarum, & Latinarum rariorum; quæ rebus Musicis Latine ap eq; exponendis non leuiter commodare possunt.

Progymnastica Musicę pars Veterum restituta, & ad hodiernam praxin redacta. Lib. 1. In quo vetus Systema Musicum eiusq; Diagramma proponitur, atq; illustratur: nouęq; Semæographiæ species afferuntur. Lib. 2. In quo progymnasticæ Gręcorum Syllabę exhibentur; vulgatæq; earum exemplo repurgantur: & Musicarum Præexercitationum accuratior methodus ostenditur.

Dissertatio de Musica Sacra vel Ecclesiastica. Recitata Romæ in Acad. Basiliana An. 1640.

Due Trattati, l'vno sopra il Genere Enarmonico, l'altro sopra gl'instrumenti di tasti di diuerse armonie. Con cinque Discorsi. 1. Del Sintono di Didimo, e di Tolomeo. 2. Del Diatonico Equabile di Tolomeo. 3. Qual specie di Diatonico s'vsasse da gl'Antichi, e qual hoggi si pratichi. 4. Della disposizione, e facilità delle Viole Diarmoniche. 5. In quanti modi si possa praticare l'accordo perfetto nelle Viole Diarmoniche.

Della Musica Scenica, e Teatrale. Con alcune Modulationi.

Discorso all'Eminentiss. Sig. Card. Barberino del conseruare la Salmodia de' Greci; recandola nella nostra intauolatura.

INCEPTA.

Versio Latina Aristidis Quintiliani, Aristoxenei Fragmenti de Rhythmica; aliorumq; similium, cum Notis.

De ratione modulandorum carminum Latinorum lib. 1.

De re Metrica libri duo: in quorum priori Poemarum varię species, ob diuersam carminũ dispositionem ex Hephęstione, & alijs dilucide ostenduntur: in altero carminum ipsorum Rhythmica ratio summatim traditur; ac nonnullæ eorum species à nobis excogitatę; e Rhythmicę potius, quam Grammaticæ fontibus exhibentur.

De Rhythmopoeia lib. 1. De Rhythmographia libb. 1.

De Generibus, & Speciebus Musicæ libb. 2: quorum prior Colores, siue species ab antiquis

repertas exponit: posterior nostras quasdam primo exhibet; deinde varias potiorum misturas, quæ vsurpari possent, proponit.

Pandectarum liber xj. qui Musicus inscribitur: & vocabula, siue nomenclaturas rei Musicę Grǽcas, ac Latinas, partim antiquas, partim à nobis repertas: itemq; Italicas, Grǽcobarbaras, Gallicas, atq; Hispanicas quotquot extant, viginti aliquot capitibus continet.

Variæ aliquot Dissertationes *exempli gratia*.

De pręstantia studiorum Musicorum.

De scriptoribus Musicę.

De Musicis interuallis.

De perfecta Harmonia.

De causis, & qualitatibus consonantiarum.

De Musicę diuinitate.

De vi Harmonica coniugali.

De efficacia Musicæ.

Antiquæ hodiernęq; Musicæ ἐναντιώσεις

De Phonascia veterum.

De Rhythmica facultate.

De varijs Semæographiæ speciebus.

De Melodijs heroicis.

De concentibus choricis.

De varijs cantuum condimentis.

De ineptis, & affectatis Melopœorum imitationibus.

De Scabillis.

De Helicomagadi.

De Musica Sacra vel Ecclesiastica. Dissert. secunda.

Quęstiones Musicæ: *idest* An Musica animos emolliat.

Quinam perfectus Musicus dici debeat.

Vndè grauitas, & acumen vocum, ac sonituum oriatur.

Vtrum in Musicis deferendum sit iudicio populi.

Vtrum præstantior sit melodia hilaris an mœsta.

De tibijs earumq; speciebus lib. 1.

De Musicis instrumentis libb. 2. quorũ prior instrumenta veterum recenset, atque illustrat: posterior recentiorum, præsertim rariora quædã; compluraq; à nobis reperta.

De Symphoniurgia commentarius: priuato vsui, non editioni destinatus.

FINIS.

Pag.	ver.	Errata.	Corrige.
14	36	hunc	hoc
24	20	pleniſſmis	pleniſſimis
	29	perſectionis	perfectiones
33	7	fac	*Dele*
37	32	illud	illum
41	16	eum	cum
45	7	conſpicuis	conſpicui
48	29	antiqutus	antiquitus
55	36	Phyſaulo	Phyſaulos
57	27	conſummatiſſimam	conſummatiſsimam
62	8	oflenderet	oſtenderet
63	31	maribus	manibus
67	26	Giudoniana	Guidoniana
69	16	Diuulſimem	Diuulſionem
	27	languidus	languidius
77	19	ἀποδειχθικῶς	ἀποδεικτικῶς
78	14	decimo	vndecimo
89	5	diſtioni	dictioni
96	4	placer	placet
98	25	Aut	At
103	15	Syphoniacorum	Symphoniacorum
106	4	Phalareo	Phalereo
111	35	expedodite morum	expedite modorum.
116	25	vei	vel
122	4	Inſtrumentorum ; aut	Inſtrumentorum ſpectat ; aut
	6.7	in concentibus	ad concentus
	8	continentibus	continentes
123	33	Pſeudodiateſſaron, ac	Pſeudodiateſſaron Tritoni, ac ſiue
	34	ſiue Tritoni	*Dele*
124	2	ſecabiles	aut ſecabiles
247	18	diateffaron	diateſſaron
	22	calcochorda	chalcochorda
248	4	quæ	que
	35	Muſſolido	Miſſolidio
249	28	cantur	cantus
	250	conceentus	concentus
2	25	Aeccenti	Accenti

PerIlluſt. & Adm. Reu. D. Canonicus Freſcobaldus videat ān in hoc opere contineatur, quod Pietati Chriſtianæ, bonisue moribus aduerſetur, & referat. D. die 22. Iulij 1645.

Vincent. Rabatta Vic. Gen. Flor.

In hiſce tribus Dialogis I. Baptiſtæ Donij reperi nihil contrarium bonis moribus, vel Pietati Chriſtianæ, ſed Veteris Muſicæ Præſtantiam, & ſingularem Clariſſimi Autoris Eruditionem. Ita refero ego

Petrus de Freſcobaldis Canonicus Florent.

Attenta pręſenti relatione, imprimatur opus ſeruatis ſeruan. ſolitis. Dat. die 22. Septemb. 1645.

Vincentius Rabatta Vic. Gener. Florent.

D. Auguſtinus Coltellinus Sanɗi Officij Aduocatus reuideat, & referat, die 12. Auguſti 1645.

F. Iacobus Cima Inquiſ. Gener. Florent.

Reuerendiſs. Pater. In hoc opere harmonico, ſumma arte elaborato, nihil eſt à Sacris Canonibus diſſonum; ſed mira eruditionis cum pietate reſultat conſonantia.

Ita ego Auguſt. Coltellinus Aduoc. &c. mea manu.

Imprimatur Florentiæ, die 24. Septemb. 1645.

F. Iacobus Cima Inquiſit. Generalis.

Alexander Victorius Sereniſs. M. Ducis Audit. & Senat.

